

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

UNIVERSITY OF THE AEGEAN

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

**Η ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η μελέτη και παρουσίαση των στρατηγικών που υιοθετούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, στο πλαίσιο της προαγωγής και προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Απώτερος σκοπός της εργασίας είναι η διερεύνηση, μέσα από την ελληνική και ξένη βιβλιογραφία για το εάν και σε ποιο βαθμό οι στρατηγικές αυτές κατορθώνουν το στόχο τους, να προστατεύουν δηλαδή τα ανθρώπινα δικαιώματα και να φροντίζουν να εφαρμόζονται οι εκάστοτε πολιτικές για την πρόληψη των παραβιάσεων αυτών.

ABSTRACT

The aim of this diploma thesis is to study and present the strategies adopted by the European Union regarding the promotion and protection of human rights. The goal of this thesis is to examine, through the Greek and foreign literature, whether and to what extent these strategies achieve their objective to protect human rights and to ensure that European and national policies prevent such violations.

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	3
ABSTRACT.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
ΚΕΦ. 1. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.....	11
1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	11
1.1.1 Σημαντικότεροι σταθμοί στην ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου .	11
1.1.2 Οικουμενική Διακήρυξη ανθρωπίνων δικαιωμάτων	14
1.1.2.1 Άρθρα.....	15
1.2 ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	21
1.3 ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ	26
1.3.1 Η σχέση μεταξύ του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου (ΔΑΔ) και του Δικαίου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΔΠΑΔ)	28
ΚΕΦ.2 ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΕ	30
2.1 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΕΕ	30
2.1.1. Η Συνθήκη ΕΕ	30
2.1.2. Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.....	31
2.1.3. Η ΕΣΔΑ (ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ) και η επιρροή της στο δίκαιο ΕΕ.....	35
2.2 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΠΑΡΑΓΩΓΟ ΔΙΚΑΙΟ ΕΕ	43
2.2.1 Κανονισμοί.....	44
2.2.2. Οδηγίες.....	45
ΚΕΦ. 3 Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ (ΔΕΕ).....	49
3.1 ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΕΕ.....	49

3.2 ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΔΕΕ.....	51
3.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ.....	54
3.4 Η ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΕΕ.....	57
ΚΕΦ. 4 ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΕ : ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ (FRA).....	61
4.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΣΑΦΗΝΙΣΗ FRA	61
4.2 ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ & ΣΤΟΧΟΙ FRA ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	62
4.3 Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΥΠΟ ΤΟΝ FRA ..	64
ΚΕΦ. 5 ΣΥΝΗΘΕΙΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΕ	67
5.1 ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ/ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	67
5.2 ΚΑΚΟΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ	71
5.3 ΚΑΤΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	74
5.4 ΜΗ ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.....	77
5.5 ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ/ ΦΥΛΕΤΙΚΟΣ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ	79
ΚΕΦ. 6 ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΙΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕ	81
6.1 ΣΤΗΡΙΞΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....	81
6.2 ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ.....	83
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	86
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	88

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το 1918 γεννήθηκε ο σημαντικότερος αγωνιστής της Νοτίου Αφρικής και ο πρώτος έγχρωμος που διατέλεσε προεδρικά χρέη στην ίδια περιοχή. Δεν πρόκειται για άλλον από τον Νέλσον Μαντέλα, ο οποίος έως και το θάνατό του το 2013, δε σταμάτησε να αγωνίζεται ποτέ για τη δημοκρατία, την ισότητα, την ειρήνη και τη μάθηση. Ο Μαντέλα αποτελεί και τους πρωτεργάτες του κινήματος της εξουδετέρωσης του κινήματος του απαρτχάιντ, καθώς αγωνίστηκε με κάθε τρόπο για την κατάργηση του φυλετικού διαχωρισμού στο σύστημα της Νοτίου Αφρικής. Για την πράξη του αυτή, τιμωρήθηκε με φυλάκιση 27 ετών, ωστόσο δεν πτοήθηκε και αμέσως μετά την αποφυλάκισή του, έγινε πρόεδρος για τέσσερα ολόκληρα έτη.¹

Ο Μαντέλα δεν αποτελεί το μοναδικό υπερασπιστή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς, ο Μαχάτμα Γκάντι αποτελεί έναν ακόμα υπέρμαχο της ειρηνικής αντιστάσεως στην καταπίεση. Ο ίδιος ο Γκάντι συχνά περιέγραφε τη μη χρήση βίας ως μια από τις μεγαλύτερες δυνάμεις που έχει στη διάθεσή του ο άνθρωπος, το ισχυρότερο όπλο καταστροφής. Ο Μαχάτμα Γκάντι, έχοντας διατελέσει χρέη πολιτικού και πνευματικού ηγέτη στον 20^ο αιώνα, υπήρξε πρωτοπόρος στην εφαρμογή της λεγόμενης αρχής Σατιάγκρα, η οποία αρχή αναφέρεται στην αντίσταση των ανθρώπων ως προς την τυραννία.²

Έχοντας κατά νου αυτή την αρχή, ο Γκάντι εκτέλεσε αναρίθμητες εκστρατείες και συγκεντρώσεις παλεύοντας για τα δικαιώματα των γυναικών, την εξάλειψη του συστήματος των καστών και την κατάρριψη του άδικου οικονομικού συστήματος που φρόντιζε μόνο για τα ανώτερα και μεσαία κοινωνικά στρώματα.³

Στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής τον 20^ο αιώνα, προστίθεται ένας ακόμα αγωνιστής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη λίστα. Ο αγωνιστής αυτός αποτελεί τον γεννημένο στην Ατλάντα το 1929, Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ, ο οποίος εργάστηκε σκληρά και διακαώς για να καταργηθούν τα φυλετικά και εθνοτικά στερεότυπα, καθώς και ο ρατσισμός απέναντι στα άτομα με βάση το χρώμα του δέρματός τους. Μέσα στις ανθρωπιστικές ενέργειες του Κίνγκ περιλαμβάνεται και η μη βίαιη απαίτηση που

---

¹ Forster, D. (2014). "Mandela and the Methodists: Faith, Fallacy and Fact". *Studia Historiae Ecclesiasticae*. 40: 87–115.

² Herbst, J. (2003). "The Nature of South African Democracy: Political Dominance and Economic Inequality". In Theodore K. Rabb; Ezra N. Suleiman (eds.). *The Making and Unmaking of Democracy: Lessons from History and World Politics*. London: Routledge. pp. 206–224.

³ Easwaran, E. (2011). *Gandhi the Man: How One Man Changed Himself to Change the World*. Nilgiri Press.

εξάγγειλε, η οποία ζητούσε τη θεμελίωση των πολιτικών δικαιωμάτων των Αφροαμερικανών στις ΗΠΑ, όπως και έγινε.⁴

Τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν αναρίθμητους υπερασπιστές και υπέρμαχους, αλλά κυρίως διεθνείς οργανισμούς, οι οποίοι τη σημερινή εποχή διευκρινίζουν τη σημαντικότητα αυτών, μεριμνούν για τη θεμιτή θέσπισή τους μέσω του δικαίου και εξαγγείλουν τις εκάστοτε κυρώσεις για τις παραβιάσεις αυτών. Τέτοιοι οργανισμοί είναι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών (ΧΗΕ), η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΟΔΑΔ), οι διάφορες διεθνείς συνθήκες (π.χ. Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά των βασανιστηρίων) και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), μεταξύ άλλων.⁵

Τα νομικά μέσα για τα ανθρώπινα δικαιώματα δημιουργήθηκαν μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ως απάντηση στη συλλογική βία εναντίον ατόμων: τις ελευθερίες, την ακεραιότητά τους και την ίδια τους τη ζωή. Αρχικά, τα μέσα αυτά προορίζονταν να προστατεύουν ορισμένα δικαιώματα των ανθρώπων από την παράνομη παραβίασή τους από το κράτος ή - τουλάχιστον έμμεσα - από τους συνανθρώπους τους. Αλλά από τότε τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν αποκτήσει κανονιστική προτεραιότητα σε σύγκριση με άλλα ρυθμιστικά συστήματα υπό την έννοια ότι όλοι οι κανονισμοί πρέπει να είναι συμβατοί με τα ανθρώπινα δικαιώματα⁶.

Επιπροσθέτως, υπάρχει τώρα ένα καθιερωμένο σώμα νόμων για τα ανθρώπινα δικαιώματα σχετικά με τις βασικές ατομικές ελευθερίες, τα πολιτικά δικαιώματα και τα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά δικαιώματα, αν και υπάρχουν σημαντικές διαφορές όσον αφορά στη βαρύτητα που δίνεται σε διάφορες συνιστώσες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και σε αποτελεσματικά μέτρα επιβολής. Αυτό, ωστόσο, δεν περιορίζει τη θεμελιώδη αξίωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην κανονιστική προτεραιότητα στις διεθνείς σχέσεις και στη σύσταση της εθνικής έννομης τάξης⁷.

Οι διάφοροι οργανισμοί που ασχολούνται με τη θεματολογία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι πάρα πολλοί και συχνά έχουν διαφορετικές αρμοδιότητες και στόχους. Όμως, το βασικότερο χαρακτηριστικό που ενώνει αυτούς τους οργανισμούς

---

⁴ Hansen, D. (2005). *The Dream: Martin Luther King Jr. and the Speech that Inspired a Nation*. HarperCollins. p. 98.

⁵ Μπάλιας, Σ. (2004). *Τα ανθρώπινα δικαιώματα στην εποχή της δημοκρατίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

⁶ Beitz, C. (2003). What human rights mean. *Daedalus*, 132(1): 36-46.

⁷ Beitz, C. (2003), ό.π.

είναι η επιθυμία για έναν καλύτερο κόσμο, ο οποίος θα συνοδεύεται από δημοκρατικές και ανθρωπιστικές αρχές και θα επιλύει τα όποια προβλήματα προκύπτουν με δίκαιο και ειρηνικό τρόπο.⁸

Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερθέντα γεγονότα, η παρούσα εργασία στοχεύει στο να εξετάσει και να αναλύσει τις διάφορες παγκόσμιες στρατηγικές που υιοθετούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, στο πλαίσιο της προάσπισης και προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Το βασικό ερευνητικό ερώτημα που προκύπτει, επίσης, είναι το εάν οι στρατηγικές αυτές κατορθώνουν το στόχο τους, να προστατέψουν δηλαδή τα ανθρώπινα δικαιώματα και να φροντίζουν να εφαρμόζονται οι εκάστοτε πολιτικές για την πρόληψη των παραβιάσεων αυτών.

Για να εξεταστεί το ερευνητικό, αυτό, ερώτημα, η εργασία δομήθηκε με ένα συγκεκριμένο τρόπο. Το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας ξεκινάει με την παράθεση των βασικότερων βιβλιογραφικών πηγών για την εξέλιξη της προάσπισης και προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μέσω των συναφών αρθρογραφιών, όπως αυτές προέκυψαν από την Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Βεβαίως, στο ίδιο κεφάλαιο επιτυγχάνεται και μια σύνδεση μεταξύ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και του δικαίου της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, ενώ, στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζεται το πλαίσιο της προστασίας και της προαγωγής των δικαιωμάτων του ανθρώπου εντός των Ευρωπαϊκών συνόρων, κυρίως μέσω του πρωτογενούς και του παράγωγου δικαίου.

Με τη σειρά του, το τρίτο κεφάλαιο εξετάζει το πλαίσιο της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όσον αφορά στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ, το τέταρτο κεφάλαιο μελετάει την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το πέμπτο κεφάλαιο αποτελεί ένα από τα βασικότερα κεφάλαια της εργασίας, τα οποία απαντούν με έμμεσο τρόπο στο ερευνητικό ερώτημα της εργασίας, καθώς, περιλαμβάνει τις πιο συνηθισμένες πρακτικές παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα στα όρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέλος, το έκτο κεφάλαιο της

---

⁸ Μπάλιας, Σ. (2004). *Τα ανθρώπινα δικαιώματα στην εποχή της δημοκρατίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

εργασίας παρουσιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα στο πλαίσιο των εξωτερικών σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο σημείο αυτό οφείλεται να αναφερθεί ότι τα βασικά ευρήματα από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας υποδηλώνουν ότι παρά τα σημαντικά βήματα που έχουν γίνει για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, παρατηρείται ακόμα μια ανεπάρκεια των πολιτικών και παγκόσμιων στρατηγικών της Ε.Ε. για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την προστασία αυτών, καθώς, συνεχίζουν να σημειώνονται καθημερινά μέσα στην Ευρώπη και τα κράτη αυτής, παραβιάσεις ανθρώπινων δικαιωμάτων και προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

ΚΕΦ. 1. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

1.1.1 Σημαντικότεροι σταθμοί στην ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου

Τα ανθρώπινα δικαιώματα στη σημερινή τους μορφή, δεν εξελίχθηκαν ιστορικά ταυτόχρονα, αλλά αποτελούν επακόλουθο των ανθρώπινων αναγκών και πολλών εθνικών και κοινωνικών συγκρούσεων. Κάποιοι σημαντικοί σταθμοί στο ιστορικό πλαίσιο της κατοχύρωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θεωρούνται οι εξής⁹:

Ο Κύλινδρος του Κύρου (539 π.Χ.): θεωρείται ο πρώτος χάρτης των δικαιωμάτων του Ανθρώπου και οι διατάξεις του προσιδιάζουν στα τέσσερα πρώτα άρθρα της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Η Επιγραφή της Γόρτυνας: θεωρείται η αρχαιότερη γνωστή νομοθεσία του Ευρωπαϊκού Χώρου, καθώς χρονολογείται στο πρώτο ήμισυ του 5ου αι. π.Χ. και το περιεχόμενο της καλύπτει ένα ευρύ φάσμα ποινικού, αστικού και δικονομικού δικαίου.

Η Magna Charta ή «Μείζων Χάρτης» (1215): θεωρείται ότι συνέβαλε στην ευρεία ιστορική διαδικασία που οδήγησε στον κανόνα του συνταγματικού δικαίου στον σημερινό αγγλόφωνο κόσμο και αναγνωρίζεται ως ένα από τα σημαντικότερα νομικά έγγραφα της σύγχρονης δημοκρατίας.

Bill of Rights (Διακήρυξη Δικαιωμάτων): ψηφίστηκε από τον βασιλιά Γουλιέλμο Γ' το 1689 ουσιαστικά και διασφάλισε το Κοινοβούλιο από τις αυθαιρεσίες του βασιλιά, οδηγώντας την Αγγλία στην εποχή της συνταγματικής βασιλείας που ισχύει μέχρι και σήμερα.

Η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας: το Κογκρέσο των Ηνωμένων Πολιτειών, ενέκρινε τη Διακήρυξη στις 4 Ιουλίου 1776 υπογραμμίζοντας δυο θέματα: τα ατομικά δικαιώματα και το δικαίωμα στην επανάσταση.

Το Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών που συντάχτηκε το καλοκαίρι του 1787 αποτελεί ένα ιστορικό έγγραφο για τον Δυτικό κόσμο, ορίζοντας το θεμελιώδη νόμο του ομοσπονδιακού συστήματος διακυβέρνησης των ΗΠΑ.

---

⁹http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploads_04/ETHNIKO_SXEDIO_MAR_CH%202014.pdf

Η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1789): υιοθετήθηκε από την Εθνική Συνταγματική Συνέλευση ως το πρώτο βήμα για τη σύνταξη του συντάγματος της Γαλλικής Δημοκρατίας.

Η ιδέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατέστη ιδιαίτερα ισχυρή μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, καθώς η εξολόθρευση από τη ναζιστική Γερμανία άνω των έξι εκατομμυρίων Εβραίων και Ρομά, ομοφυλοφίλων και ατόμων με ειδικές ανάγκες τρομοκρατούσε τον κόσμο. Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι δίκες που διεξήχθησαν στη Νυρεμβέργη και στο Τόκιο μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο κατά τις οποίες οι αξιωματούχοι από τις ηττημένες χώρες τιμωρήθηκαν για εγκλήματα πολέμου, "εγκλήματα κατά της ειρήνης" και "εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας".

Οι κυβερνήσεις στη συνέχεια δεσμεύθηκαν να ιδρύσουν τα Ηνωμένα Έθνη, με κύριο στόχο την ενίσχυση της διεθνούς ειρήνης και την πρόληψη συγκρούσεων, ενώ η ουσία των αναδυόμενων αρχών για τα ανθρώπινα δικαιώματα καταγράφηκε επί της Προεδρίας του Προέδρου Franklin Delano Roosevelt το 1941 όταν μίλησε για έναν κόσμο που βασίζεται σε τέσσερις βασικές ελευθερίες: ελευθερία λόγου και θρησκείας και ελευθερία από θέληση και φόβο. Οι εκκλήσεις προερχόταν από όλον τον κόσμο για την τήρηση των ανθρωπίνων προτύπων για την προστασία των πολιτών, πρότυπα εναντίον των οποίων θα μπορούσαν να λογοδοτούν τα έθνη για τη μεταχείριση όσων ζουν στα σύνορά τους. Αυτές οι φωνές έπαιξαν κρίσιμο ρόλο στη συνάντηση του Σαν Φρανσίσκο που συνέταξε τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών το 1945¹⁰.

Μέχρι το 1948, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών αποφάσισε να καταρτίσει το έγγραφο που έγινε η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, την οποία ο Ρούσβελτ χαρακτήρισε ως διεθνή Magna Carta για όλη την ανθρωπότητα. Η Διακήρυξη εγκρίθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη στις 10 Δεκεμβρίου 1948. Τα κράτη μέλη των Ηνωμένων Εθνών δεσμεύτηκαν να συνεργαστούν για να προωθήσουν τα τριάντα άρθρα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που για πρώτη φορά στην ιστορία συγκεντρώθηκαν και κωδικοποιήθηκαν σε ένα ενιαίο έγγραφο. Πολλά από αυτά τα δικαιώματα, με διάφορες μορφές, αποτελούν σήμερα μέρος των συνταγματικών νόμων των δημοκρατικών εθνών¹¹.

---

¹⁰ Forsythe, D. P. (199). The Internationalization of Human Rights. Lexington, Massachusetts: Lexington Books.

¹¹ <http://www.humanrights.com/what-are-human-rights/brief-history/the-united-nations.html>

Αναλυτικότερα, η Χάρτα των Ηνωμένων Εθνών ίδρυσε έξι κύριους φορείς, μεταξύ των οποίων η Γενική Συνέλευση, το Συμβούλιο Ασφαλείας, το Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης και, σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα, ένα Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο (ECOSOC). Ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών εξουσιοδότησε το ECOSOC να δημιουργήσει «επιτροπές στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα και για την προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ...», με κυριότερη από αυτές την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών, η οποία και προώθησε τη δημιουργία της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα¹².

Με στόχο την καθιέρωση μηχανισμών για την επιβολή της ΟΔΔΑ, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ προέβη στη σύνταξη δύο συνθηκών: του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR) και του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα ICESCR), τα οποία μαζί με την Οικουμενική Διακήρυξη, αναφέρονται συνήθως ως Διεθνής Νόμος για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Το ICCPR επικεντρώνεται σε θέματα όπως το δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία λόγου, τη θρησκεία και την ψηφοφορία, ενώ το ICESCR επικεντρώνεται σε θέματα όπως το φαγητό, η εκπαίδευση, η υγεία και η στέγη. Και τα δύο έγγραφα τροφοδοτούν την επέκταση των δικαιωμάτων σε όλα τα άτομα και απαγορεύουν τις διακρίσεις, ενώ από το 1997, πάνω από 130 έθνη τα έχουν επικυρώσει. Ωστόσο, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν επικυρώσει μόνο το ICCPR, και μάλιστα με πολλές επιφυλάξεις ή επίσημες εξαιρέσεις, στην πλήρη συμμόρφωσή του¹³.

Στο πέρασμα των χρόνων, τα Ηνωμένα Έθνη έχουν υιοθετήσει περισσότερες από είκοσι κύριες συνθήκες, οι οποίες αναφέρονται λεπτομερώς στο θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στις οποίες περιλαμβάνονται συνθήκες που προλαμβάνουν και απαγορεύουν συγκεκριμένες παραβιάσεις, όπως τα βασανιστήρια και οι γενοκτονίες και προστατεύουν συγκεκριμένους ευάλωτους πληθυσμούς, όπως τους πρόσφυγες (Συνθήκη σχετικά με την Κατάσταση των Προσφύγων, 1951), τις γυναίκες (Συνθήκη για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διάκρισης κατά των Γυναικών, 1979) και τα παιδιά (Συνθήκη σχετικά με τα Δικαιώματα των Παιδιών,

---

¹² Shiman, D. (1993). *Teaching Human Rights*. Denver: Center for Teaching International Relations Publications.

¹³ Weissbrodt, D., Fitzpatrick, J., Newman, F. (2001). *International Human Rights—Law, Policy, and Process*. Univ of Pennsylvania Press

1989). Άλλες συνθήκες καλύπτουν τις φυλετικές διακρίσεις, την πρόληψη γενοκτονιών, τα πολιτικά δικαιώματα των γυναικών, την απαγόρευση της δουλείας και τα βασανιστήρια¹⁴.

1.1.2 Οικουμενική Διακήρυξη ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων συμφωνείται γενικά ότι είναι το θεμέλιο του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ενέπνευσε ένα πλούσιο σύνολο νομικά δεσμευτικών διεθνών συνθηκών για τα ανθρώπινα δικαιώματα και συνεχίζει να αποτελεί έμπνευση για όλους, είτε αντιμετωπίζοντας τις αδικίες και την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή στηρίζοντας τις προσπάθειές μας για την επίτευξη καθολικής απόλαυσης τους.

Η ΟΔΔΑ συντάχθηκε από εκπροσώπους όλων των περιοχών του κόσμου και περιλάμβανε όλες τις νομικές παραδόσεις. Οι κύριοι εμπνευστές όμως ήταν η Eleanor Roosevelt, σύζυγος του Προέδρου Ρούζβελτ, ως πρόεδρος της επιτροπής σύνταξης της διακήρυξης στα πλαίσια της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, ο Λιβανέζος φιλόσοφος και διπλωμάτης Charles Malik, ο Γάλλος νομικός και καθηγητής René Cassin και ο Καναδός νομικός καθηγητής John Peters Humphrey που εκπόνησε το πρώτο σχέδιο της Διακήρυξης¹⁵.

Θεωρείται το πιο καθολικό έγγραφο ανθρωπίνων δικαιωμάτων που υπάρχει, ορίζοντας τα τριάντα θεμελιώδη δικαιώματα που αποτελούν τη βάση για μια δημοκρατική κοινωνία, ενώ σήμερα είναι ένα ζωντανό έγγραφο που έχει γίνει αποδεκτό ως σύμβαση μεταξύ μιας κυβέρνησης και του λαού της σε όλο τον κόσμο¹⁶. «Αντιπροσωπεύει την παγκόσμια αναγνώριση ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι θεμελιώδεις ελευθερίες είναι εγγενείς για όλους τους ανθρώπους, αναφαίρετες και εξίσου εφαρμόσιμες για όλους και ότι ο καθένας μας γεννιέται ελεύθερος και ίσος σε αξιοπρέπεια και δικαιώματα. Όποια και αν είναι η εθνικότητά μας, ο τόπος διαμονής, το φύλο, η εθνική ή εθνοτική καταγωγή, το χρώμα, η θρησκεία, η γλώσσα ή

---

¹⁴<http://gr.humanrights.com/what-are-human-rights/international-human-rights-law/international-human-rights-law-continued.html>

¹⁵ Ishay, M. R. (2008). Η ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου: Από την αρχαιότητα έως την εποχή της παγκοσμιοποίησης · μετάφραση Αθηνά Σίμογλου. Αθήνα: Σαββάλας.

¹⁶<http://www.humanrights.com/what-are-human-rights/universal-declaration-of-human-rights/preamble.html>

οποιοδήποτε άλλο καθεστώς, η διεθνής κοινότητα, στις 10 Δεκεμβρίου 1948, δεσμεύτηκε να υποστηρίξει την αξιοπρέπεια και τη δικαιοσύνη για όλους μας»¹⁷.

Στο προοίμιο και στο άρθρο 1, η Διακήρυξη διακηρύσσει χωρίς αμφιβολία τα εγγενή δικαιώματα όλων των ανθρώπων: «Η αδιαφορία και η περιφρόνηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν οδηγήσει σε βάρβαρες πράξεις που έχουν εξοργίσει τη συνείδηση της ανθρωπότητας και την εμφάνιση ενός κόσμου στον οποίο οι άνθρωποι θα απολαμβάνουν την ελευθερία του λόγου και της πίστης και η ελευθερία από τον φόβο και την επιθυμία έχει ανακηρυχθεί ως η υψηλότερη φιλοδοξία του κοινού λαού ... Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα».

1.1.2.1 Άρθρα

ΑΡΘΡΟ 1 Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφοσύνης.

ΑΡΘΡΟ 2 Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιεσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση. Δεν θα μπορεί ακόμα να γίνεται καμία διάκριση εξαιτίας του πολιτικού, νομικού ή διεθνούς καθεστώτος της χώρας από την οποία προέρχεται κανείς, είτε πρόκειται για χώρα ή εδαφική περιοχή ανεξάρτητη, υπό κηδεμονία ή υπεξουσία, ή που βρίσκεται υπό οποιονδήποτε άλλον περιορισμό κυριαρχίας.

ΑΡΘΡΟ 3 Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την προσωπική του ασφάλεια.

ΑΡΘΡΟ 4 Κανείς δεν επιτρέπεται να ζει υπό καθεστώς δουλείας, ολικής ή μερικής. Η δουλεία και το δουλεμπόριο υπό οποιαδήποτε μορφή απαγορεύονται. ΑΡΘΡΟ 5 Κανείς δεν επιτρέπεται να υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε ποινή ή μεταχείριση σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική.

ΑΡΘΡΟ 6 Καθένας, όπου και αν βρίσκεται, έχει δικαίωμα στην αναγνώριση της νομικής του προσωπικότητας.

---

¹⁷ <http://www.un.org/en/sections/universal-declaration/human-rights-law/index.html>

ΑΡΘΡΟ 7 Όλοι είναι ίσοι απέναντι στον νόμο και έχουν δικαίωμα σε ίση προστασία του νόμου, χωρίς καμία απολύτως διάκριση. Όλοι έχουν δικαίωμα σε ίση προστασία από κάθε διάκριση που θα παραβίαζε την παρούσα Διακήρυξη και από κάθε πρόκληση για μια τέτοια δυσμενή διάκριση.

ΑΡΘΡΟ 8 Καθένας έχει δικαίωμα να ασκεί αποτελεσματικά ένδικα μέσα στα αρμόδια εθνικά δικαστήρια κατά των πράξεων που παραβιάζουν τα θεμελιακά δικαιώματα τα οποία του αναγνωρίζουν το Σύνταγμα και ο νόμος.

ΑΡΘΡΟ 9 Κανείς δεν μπορεί να συλλαμβάνεται, να κρατείται ή να εξορίζεται αυθαίρετα

ΑΡΘΡΟ 10 Καθένας έχει δικαίωμα, με πλήρη ισότητα, να εκδικάζεται η υπόθεσή του δίκαια και δημόσια, από δικαστήριο ανεξάρτητο και αμερόληπτο, που θα αποφασίσει είτε για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του είτε, σε περίπτωση ποινικής διαδικασίας, για το βάσιμο της κατηγορίας που στρέφεται εναντίον του.

ΑΡΘΡΟ 11 1. Κάθε κατηγορούμενος για ποινικό αδίκημα πρέπει να θεωρείται αθώος, ωστόσο διαπιστωθεί η ενοχή του σύμφωνα με τον νόμο, σε ποινική δίκη, κατά την οποία θα του έχουν εξασφαλιστεί όλες οι απαραίτητες για την υπεράσπισή του εγγυήσεις. 2. Κανείς δεν θα καταδικάζεται για πράξεις ή παραλείψεις που, κατά τον χρόνο που τελέστηκαν, δεν συνιστούσαν αξιόποινο αδίκημα κατά το εσωτερικό ή το διεθνές δίκαιο. Επίσης, δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από εκείνη που ίσχυε κατά τον χρόνο που τελέστηκε η αξιόποινη πράξη.

ΑΡΘΡΟ 12 Κανείς δεν επιτρέπεται να υποστεί αυθαίρετες επεμβάσεις στην ιδιωτική του ζωή, την οικογένεια, την κατοικία ή την αλληλογραφία του, ούτε προσβολές της τιμής και της υπόληψης του. Καθένας έχει το δικαίωμα να τον προστατεύουν οι νόμοι από επεμβάσεις και προσβολές αυτού του είδους.

ΑΡΘΡΟ 13 1. Καθένας έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί ελεύθερα και να εκλέγει τον τόπο της διαμονής του στο εσωτερικό ενός κράτους. 2. Καθένας έχει το δικαίωμα να εγκαταλείπει οποιαδήποτε χώρα, ακόμα και τη δική του, και να επιστρέφει σε αυτήν.

ΑΡΘΡΟ 14 1. Κάθε άτομο που καταδιώκεται έχει το δικαίωμα να ζητά άσυλο και του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες. 2. Το δικαίωμα αυτό δεν μπορεί κανείς να το επικαλεστεί, σε περίπτωση δίωξης για πραγματικό αδίκημα του κοινού ποινικού δικαίου ή για ενέργειες αντίθετες προς τους σκοπούς και τις αρχές του ΟΗΕ.

ΑΡΘΡΟ 15 1. Καθένας έχει το δικαίωμα μιας ιθαγένειας. 2. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιθαγένειά του ούτε το δικαίωμα να αλλάξει ιθαγένεια.

ΑΡΘΡΟ 16 1. Από τη στιγμή που θα φθάσουν σε ηλικία γάμου, ο άνδρας και η γυναίκα, χωρίς κανένα περιορισμό εξαιτίας της φυλής, της εθνικότητας ή της θρησκείας, έχουν το

δικαίωμα να παντρεύονται και να ιδρύουν οικογένεια. Και οι δύο έχουν ίσα δικαιώματα ως προς τον γάμο, κατά τη διάρκεια του γάμου και κατά τη διάλυσή του. 2. Γάμος δεν μπορεί να συναφθεί παρά μόνο με ελεύθερη και πλήρη συναίνεση των μελλονύμφων. 3. Η οικογένεια είναι το φυσικό και το βασικό στοιχείο της κοινωνίας και έχει το δικαίωμα προστασίας από την κοινωνία και το κράτος.

ΑΡΘΡΟ 17 1. Κάθε άτομο, μόνο του ή με άλλους μαζί, έχει το δικαίωμα της ιδιοκτησίας. 2. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιδιοκτησία του.

ΑΡΘΡΟ 18 Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας. Στο δικαίωμα αυτό περιλαμβάνεται η ελευθερία για την αλλαγή της θρησκείας ή πεποιθήσεων, όπως και η ελευθερία να εκδηλώνει κανείς τη θρησκεία του ή τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, μόνος ή μαζί με άλλους, δημόσια ή ιδιωτικά, με τη διδασκαλία, την άσκηση, τη λατρεία και με την τέλεση θρησκευτικών τελετών.

ΑΡΘΡΟ 19 Καθένας έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, που σημαίνει το δικαίωμα να μην υφίσταται δυσμενείς συνέπειες για τις γνώμες του, και το δικαίωμα να αναζητεί, να παίρνει και να διαδίδει πληροφορίες και ιδέες, με οποιοδήποτε μέσο έκφρασης, και από όλο τον κόσμο.

ΑΡΘΡΟ 20 1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συνέρχεται και να συνεταιρίζεται ελεύθερα και για ειρηνικούς σκοπούς. 2. Κανείς δεν μπορεί να υποχρεωθεί να συμμετέχει σε ορισμένο σωματείο.

ΑΡΘΡΟ 21 1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει στη διακυβέρνηση της χώρας του, άμεσα ή έμμεσα, με αντιπροσώπους ελεύθερα εκλεγμένους. 2. Καθένας έχει το δικαίωμα να γίνεται δεκτός, υπό ίσους όρους, στις δημόσιες υπηρεσίες της χώρας του. 3. Η λαϊκή θέληση είναι το θεμέλιο της κρατικής εξουσίας. Η θέληση αυτή πρέπει να εκφράζεται με τίμιες εκλογές, οι οποίες πρέπει να διεξάγονται περιοδικά, με καθολική, ίση και μυστική ψηφοφορία, ή με αντίστοιχη διαδικασία που να εξασφαλίζει την ελευθερία της εκλογής.

ΑΡΘΡΟ 22 Κάθε άτομο, ως μέλος του κοινωνικού συνόλου, έχει δικαίωμα κοινωνικής προστασίας. Η κοινωνία, με την εθνική πρωτοβουλία και τη διεθνή συνεργασία, ανάλογα πάντα με την οργάνωση και τις οικονομικές δυνατότητες κάθε κράτους, έχει χρέος να του εξασφαλίσει την ικανοποίηση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων που είναι απαραίτητα για την αξιοπρέπεια και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

ΑΡΘΡΟ 23 1. Καθένας έχει το δικαίωμα να εργάζεται και να επιλέγει ελεύθερα το επάγγελμά του, να έχει δίκαιες και ικανοποιητικές συνθήκες δουλειάς και να

προστατεύεται από την ανεργία. 2. Όλοι, χωρίς καμία διάκριση, έχουν το δικαίωμα ίσης αμοιβής για ίση εργασία. 3. Κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα δίκαιης και ικανοποιητικής αμοιβής, που να εξασφαλίζει σε αυτόν και την οικογένειά του συνθήκες ζωής άξιες στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Η αμοιβή της εργασίας, αν υπάρχει, πρέπει να συμπληρώνεται με άλλα μέσα κοινωνικής προστασίας. 4. Καθένας έχει το δικαίωμα να ιδρύει μαζί με άλλους συνδικάτα και να συμμετέχει σε συνδικάτα για την προάσπιση των συμφερόντων του.

ΑΡΘΡΟ 24 Καθένας έχει το δικαίωμα στην ανάπαυση, σε ελεύθερο χρόνο, και ιδιαίτερα, σε λογικό περιορισμό του χρόνου εργασίας και σε περιοδικές άδειες με πλήρεις αποδοχές.

ΑΡΘΡΟ 25 1. Καθένας έχει δικαίωμα σε ένα βιοτικό επίπεδο ικανό να εξασφαλίσει στον ίδιο και στην οικογένειά του υγεία και ευημερία, και ειδικότερα τροφή, ρουχισμό, κατοικία, ιατρική περίθαλψη όπως και τις απαραίτητες κοινωνικές υπηρεσίες. Έχει ακόμα δικαίωμα σε ασφάλιση για την ανεργία, την αρρώστια, την αναπηρία, τη χηρεία, τη γεροντική ηλικία, όπως και για όλες τις άλλες περιπτώσεις που στερείται τα μέσα της συντήρησής του, εξαιτίας περιστάσεων ανεξαρτήτων της θέλησής του. 2. Η μητρότητα και η παιδική ηλικία έχουν δικαίωμα ειδικής μέριμνας και περίθαλψης. Όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα αν είναι νόμιμα ή εξώγαμα, απολαμβάνουν την ίδια κοινωνική προστασία.

ΑΡΘΡΟ 26 1. Καθένας έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση. Η εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται δωρεάν, τουλάχιστον στη στοιχειώδη και βασική βαθμίδα της. Η στοιχειώδης εκπαίδευση είναι υποχρεωτική. Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση πρέπει να εξασφαλίζεται για όλους. Η πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία πρέπει να είναι ανοικτή σε όλους, υπό ίσους όρους, ανάλογα με τις ικανότητες τους. 2. Η εκπαίδευση πρέπει να αποβλέπει στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και στην ενίσχυση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιακών ελευθεριών. Πρέπει να προάγει την κατανόηση, την ανεκτικότητα και τη φιλία ανάμεσα σε όλα τα έθνη και σε όλες τις φυλές και τις θρησκευτικές ομάδες, και να ευνοεί την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση της ειρήνης. 3. Οι γονείς έχουν, κατά προτεραιότητα, το δικαίωμα να επιλέγουν το είδος της παιδείας που θα δοθεί στα παιδιά τους.

ΑΡΘΡΟ 27 1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει ελεύθερα στην πνευματική ζωή της κοινότητας, να χαιρέται τις καλές τέχνες και να μετέχει στην επιστημονική πρόοδο και στα αγαθά της. 2. Καθένας έχει το δικαίωμα να προστατεύονται τα ηθικά και υλικά συμφέροντά του που απορρέουν από κάθε είδους επιστημονική, λογοτεχνική ή καλλιτεχνική παραγωγή του.

ΑΡΘΡΟ 28 Καθένας έχει το δικαίωμα να επικρατεί μια κοινωνική και διεθνής τάξη, μέσα στην οποία τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη να μπορούν να πραγματοποιούνται σε όλη τους την έκταση.

ΑΡΘΡΟ 29 1. Το άτομο έχει καθήκοντα απέναντι στην κοινότητα, μέσα στα πλαίσια της οποίας και μόνο είναι δυνατή η ελεύθερη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. 2. Στην άσκηση των δικαιωμάτων του και στην απόλαυση των ελευθεριών του κανείς δεν υπόκειται παρά μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από τους νόμους, με αποκλειστικό σκοπό να εξασφαλίζεται η αναγνώριση και ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και να ικανοποιούνται οι δίκαιες απαιτήσεις της ηθικής, της δημόσιας τάξης και του γενικού καλού, σε μια δημοκρατική κοινωνία. 3. Τα δικαιώματα αυτά και οι ελευθερίες δεν μπορούν, σε καμία περίπτωση, να ασκούνται αντίθετα προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών.

ΑΡΘΡΟ 30 Καμιά διάταξη της παρούσας Διακήρυξης δεν μπορεί να ερμηνευθεί ότι παρέχει σε ένα κράτος, σε μια ομάδα ή σε ένα άτομο οποιοδήποτε δικαίωμα να επιδίεται σε ενέργειες ή να εκτελεί πράξεις που αποβλέπουν στην άρνηση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που εξαγγέλλονται σε αυτήν.

Σε όλη την ιστορία, διαφορετικές σχολές σκέψης συγκλίνουν στη γενιά και την εξέλιξη της συνείδησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι οποίες αναγνωρίστηκαν επισήμως στην Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αν και ορισμένοι συγγραφείς διακηρύσσουν και υπερασπίζονται το μονοπώλιο του δυτικού πολιτισμού στην ανάπτυξη της έννοιας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η εξέλιξη και η συνείδηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δείχνει ότι έχει απομακρυσμένες καταβολές και αναπτύχθηκε με συμβολές από διαφορετικές σχολές σκέψης¹⁸.

Με αυτή την προοπτική, είναι δυνατόν να εντοπιστεί ένα πρώτο ιστορικό στάδιο στην προέλευση και ανάπτυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις θρησκευτικές και κλασικές φιλοσοφικές τάσεις στα φυσικά δικαιώματα, οι οποίες αναγνώρισαν στους ανθρώπους έμφυτα, απόλυτα, καθολικά και απαραβίαστα δικαιώματα¹⁹.

Φυσικά δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι ο Δυτικός Πολιτισμός είναι κυρίως υπεύθυνος για τη νομικο-πολιτική εφαρμογή των θρησκευτικών και φιλοσοφικών

¹⁸ Beitz, C. (2009). *The Idea of Human Rights*. Oxford: Oxford University Press.

¹⁹ <http://cmsny.org/publications/chiarelllo-human-rights-and-human-security/>

ιδεωδών αναφορικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα που οδήγησε στη δέσμευση στα ζητήματα της ασφάλειας και της ειρήνης, του παγκόσμιου σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και, εξ ορισμού, των περιορισμών στην κυρίαρχη εξουσία²⁰.

---

²⁰ Aiken, N. (2009). The (Re)Construction of a Culture of Human Rights: Transnational Justice and Human Security. *Human Security Journal*, 8: 10-18.

1.2 ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Το πλαίσιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα προστατεύει τα πολιτικά, πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα. Όμως, ανεξάρτητα από το είδος του δικαιώματος, υπάρχουν βασικές αρχές που αποτελούν πάντα μέρος των προτύπων και της εφαρμογής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με βασική αρχή ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι οικουμενικά: όλοι οι άνθρωποι έχουν ίσα δικαιώματα επειδή είναι άνθρωποι.

Τα βασικά χαρακτηριστικά, που διέπουν τη σύσταση και την εξέλιξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου είναι:

- **Ανεξαρτησία:** Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αδιαίρετα και αλληλεξαρτώμενα, πράγμα που σημαίνει ότι για να διασφαλιστούν τα πολιτικά και τα ατομικά δικαιώματα, μια κυβέρνηση πρέπει επίσης να διασφαλίσει τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα (και αντίστροφα). Εάν μια κυβέρνηση παραβιάζει δικαιώματα όπως η υγεία, επηρεάζει αναγκαστικά την ικανότητα των ανθρώπων να ασκούν άλλα δικαιώματα όπως το δικαίωμα στη ζωή.
- **Συμμετοχή:** Οι άνθρωποι έχουν δικαίωμα συμμετοχής στον τρόπο με τον οποίο λαμβάνονται αποφάσεις σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων τους. Αυτό περιλαμβάνει, χωρίς περιορισμό, την προσφυγή κυβερνητικών αποφάσεων σχετικά με τα δικαιώματα. Προκειμένου να διασφαλιστούν τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι κυβερνήσεις πρέπει να υποστηρίζουν τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών σε αυτά τα ζητήματα.
- **Λογοδοσία:** Οι κυβερνήσεις πρέπει να δημιουργήσουν μηχανισμούς λογοδοσίας για την επιβολή των δικαιωμάτων. Δεν αρκεί να αναγνωρίζονται τα δικαιώματα στο εσωτερικό δίκαιο ή στη ρητορική των πολιτικών, αλλά πρέπει πραγματικά να θεσπιστούν αποτελεσματικά μέτρα, ώστε η κυβέρνηση να μπορεί να λογοδοτεί εάν δεν τηρούνται αυτά τα πρότυπα δικαιωμάτων.
- **Διαφάνεια:** Η διαφάνεια σημαίνει ότι οι κυβερνήσεις πρέπει να είναι ανοιχτές σε όλες τις διαδικασίες ενημέρωσης και λήψης αποφάσεων σχετικά με τα δικαιώματα. Οι άνθρωποι πρέπει να είναι σε θέση να γνωρίζουν και να κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο τελούνται σημαντικές αποφάσεις που επηρεάζουν τα δικαιώματα.

- **Μη διάκριση:** Τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να διασφαλίζονται χωρίς καμία διάκριση. Αυτό περιλαμβάνει όχι μόνο τη σκόπιμη διάκριση αλλά και την προστασία από πολιτικές και πρακτικές που ενδέχεται να έχουν διακρίσεις.

Η αρχή της καθολικότητας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι ο ακρογωνιαίος λίθος του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς ορισμένα βασικά πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων απολαύουν καθολικής προστασίας από το εθιμικό διεθνές δίκαιο. Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αναφαίρετα., αδιαίρετα, αλληλένδετα και αλληλεξαρτώμενα, είτε πρόκειται για ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στη ζωή, η ισότητα ενώπιον του νόμου και η ελευθερία έκφρασης ή για οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, όπως τα δικαιώματα στην εργασία, την κοινωνική ασφάλιση και την εκπαίδευση ή ακόμα και συλλογικά δικαιώματα, όπως τα δικαιώματα στην ανάπτυξη και τον αυτοπροσδιορισμό.

Η βελτίωση ενός δικαιώματος διευκολύνει και την πρόοδο των υπόλοιπων δικαιωμάτων. Ομοίως, η στέρηση ενός δικαιώματος επηρεάζει αρνητικά τους άλλους. Η απαγόρευση των διακρίσεων αποτελεί μια οριζόντια αρχή του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα και είναι παρούσα σε όλες τις σημαντικές συνθήκες και διεθνείς συμβάσεις, όπως η Διεθνής Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών φυλετικών διακρίσεων και η Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών. Η αρχή της μη διάκρισης συμπληρώνεται από την αρχή της ισότητας, όπως αναφέρεται στο άρθρο 1 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου²¹.

Μια συνηθισμένη διάκριση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι τα αρνητικά και θετικά δικαιώματα. Τα «αρνητικά δικαιώματα» περιλαμβάνουν τα ατομικά και τα πολιτικά δικαιώματα, που για να εφαρμόζονται, να προστατεύονται και να απολαμβάνονται απαιτούν, στις περισσότερες περιπτώσεις, μη παρέμβαση από πλευράς κράτους. Από την άλλη πλευρά, τα «θετικά δικαιώματα» περιλαμβάνουν τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα που για να εφαρμοστούν και προστατευθούν χρειάζονται κρατική παρέμβαση²².

---

²¹ Zerkina, N., Kostina, N., Pesina, S. 2015. Concept «Human Rights» and its Cognitive, Discursive, Contextual and Historical Characteristics. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Volume 192, Pages 475-480.

²² Ρούκουνας, Ε. (1995). Διεθνής Προστασία Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Αθήνα: Εστία

Μία άλλη κλασική διάκριση, που αφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αυτή που καθιερώθηκε τη δεκαετία του 1970 ως «τρεις γενιές ανθρωπίνων δικαιωμάτων». Πιο συγκεκριμένα, το 1977 η UNESCO δημοσίευσε ένα δοκίμιο από τον K. Vasak, Γάλλο νομικό και διευθυντή του τμήματος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ειρήνης της UNESCO, το οποίο χαρακτήρισε τα ανθρώπινα δικαιώματα στο διεθνές δίκαιο ως «τρεις γενιές»²³.

Η πρώτη γενιά αφορά τα ατομικά και τα πολιτικά δικαιώματα, τα οποία ασχολούνται κυρίως με τις έννοιες της ελευθερίας και της επιλογής, όπως η ελευθερία έκφρασης και το δικαίωμα ψήφου. Η δεύτερη γενιά αφορά τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, και συγκεκριμένα εκείνα που κατοχυρώνονται στο Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα (ICESCR), όπως τα δικαιώματα στέγασης, η εκπαίδευση η υγειονομική προστασία, η απασχόληση, το κατάλληλο επίπεδο διαβίωσης και η σύσταση συνδικαλιστικών οργανώσεων²⁴. Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι τα δικαιώματα δεύτερης γενιάς προέρχονται από το θετικό και από το διεθνές δίκαιο και σε αντίθεση με την πρώτη γενιά δικαιωμάτων, απαιτούν θεσμική υποστήριξη από το κράτος. Το κράτος πρέπει να παρέμβει μέσω της νομοθεσίας για να δημιουργήσει ένα θεσμικό σύστημα που να επιτρέπει, για παράδειγμα, την άσκηση του δικαιώματος εκπαίδευσης ή συνταξιοδότησης.

Η τρίτη γενιά, την οποία ο Vasak, χαρακτηρίστηκε ως "η διεθνής κοινότητα ξεκινάει τώρα", αναφέρεται σε αυτό που ονομάζεται «δικαιώματα αλληλεγγύης», τα οποία περιλαμβάνουν το δικαίωμα στην ανάπτυξη, το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, τα δικαιώματα των μειονοτήτων, το δικαίωμα σε ένα υγιές περιβάλλον, το δικαίωμα στην ειρήνη και το δικαίωμα στην ιδιοκτησία της κοινής κληρονομιάς της ανθρωπότητας²⁵.

Τα δικαιώματα τρίτης γενιάς ή ενότητας δεν μιλούν για τον άνθρωπο, αλλά δίνουν έμφαση στον καθολικό πολίτη. Σε αντίθεση με την πρώτη και τη δεύτερη γενιά που είναι προϊόντα θεωριών, η τρίτη γενιά των δικαιωμάτων είναι το αποτέλεσμα της ανθρώπινης εμπειρίας και της ανθρώπινης ζωής στο πλαίσιο της σύγχρονης

---

²³ Vasak, K. (1977). A 30 Year Struggle. UNESCO Courier.

²⁴ Sarani, M.R., Sadeghi, S.H., Ravandeh, H. (2017). The Concept of "Right" and its Three Generations. International Journal of Scientific Study, Vol 5, Issue 4.

²⁵ Alston, P. (1982). A Third Generation of Solidarity Rights: Progressive Development or Obfuscation of International Human Rights Law? Netherlands International Law Review 307, 316.

πραγματικότητας. Τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της τρίτης γενεάς δικαιωμάτων είναι: η εδραίωση ενός ισχυρού συναισθήματος μεταξύ των μελών της παγκόσμιας κοινωνίας, η προσπάθεια να μην αποκλίνουν οι δεσμεύσεις έναντι αυτών των δικαιωμάτων, δίνοντας έμφαση σε θέματα υψηλότερα από τις γεωγραφικές περιοχές ή τα ειδικά οικονομικά και πολιτικά συστήματα και προσδιορίζοντας τα δικαιώματα που προκύπτουν ως αποτελέσματα της ανθρώπινης παρουσίας στην ανθρώπινη κοινωνία²⁶.

Δεδομένου ότι όλα τα δικαιώματα - ανεξάρτητα από την γενεά που ανήκουν - δημιουργούν θετικές και αρνητικές κρατικές υποχρεώσεις, το βασικό καθήκον δεν είναι να καθοριστεί εάν ένα δικαίωμα είναι θετικό ή αρνητικό. Αντίθετα, πρέπει να προσδιοριστεί, σε συγκεκριμένα πλαίσια, η ιδιαίτερη διαμόρφωση των κρατικών υποχρεώσεων - θετικών και αρνητικών - στις οποίες γεννάται το δικαίωμα του ανθρώπου. Ο ίδιος ο Vasak, μίλησε για μια αντίληψη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που τα χαρακτηρίζει με βάση τα συμφέροντα που επιδιώκουν να προστατεύσουν, προτείνοντας ότι οι τρεις γενιές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αντιστοιχούν στα τρία ιδεώδη της γαλλικής επανάστασης: ελευθερία, ισότητα και αδελφότητα. Κατά την άποψή του, η ελευθερία αντιστοιχεί στα δικαιώματα πρώτης γενεάς, επειδή προστατεύουν τις θεμελιώδεις ελευθερίες και η ισότητα αντιστοιχεί στα δικαιώματα δεύτερης γενεάς επειδή αποσκοπούν στην άμβλυνση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων. Η αδελφότητα στηρίζει τα δικαιώματα τρίτης γενεάς υπό την έννοια ότι προωθούν την κοινωνική αλληλεγγύη που είναι απαραίτητη ώστε τα άτομα να αναπτύξουν την πλήρη ανθρώπινη δύναμή τους²⁷.

Κλείνοντας την παρούσα ενότητα, είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι τα τελευταία χρόνια αναφέρεται και η τέταρτη γενιά δικαιωμάτων, στην οποία περιλαμβάνονται το δικαίωμα στη βιώσιμη ανάπτυξη των μελλοντικών γενεών και τα αποκαλούμενα «δικαιώματα σχετιζόμενα με τη γενετική μηχανική». Με αυτόν τον τρόπο, υπάρχουν αναγνωρισμένα δικαιώματα που εξασφαλίζουν το απαραβίαστο των ατομικών δικαιωμάτων και τη μη διαθεσιμότητα του ανθρώπινου σώματος όσον αφορά την ανάπτυξη της ιατρικής επιστήμης, της γενετικής. Έτσι, κάθε άτομο έχει το δικαίωμα στη ζωή, την αξιοπρέπεια, την προσωπική του ταυτότητα και τη στενή σύνδεση με τη

---

²⁶ Sarani, M.R., Sadeghi, S.H., Ravandeh, H. (2017). The Concept of "Right" and its Three Generations. *International Journal of Scientific Study*, Vol 5, Issue 4.

²⁷ Macklem, P. (2015). *Human Rights in International Law: Three Generations or One?* London Review of International Law, Volume 3, Issue 1.

γενετική του μορφή, μοναδικό δικαίωμα, το οποίο μπορεί να μεταδώσει ως γενετική κληρονομιά στους απογόνους, χωρίς να υποστεί γενετική χειραγώγηση²⁸.

---

²⁸ Essays, UK. (November 2013). History Evolution and Generations of Human Rights. Ανακτήθηκε από: <https://www.ukessays.com/essays/history/history-evolution-and-generations-of-human-rights-history-essay.php?vref=1>

1.3 ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Μέχρι το 1945 η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αφορούσε κυρίως την εσωτερική έννομη τάξη των κρατών, ενώ οι μόνες πτυχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που υπήρχαν στο συμβατικό γενικό διεθνές δίκαιο ήταν οι ακόλουθες: «η σύμβαση των Βρυξελλών για την κατάργηση του δουλεμπορίου (1890), η σύμβαση για την κατάργηση της δουλείας (1926), η αναγνώριση των δικαιωμάτων των εργαζομένων, στα πλαίσια του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας στο Μεσοπόλεμο, και το καθεστώς μειονοτικών δικαιωμάτων και προστασίας που ίσχυε για 15 κράτη στα πλαίσια της Κοινωνία των Εθνών».²⁹

Το πρώτο επίτευγμα σε επίπεδο δεσμευτικού διεθνούς δικαίου ήταν η υιοθέτηση της Διεθνούς Σύμβασης για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων το 1965. Ένα χρόνο αργότερα, η Γενική Συνέλευση ενέκρινε δύο περιεκτικές Διεθνείς Συμφωνίες για την Οικονομικά και Πολιτιστικά δικαιώματα (ICESCR) και για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (ICCPR), οι οποίες μαζί με την ΟΔΔΑ σχηματίζουν αυτό που είναι γνωστό ως "Διεθνής Νόμος για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Το 2005, η Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών διακήρυξε το δόγμα της «υπευθυνότητας για προστασία», σύμφωνα με το οποίο, κάθε κράτος έχει την ευθύνη «να προστατεύσει τους πληθυσμούς του από γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου, εθνοκάθαρση και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας». Ουσιαστικά, δεν ήταν κάτι νέο, δεδομένου ότι η ευθύνη αυτή απορρέει άμεσα από την πραγματική αναγνώριση των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως βασικών αρχών της διεθνούς έννομης τάξης. Το νέο στοιχείο, ωστόσο, είναι η επιβεβαίωση ότι εάν ένα κράτος δεν συμμορφωθεί με αυτή την ευθύνη, το Συμβούλιο Ασφαλείας μπορεί να κάνει χρήση των εξουσιών του δυνάμει του Κεφαλαίου VII του Χάρτη για την προστασία των πληγέντων πληθυσμών. Στην περίπτωση της Λιβύης το 2011, το Συμβούλιο Ασφαλείας αξιοποίησε για πρώτη φορά την εν λόγω λειτουργία με την έγκριση του ψηφίσματος 1973, το οποίο ισοδυναμούσε με σημαντική επέκταση της έννοιας της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας³⁰.

²⁹ Donnelly, J. (2013). A Brief History of Human Rights. *Universal Human Rights in Theory and Practice*. LONDON: Cornell University Press.

³⁰ <https://unchronicle.un.org/article/protection-human-rights-under-universal-international-law>

Επίσης, η ίδρυση του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων το 2006 αύξησε σημαντικά την ικανότητα επανεξέτασης της διεθνούς κοινότητας. Αποτελείται από 47 κράτη μέλη και θεωρείται το κύριο μέσο για την εφαρμογή της άποψης ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι εγγενώς θέμα διεθνούς ενδιαφέροντος

Το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θεσπίζει τις υποχρεώσεις τις οποίες τα κράτη οφείλουν να σέβονται, καθώς με τη συμμετοχή τους σε διεθνείς συνθήκες, τα κράτη αναλαμβάνουν υποχρεώσεις και καθήκοντα βάσει του διεθνούς δικαίου για σεβασμό, προστασία και εκπλήρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η υποχρέωση σεβασμού σημαίνει ότι τα κράτη πρέπει να αποφεύγουν να παρεμβαίνουν ή να περιορίζουν την απολαβή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η υποχρέωση προστασίας απαιτεί από τα κράτη να προστατεύουν τα άτομα και τις ομάδες από παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η υποχρέωση εκπλήρωσης σημαίνει ότι τα κράτη πρέπει να λάβουν θετικά μέτρα για να διευκολύνουν την απόλαυση των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων³¹.

Με την επικύρωση των διεθνών συνθηκών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι κυβερνήσεις αναλαμβάνουν τη δέσμευση να θεσπίσουν εθνικά μέτρα και νομοθεσία συμβατές με τις υποχρεώσεις και τα καθήκοντά τους που απορρέουν από τη συνθήκη. Ως εκ τούτου, η εσωτερική έννομη τάξη παρέχει την κύρια νομική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που εγγυάται το διεθνές δίκαιο. Όταν οι εσωτερικές δικαστικές διαδικασίες δεν επιλύουν τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, υπάρχουν διαθέσιμοι μηχανισμοί και διαδικασίες για ατομικές και ομαδικές καταγγελίες σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα διεθνή πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων γίνονται πράγματι σεβαστά, εφαρμόζονται και επιβάλλονται σε τοπικό επίπεδο³².

Σε διεθνές επίπεδο διακρίνουμε δύο είδη δικαίου, που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα: το «*Διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*» ή «*Δίκαιο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου*» και το «*Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*» ή «*Δίκαιο του Πολέμου*». Το πρώτο εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση, ενώ το δεύτερο αφορά τη διάρκεια ενόπλων συρράξεων.

---

³¹ <http://www.un.org/en/sections/universal-declaration/human-rights-law/index.html>

³² <http://www.un.org/en/sections/universal-declaration/human-rights-law/index.html>

1.3.1 Η σχέση μεταξύ του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου (ΔΑΔ) και του Δικαίου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΔΠΑΔ)

Παρ' όλο που το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο και το Δίκαιο Προστασίας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων διαφέρουν αναφορικά με τις πηγές προέλευσής τους και το πεδίο εφαρμογής τους, δεν μπορεί ν' αμφισβητηθεί ότι και οι δύο δικαιοϊκοί αυτοί κλάδοι αποβλέπουν στον ίδιο αντικειμενικό σκοπό, που δεν είναι άλλος από την προστασία των ανθρωπίνων υπάρξεων σε όλες τις περιστάσεις. Ο κοινός στόχος είναι η προστασία της ζωής, της υγείας και της αξιοπρέπειας των ανθρώπων. Μολονότι ένας από τους ειδικούς στόχους του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου είναι η διασφάλιση της προστασίας των ατόμων που πλήττονται από ένοπλες συγκρούσεις και ιδίως εκείνων που βρίσκονται στα χέρια του αντιπάλου, η κατευθυντήρια αρχή και στις δύο περιπτώσεις, είναι ότι τα άτομα έχουν το δικαίωμα να προστατεύονται από την αυθαιρεσία και την κακοποίηση, ιδέα που έφερε επανάσταση στο διεθνές δίκαιο και έχει διαρκή αντίκτυπο στις διεθνείς σχέσεις³³.

Το κλασικό δημόσιο δίκαιο αναγνώριζε τη διάκριση μεταξύ δικαίου της ειρήνης και δικαίου του πολέμου. Η υιοθέτηση, όμως, του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ το 1945, καθώς και η μετέπειτα θέσπιση των μειζόνων συνθηκών προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του ΔΑΔ, σχετικοποίησαν σε μεγάλο βαθμό την άκαμπτη αυτή διάκριση. Η εξέλιξη αυτή δεν έτυχε οικουμενικής αποδοχής: οι οπαδοί μάλιστα της περί σαφούς διαχωρισμού των δύο κλάδων θεωρίας απορρίπτουν την εφαρμογή των προβλέψεων του ΔΠΑΔ σε περιπτώσεις ένοπλης σύρραξης, με το σκεπτικό ότι πρόκειται για δύο εντελώς διαφορετικούς κλάδους, οι οποίοι δεν μπορούν να εφαρμόζονται ταυτόχρονα³⁴.

Το ΔΑΔ και το ΔΠΑΔ μπορούν να θεωρηθούν συμπληρωματικά, καθώς και τα δύο επιδιώκουν να προστατεύσουν το άτομο, παρ' όλο που το κάνουν υπό διαφορετικές περιστάσεις και με διαφορετικούς τρόπους. Το ΔΠΑΔ προστατεύει τον άνθρωπο, τόσο στον πόλεμο όσο και στην ειρήνη, με τον περιορισμό την εξουσίας του

---

³³ Kellenberger, J. (2003). International Humanitarian Law and Other Legal Regimes: Interplay in Situations of Violence. International Institute of Humanitarian Law in co-operation with the International Committee of the Red Cross 27th Annual Round Table on Current Problems of International Humanitarian Law, 4 September 2003.

³⁴ Μαρούδα, Μ. Ν. (2015). Διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο: Νόμοι και έθιμα πολέμου, Κατοχή, Αντιμετώπιση παραβιάσεων. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης.

κράτους πάνω στα άτομα, επιζητώντας ν' αποτρέψει την αυθαίρετη συμπεριφορά³⁵, ενώ οι θεμελιώδεις αρχές του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, όπως η αρχή της διάκρισης, η απαγόρευση των άμεσων επιθέσεων εναντίον αμάχων και η απαγόρευση των αδιάκριτων επιθέσεων, αποσκοπούν στην προστασία των ανθρώπων που δεν συμμετέχουν άμεσα σε εχθροπραξίες. Πολλοί άλλοι κανόνες του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου εξυπηρετούν τον ίδιο σκοπό, μεταξύ των οποίων είναι και οι διατάξεις για τη μεταχείριση των ατόμων που προφυλάσσονται, για τους εσωτερικούς και τους κρατούμενους, για την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας σε πληθυσμούς που έχουν ανάγκη³⁶.

---

³⁵http://www.militaryjustice.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=38&Itemid=32#_ftnref10

³⁶ Kellenberger, J. (2003). International Humanitarian Law and Other Legal Regimes: Interplay in Situations of Violence. International Institute of Humanitarian Law in co-operation with the International Committee of the Red Cross 27th Annual Round Table on Current Problems of International Humanitarian Law, 4 September 2003.

ΚΕΦ.2 ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΕ

2.1 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΕΕ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει νομική προσωπικότητα και, κατά συνέπεια, τη δική της έννομη τάξη η οποία διαφέρει από τη διεθνή, ενώ το δίκαιο της έχει άμεσο ή έμμεσο αντίκτυπο στην νομοθεσία των κρατών μελών της και γίνεται μέρος της έννομης τάξης κάθε κράτους μέλους. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί αυτή καθ' εαυτή πηγή δικαίου. Η έννομη τάξη αποτελείται συνήθως από το πρωτογενές δίκαιο (τις Συνθήκες και τις γενικές αρχές του δικαίου) και το παράγωγο δίκαιο (με βάση τις Συνθήκες).

Ως Πρωτογενές δίκαιο ορίζεται το δίκαιο των τριών ιδρυτικών Συνθηκών [Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΥΡΑΤΟΜ)] και οι γενικές αρχές που πηγάζουν από αυτές. Σημειώνεται δε, ότι οι συνθήκες αυτές διατηρούν χαρακτήρα «θεσμικό», «συνταγματικό» και «κανονιστικό»³⁷.

Το πρωτογενές δίκαιο, προκύπτει από τα εξής³⁸:

- ιδρυτικές συνθήκες
- τροποποιητικές συνθήκες
- συνθήκες προσχώρησης
- τα συνημμένα πρωτόκολλα στις εν λόγω συνθήκες
- τις συμπληρωματικές συμφωνίες για την τροποποίηση ορισμένων τμημάτων των ιδρυτικών συνθηκών.

2.1.1. Η Συνθήκη ΕΕ

Τα ανθρώπινα δικαιώματα, ως τα κατεξοχήν θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, προστατεύονται σε μεγάλο βαθμό από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ιδίως μέσω

³⁷ <http://europedirect.acci.gr/>

³⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A114530>

του τομέα του πρωτογενούς δικαίου της³⁹. Αναλυτικότερα, η συνθήκη για την Ε.Ε., στο άρθρο 6, πρώην άρθρο ΣΤ', στη δεύτερη παράγραφο, σημειώνεται ότι από τη συνθήκη αυτή, *η Ένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, όπως αυτά κατοχυρώνονται με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στην Ρώμη στις 4/11/1950, όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών.*⁴⁰

Αναλυτικότερα, μέσα από τη συνθήκη της Ε.Ε., αναγνωρίζονται και προστατεύονται τα εξής θεμελιώδη δικαιώματα, μεταξύ άλλων:

- 1) Δημοκρατικά ιδεώδη,
- 2) Αξιοπρέπεια (απαγόρευση εμπορίου ανθρώπων και βασανισμού),
- 3) Προώθηση της ισότητας των ανθρώπων (ιδίως των δικαιωμάτων του παιδιού, της ίσης μεταχείρισης των ατόμων άσχετα από τη φυλετική ή εθνοτική προέλευση και καταπολέμηση των διακρίσεων εντός της Ε.Ε., με μέριμνα για την παροχή ίσων ευκαιριών),
- 4) Προώθηση των δικαιωμάτων των πολιτών,
- 5) Προώθηση ενός κράτους δικαίου (δικαιοσύνη).⁴¹

2.1.2. Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ

Αναφορικά με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο οποίος υιοθετήθηκε για πρώτη φορά εν έτη 2000 και έχει δεσμευτικό χαρακτήρα για όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε., ως παράρτημα της Συνθήκης της Λισαβόνας, ο Χάρτης αυτός συνιστά μια νομική πράξη η οποία μεριμνεί και κατοχυρώνει τα δικαιώματα αυτά και σε επίπεδο εθνικού χαρακτήρα, ιδίως μέσω του συνταγματικού συντάγματος του εκάστοτε κράτους μέλους της Ε.Ε.⁴²

Πιο συγκεκριμένα, ο Χάρτης απέκτησε άμεση ισχύ με τη θέσπιση της Συνθήκης της Λισαβόνας, την 1η Δεκεμβρίου 2009. Το άρθρο 6 παράγραφος 1 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) ορίζει ότι «η Ένωση αναγνωρίζει τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές που περιέχονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων

³⁹Bratza, M. (2011). The Relationship between UK Courts and Strasbourg. *European Human Rights Law Review (EHRLR)*, 505: 505–506.

⁴⁰https://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/3._european_court_of_human_rights.pdf

⁴¹ https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/human_rights/1301.html?root=1301

⁴² http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf

της Ευρωπαϊκής Ένωσης [...], ο οποίος έχει το ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες». Κατά συνέπεια, ο Χάρτης συνιστά πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ και, λόγω αυτής του της ιδιότητας, αποτελεί παράμετρο για την εξέταση της εγκυρότητας του παράγωγου δικαίου της ΕΕ και των εθνικών μέτρων⁴³.

Το πεδίο εφαρμογής του Χάρτη ορίζεται ρητώς στο άρθρο 51, το οποίο αναφέρει ότι οι διατάξεις του απευθύνονται μόνο στα θεσμικά όργανα και τους οργανισμούς της ΕΕ, καθώς και στα κράτη μέλη όταν αναλαμβάνουν δράση για την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ. Σκοπός της διάταξης αυτής είναι να καθορίσει τα όρια μεταξύ του πεδίου εφαρμογής του Χάρτη και του πεδίου εφαρμογής των εθνικών συνταγμάτων: ο Χάρτης δεν δεσμεύει τα κράτη παρά μόνο όταν ενεργούν για την εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου. Στα άρθρα 52 και 53 επίσης, προβλέπονται επιπλέον κανόνες που επιβεβαιώνουν τη σπουδαιότητα των εθνικών συνταγματικών παραδόσεων και των εθνικών νομοθεσιών. Το πρώτο από τα άρθρα αυτά ορίζει ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα πρέπει να ερμηνεύονται σύμφωνα με τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, σύμφωνα με την ΕΣΔΑ, και με πλήρη συνεκτίμηση των εθνικών νομοθεσιών και πρακτικών. Το άρθρο 53 αναφέρει σαφώς ότι ο Χάρτης δεν μπορεί να περιορίζει ή να θίγει το επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων που παρέχεται ήδη από το δίκαιο της Ένωσης, το διεθνές δίκαιο (ιδίως από την ΕΣΔΑ) και τα συντάγματα των κρατών μελών⁴⁴.

Θέματα όπως είναι η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, το δικαίωμα στην ελευθερία και τη δημοκρατία, η ισότητα μεταξύ των ατόμων, ο σεβασμός και η υπακοή των δικαιωμάτων του ανθρώπου και η δημιουργία του κράτους- δικαίου, συνιστούν ορισμένες αξίες, οι οποίες εμφανίζονται σε συμβατικά κείμενα της Ε.Ε., ιδίως του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.⁴⁵

---

⁴³<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/146/%CE%BF-%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%B8%CE%B5%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CF%89%CE%B4%CF%89%CE%BD-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CF%89%CE%BD>

⁴⁴<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/146/%CE%BF-%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%B8%CE%B5%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CF%89%CE%B4%CF%89%CE%BD-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CF%89%CE%BD>

⁴⁵ <https://rm.coe.int/16802f5eb7>

Στο παρόν σημείο τονίζεται ότι όλα τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε, διαδραματίζουν το καθένα ένα ξεχωριστό ρόλο, όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Αυτός ο Χάρτης ενσωματώνει όλα αυτά τα δικαιώματα, τα οποία έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα, ενώ, τονίζει ότι όλες οι κυβερνήσεις του εκάστοτε κράτους, είναι υποχρεωμένες να εφαρμόζει ως επί το πλείστον τα βασικά χαρακτηριστικά και αρχές του Χάρτη, όπως αυτές υπάγονται στο δίκαιο της Ε.Ε. και στον Χάρτη.⁴⁶

Ο ίδιος Χάρτης έχει άμεση συσχέτιση με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, γνωστή και με τη συντομογραφία ΕΣΑΔ ή ΕΣΔΑ (Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου), η οποία έχει επικυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στον τομέα των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά και στο επίπεδο εφαρμογής των αξιών και διατάξεων του Χάρτη, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει ο Οργανισμός των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (ΟΘΔ), ο οποίος έχει ως στόχο να εντοπίσει και να αναλύσει τις πιο σημαντικές τάσεις στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁴⁷

Ο Χάρτης από το 2012 έχει δημιουργήσει το Στρατηγικό πλαίσιο και σχέδιο δράσης της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία, στοχεύοντας στο να βελτιώσει πλήρως την αποτελεσματικότητα των πολιτικών της ΕΕ, όσον αφορά πάντα τα ανθρώπινα δικαιώματα. Το ίδιο σχέδιο εκσυγχρονίστηκε και αναδιαρθρώθηκε το 2015, το οποίο θα ισχύσει έως και το 2020, με στόχο να εκτελεστεί μια συλλογική προσπάθεια για να γίνουν ευρέως γνωστά τα θεμελιώδη δικαιώματα και να αποκλειστούν πιθανές παραβιάσεις επί αυτών.⁴⁸ Πιο συγκεκριμένα, το 2015 η ΕΕ, στην Ετήσια έκθεση της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο, εξέδωσε το νέο σχέδιο δράσης της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία (2015-2019), στο οποίο παρουσιάζονται οι προτεραιότητες και η στρατηγική της ΕΕ για τα επόμενα 5 έτη. Σκοπός του εν λόγω σχεδίου δράσης είναι να συνεχιστεί η

---

⁴⁶ Moyn, S. (2010). *The last utopia: human rights in history*. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press

⁴⁷ Mole, N. & Meredith, C. (2010). *Asylum and the European Convention of Human Rights*. Brussels, Council of Europe

⁴⁸ Seatzu, F. (2015). The Experience of the European Court of Human Rights with the European Convention on Human Rights and Biomedicine. *Utrecht Journal of International and European Law*. 31 (81): 5–16

εφαρμογή του στρατηγικού πλαισίου του 2012 για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία, με επαρκή ευελιξία ώστε να ανταποκρίνεται στις νέες προκλήσεις⁴⁹.

Σε μια πιο αναλυτική προσέγγιση, όσον αφορά τον Χάρτη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, οφείλεται να σημειωθεί ότι ο ίδιος Χάρτης καταγράφει αναλυτικά τα θεμελιώδη δικαιώματα όλων όσων ζουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση και εισήχθη για να εξασφαλίσει τη συνέπεια και τη σαφήνεια στα δικαιώματα που έχουν θεσπιστεί σε διαφορετικές χρονικές στιγμές και με διαφορετικούς τρόπους στα επιμέρους κράτη μέλη της ΕΕ.⁵⁰

Ο Χάρτης καθορίζει το πλήρες φάσμα των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων που βασίζονται στα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες που αναγνωρίζονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών της ΕΕ, για παράδειγμα, οι μακρόχρονες προστασίες των δικαιωμάτων που υπάρχουν στο κοινό δίκαιο και στο συνταγματικό δίκαιο του Ηνωμένου Βασιλείου (ΗΒ) και άλλων κρατών μελών της ΕΕ, στον Κοινωνικό Χάρτη του Συμβουλίου της Ευρώπης (ΚΧΣΕ), στον Κοινοτικό Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων (ΚΧΘΚΔΕ) και σε επιμέρους διεθνείς συμβάσεις στις οποίες συμμετέχουν η ΕΕ ή τα κράτη μέλη της.⁵¹

Όπως προείπαμε στην αρχή του παρόντος κεφαλαίου, ο Χάρτης κατέστη νομικά δεσμευτικός για τα κράτη μέλη της ΕΕ όταν τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη της Λισαβόνας (ΣΤΛ) τον Δεκέμβριο του 2009. Στο παρόν σημείο οφείλεται να τονιστεί ότι ο Χάρτης διαφέρει σημαντικά από την ΕΣΔΑ. Ειδικότερα, ο Χάρτης, μερικές φορές συγχέεται με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Αν και οι δυο διατάξεις περιέχουν επικαλυπτόμενες διατάξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, διατάξεις που μοιάζουν αρκετά μεταξύ τους και έχουν παρόμοιο υπόβαθρο, οι δύο λειτουργούν εντός ξεχωριστών νομικών πλαισίων.⁵²

Έτσι, ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης καταρτίστηκε από την ΕΕ και ερμηνεύεται από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), ενώ, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, από

---

⁴⁹ Seatzu, F., (2015), ό.π.

⁵⁰ Moyn, S. (2010). *The last utopia: human rights in history*. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press

⁵¹ Chauhan, O.P. (2004). *Human Rights: Promotion and Protection*. Anmol Publications PVT. LTD.

⁵² Forsythe, F. P. (2009). *Encyclopedia of Human Rights*. New York: Oxford University Press

την άλλη, συντάχθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης (ΣΤΕ) στο Στρασβούργο και ερμηνεύεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΕΔ).⁵³

Ο Χάρτης μπορεί να θεωρηθεί ως το γενικό πλαίσιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην ΕΕ, του οποίου η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αποτελεί μόνο ένα μέρος αυτού, ένα μέρος σημαντικό. Σε αντίθεση με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση, η οποία ενσωματώθηκε στο δίκαιο του Ηνωμένου Βασιλείου (ΗΒ) από τον Νόμο περί Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΝΑΔ), ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων εφαρμόζεται μόνο σε θέματα που αφορούν το δίκαιο της ΕΕ, αλλά μπορεί να εγερθεί ενώπιον των δικαστηρίων του Ηνωμένου Βασιλείου επί τέτοιων θεμάτων.⁵⁴

Τέλος, σημειώνεται ότι σημαντικό ρόλο στο Χάρτη, διαδραματίζει ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΟΘΔΕΕ), ο οποίος παρέχει ανεξάρτητες συμβουλές στα θεσμικά όργανα της ΕΕ και στα κράτη μέλη σχετικά με τα δικαιώματα που ορίζονται στον Χάρτη. Ο ΟΘΔΕΕ διεξάγει επίσης έρευνα νομικής και κοινωνικής επιστήμης για τον εντοπισμό περιοχών στην ΕΕ όπου πρέπει να καταβληθούν περαιτέρω προσπάθειες για την ικανοποίηση των διεθνών προτύπων, όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα.⁵⁵

2.1.3. Η ΕΣΔΑ (ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ) και η επιρροή της στο δίκαιο ΕΕ

2.1.3.1. Ορισμός και βασικές αρχές- Ο ρόλος της ΕΣΔΑ για τα ανθρώπινα δικαιώματα

Όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα εντός των πολιτικών της Ε.Ε., σημαντική μνεία και αναφορά οφείλεται να γίνει στον άκρως σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει η ΕΣΔΑ, δηλαδή, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Αναλυτικότερα, η ΕΣΔΑ είναι μια διεθνής συνθήκη με την οποία τα υπογράφοντα κράτη δεσμεύονται να εξασφαλίσουν ορισμένα δικαιώματα στα πρόσωπα που υπάγονται στην αρμοδιότητά τους.⁵⁶

Η συνθήκη αυτή, αν και υπογράφηκε το 1950 στη Ρώμη, άρχισε να ισχύει από το 1953 σε μια εποχή που η Ευρώπη εξακολουθούσε να αναρρώνει από τις βιαιοπραγίες του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, ως μέρος μιας ευρύτερης

⁵³ Fraser, M. (2012). *The European Convention of Human Rights*. Department of Taoiseach

⁵⁴ Fraser, M. (2012). *The European Convention of Human Rights*. Department of Taoiseach

⁵⁵ Moyn, S. (2010). *The last utopia: human rights in history*. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press

⁵⁶ Art.1 ECHR

πρωτοβουλίας για τη δημιουργία ενός κοινού ιδεολογικού πλαισίου, τονίζοντας τις ατομικές πολιτικές και πολιτικές ελευθερίες και δικαιώματα. Πέντε δεκαετίες αργότερα, είναι αδιαμφισβήτητο ότι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ), κατάφερε να επιτύχει την αποστολή του, κρίνοντας από την επιρροή του στους νόμους και την κοινωνική πραγματικότητα των συμβαλλομένων μερών, την εκτεταμένη νομολογία στον τομέα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και την αξιοσημείωτη συμμόρφωση με τις αποφάσεις του διεθνούς δικαίου.⁵⁷

Η ΕΣΔΑ συνοδεύεται από ορισμένες αρχές και διατάξεις και η ίδια σύμβαση ανέκαθεν αποσκοπούσε στην επίτευξη της μεγαλύτερης διεθνούς ενότητας στην αναγνώριση των ίσων δικαιωμάτων ανδρών και γυναικών και να ενσωματώσει τις παραδόσεις της πολιτικής ελευθερίας. Η έγκριση της σύμβασης από το Συμβούλιο της Ευρώπης ήταν το πρώτο βήμα για την υλοποίηση της δήλωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γραπτώς.⁵⁸

Υπάρχουν 17 βασικά άρθρα σχετικά με τα δικαιώματα και τις ελευθερίες στη σύμβαση που περιγράφεται στο άρθρο 1, άρθρο 2-18, τα οποία περιλαμβάνουν το δικαίωμα στη ζωή, την απαγόρευση των βασανιστηρίων, την απαγόρευση της δουλείας και της καταναγκαστικής εργασίας, το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια, το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, καμία τιμωρία χωρίς την παρέμβαση δίκαιου νόμου, το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, την ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας και την ελευθερία έκφρασης.⁵⁹

Δεδομένου του ότι ο στόχος της στρατηγικής της Επιτροπής είναι να διασφαλίσει την αποτελεσματική εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων που ορίζονται στο Χάρτη, η Ένωση πρέπει να αποτελεί υπόδειγμα, προκειμένου:

- 1) να δώσει τη δυνατότητα στα πρόσωπα που ζουν στην ΕΕ να απολαύουν τα δικαιώματα που προβλέπονται στο Χάρτη·
- 2) να αναπτυχθεί αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των χωρών της ΕΕ·
- 3) να αναπτυχθεί η εμπιστοσύνη του κοινού προς τις πολιτικές της ΕΕ·

---

⁵⁷ Fraser, M. (2012). *The European Convention of Human Rights*. Department of Taoiseach

⁵⁸ Mowbray, A. (2007). *Cases and Materials on the European Convention on Human Rights*. Oxford, UK: Oxford University Press.

⁵⁹ Moyn, S. (2010). *The last utopia: human rights in history*. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press

- 4) να βελτιωθεί η αξιοπιστία της εξωτερικής δράσης της ΕΕ όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα.⁶⁰

Στην παρούσα περίπτωση σημειώνεται ότι οι αρχές και οι διατάξεις της ΕΣΔΑ εφαρμόζονται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ), κάτι το οποίο πρόκειται για το διεθνές δικαστήριο που εδρεύει στο Στρασβούργο, το οποίο ιδρύθηκε το 1959 και εφαρμόζει τη σύμβαση. Στο πλαίσιο της λειτουργίας αυτού του δικαστηρίου γίνονται κανόνες σε συνέχεια των ατομικών ή κρατικών προσφυγών.⁶¹

Το δικαστήριο είναι υπεύθυνο για την παρακολούθηση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων 800 εκατομμυρίων Ευρωπαίων στα 47 κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης που έχουν επικυρώσει τη σύμβαση. Επί του παρόντος, 47 δικαστές - οι οποίοι εκλέγονται κάθε εννέα χρόνια από την κοινοβουλευτική συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης - βρίσκονται στο δικαστήριο. Είναι απόλυτα ανεξάρτητοι και δεν μπορούν να συμμετάσχουν σε καμία δραστηριότητα που θα εμπόδιζε την αμεροληψία τους.⁶²

Γενικότερα, θα μπορούσε να σημειωθεί ότι η Ευρώπη έχει γίνει ένας χώρος ελευθερίας, ισότητας και δικαιοσύνης, ενώ το καθεστώς της ΕΣΔΑ άνοιξε το δρόμο για τις κυβερνήσεις να φέρουν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον 21^ο αιώνα⁶³. Η Συνέλευση και το ΕΔΑΔ διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στην ενθάρρυνση των χωρών να υιοθετήσουν νόμους ή να τροποποιήσουν τις νομοθεσίες για να διασφαλίσουν την αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ⁶⁴, να προβούν σε όλες τις ουσιώδεις θεσμικές αλλαγές και να οργανώσουν τη λειτουργία τους κατά τρόπο που να εξασφαλίζει ότι τα δικαιώματα που εγγυάται η Σύμβαση,⁶⁵ και, όταν είναι αναγκαίο, να αναλάβει δράση που εγγυάται την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ.⁶⁶

---

⁶⁰<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?qid=1531816937722&uri=LEGISSUM:dh0004>

⁶¹ Mowbray, A. (2007). *Cases and Materials on the European Convention on Human Rights*. Oxford, UK: Oxford University Press.

⁶² Fraser, M. (2012). *The European Convention of Human Rights*. Department of Taoiseach

⁶³ Mayoral, J. A., Jaremba, U., De Witte, B. (2016). *National Courts and EU Law: New Issues, Theories and Methods*. Judicial Review and Cooperation series. USA: Edward Elgar Publishing

⁶⁴ App. No. 8978/80, X and Y v. The Netherlands 8 EHRR (1985), σελ. 235.

⁶⁵ App. No. 34884/97, Emilio Bottazzi v. Italy, ECHR 1999-V; App. No. 13023/87, Salesi v. Italy, 26 EHRR (1998), σελ. 1871

⁶⁶ App. No. 74552/01, Oya Ataman v. Turkey, ECHR 2006-XIII, at para. 35

Η ΕΣΔΑ αν και παρουσιάζει εγγενείς αδυναμίες και περιορισμούς, αλλά δεν μπορεί να αγνοηθεί ή να υποβαθμιστεί η νομική και ηθική της διάσταση, όπως πρότεινε ο Williams. Χρησιμεύει ως πλατφόρμα για τον εξωτερικό έλεγχο των πρωτοβουλιών της ΕΕ και αποτελεί εξαιρετική βάση για την επίτευξη εναρμόνισης των εθνικών δικαιωμάτων του ανθρώπου, μέσω της καθιέρωσης ελάχιστων προτύπων στα 28 κράτη μέλη της ΕΕ καθώς και στα 19 συμβαλλόμενα μέρη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η εναρμόνιση, ακόμη και σε επίπεδο ελάχιστων προτύπων, στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτελεί μία από τις προτεραιότητες της ΕΕ και δεν αποτελεί καθόλου εύκολο έργο.

Οι υποθέσεις των Omega⁶⁷ και Schmidberger⁶⁸ έχουν ήδη εντοπίσει μερικά από τα προβλήματα και δεν έχει ευρεθεί ακόμα μια ομοφωνία για την επίτευξη συναίνεσης για το ποιο είναι το βέλτιστο επίπεδο προστασίας που πρέπει να παρέχεται από την ΕΣΔΑ, όσον αφορά ορισμένα δικαιώματα⁶⁹. Η υπόθεση Schmidberger αφορούσε το ζήτημα κατά πόσο ήταν νόμιμος, ιδιαίτερα υπό το πρίσμα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, ο αποκλεισμός ενός αυτοκινητοδρόμου στην Αυστρία από οικολογική οργάνωση προκειμένου να διαδηλώσει αιτήματά της. Στην πλάστιγγα τοποθετήθηκαν αφενός η ελευθερία εμπορίου (θεμελιώδης για την ΕΕ) και αφετέρου τα δικαιώματα ελευθερίας έκφρασης και ειρηνικής συγκέντρωσης (άρθρα 10 και 11 ΕΣΔΑ). Το Δικαστήριο έκρινε τις δύο κατηγορίες δικαιωμάτων εξίσου σημαντικές αλλά και εξίσου επιδεκτικές περιορισμών. Με βάση την παραπάνω λογική το ΔΕΚ αναγνώρισε ως νόμιμο τον περιορισμό της ελεύθερης κυκλοφορίας εμπορευμάτων. Αντίστοιχη λογική ακολούθησε το ΔΕΚ, μερικώς μήνες αργότερα, στην υπόθεση Omega, στην οποία η ελευθερία παροχής διασυνοριακών υπηρεσιών (leasing) υπόκειτο σε περιορισμό (ακριβέστερα: σε πλήρη αποκλεισμό) βάσει της αρχής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, συνταγματικά κατοχυρωμένης στην Γερμανία⁷⁰.

Οι εγγυήσεις που κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ είναι ένα ελάχιστο πρότυπο. Ενώ τα συμβαλλόμενα μέρη δεν πρέπει να παρέχουν επίπεδο προστασίας των

---

⁶⁷ Case C-36/02 Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH v. Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn [2004] ECR I-9609.

⁶⁸ Case C-112/00 Eugen Schmidberger, Internationale Transporte und Planzüge v. Republik Österreich [2003] ECR I-05659

⁶⁹ Mayoral, J. A., Jaremba, U., De Witte, B. (2016). National Courts and EU Law: New Issues, Theories and Methods. Judicial Review and Cooperation series. USA: Edward Elgar Publishing

⁷⁰ Χατζόπουλος, Β. (2011). Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων ύστερα από τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβόνας. Στο: Το Δημόσιο Δίκαιο σε Εξέλιξη, Σύμμεκτα προς τιμήν του Καθηγητού Πέτρου Ι Παραρά, 1137-116.

ανθρωπίνων δικαιωμάτων χαμηλότερο από αυτό που απαιτείται από τη σύμβαση, είναι ελεύθερα να το υπερβούν. Εάν το επίπεδο προστασίας εντός συγκεκριμένης χώρας είναι υψηλότερο από την προστασία που παρέχεται από την ΕΣΔΑ, η Σύμβαση δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως περιορίζουσα για κανένα από τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στο εσωτερικό νομικό πλαίσιο αυτού του κράτους.⁷¹

2.1.3.2. Η σημασία της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΑΔ) για το δίκαιο της ΕΕ και τις αντιλήψεις του δικαιοδοτικού οργάνου της ΕΕ

Εν συνεχεία, στο παρόν σημείο οφείλεται να αναλυθεί η σημασία που έχει η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για το δίκαιο της Ε.Ε. και τις αντιλήψεις του δικαιοδοτικού οργάνου της Ε.Ε. Σε πρώτο πλάνο, σημειώνεται ότι το ΕΔΑΔ υπήρξε σημαντικό κομμάτι στην πορεία και στην πρωτοπορία του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ειδικά στον τομέα των αστικών και πολιτικών δικαιωμάτων. Ο καθολικός σύνδεσμος, που υλοποιήθηκε σε σχέση με άλλες συνθήκες, αποτελεί όλο και σημαντικότερο στοιχείο της λειτουργίας της ΕΣΔΑ.⁷²

Όταν ο J.G. Merrills έγραψε την ανάλυση του ρόλου του Δικαστηρίου στην ανάπτυξη του Διεθνούς Δικαίου, διαπίστωσε ότι στο Στρασβούργο χρησιμοποιήθηκαν άλλες συνθήκες για τρεις τύπους ερμηνείας: 1) ενίσχυση της Σύμβασης, 2) αναφορά παραλείψεων και 3) εξελίξεις.⁷³ Δεκαπέντε χρόνια μετά τη σημαντική συμβολή του Merrills στον ακαδημαϊκό λόγο, μπορεί κανείς να μιλήσει για ένα πραγματικό δίκτυο διεθνών δικαστηρίων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, με παραπομπές σε κάθε άλλη νομολογία.⁷⁴

Υπάρχουν πολλά παραδείγματα αυτής της συνεργασίας μεταξύ των μέσων για τα ανθρώπινα δικαιώματα και των εποπτικών μηχανισμών του ΕΔΑΔ, τα οποία φαίνεται να αποτελούν καθημερινό φαινόμενο στον τομέα των αστικών και πολιτικών

---

⁷¹ Art. 53 ECHR.

⁷² Seatzu, F. (2015). The Experience of the European Court of Human Rights with the European Convention on Human Rights and Biomedicine. *Utrecht Journal of International and European Law*. 31 (81), pp. 5–16

⁷³ Merrills, J. G. (1993). *The Development of International Law by the European Court of Human Rights* (2nd. ed.), Manchester, pp. 218-226

⁷⁴ Seatzu, F. (2015). The Experience of the European Court of Human Rights with the European Convention on Human Rights and Biomedicine. *Utrecht Journal of International and European Law*. 31 (81), pp. 5–16

δικαιωμάτων. Η ερμηνεία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σχετικά με τα δικαιώματα που δεν υπόκεινται σε παρεκκλίσεις, όπως το δικαίωμα στη ζωή και η απαγόρευση των βασανιστηρίων, ακολουθήθηκε από άλλα εποπτικά όργανα σε διεθνές επίπεδο.⁷⁵

Η ίδια η ΕΣΔΑ, συχνά, συνδέει τη δική της ανάλυση με τις ευρύτερες τάσεις του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως αυτά προσεγγίζονται από το ΕΔΑΔ, όπως συνέβη και στην περίπτωση της απόρριψης της επιβληθείσας θανατικής ποινής στην υπόθεση Abdullah Öcalan κατά Τουρκίας (2005).⁷⁶ Εκδικάζοντας την προσφυγή του 65χρονου ηγέτη της οργάνωσης Εργατικό Κόμμα Κουρδιστάν (PKK), ο οποίος παραμένει στη φυλακή για 15 χρόνια, το ΕΔΑΔ καταδίκασε την Τουρκία για παραβίαση του άρθρου 3 σε σχέση με την καταδίκη του σε ποινή αόριστης διάρκειας χωρίς τη δυνατότητα αποφυλάκισης καθώς και παραβίαση για του άρθρου 7 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων («καμιά ποινή χωρίς νόμο»)⁷⁷.

Η προστασία των δικαιωμάτων των σεξουαλικών μειονοτήτων αποτέλεσε θέμα όπου το ΕΔΑΔ μιλούσε για τις διεθνείς τάσεις και την υποστήριξή του στη συλλογιστική του. Η αλλαγή της ερμηνείας σχετικά με τα δικαιώματα των τρανσεξουαλικών βασίστηκε εν μέρει στην επιχειρηματολογία της διεθνούς τάσης που δόθηκε ως παράδειγμα στην υπόθεση Christine Goodwin κατά Ηνωμένου Βασιλείου (2002).⁷⁸

Οι λιγότερο συζητημένοι τομείς στους οποίους η ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα λαμβάνει μικρά βήματα είναι τα περιβαλλοντικά δικαιώματα (Lopez Ostra & Guerra κατά Ισπανίας), τα δικαιώματα των μειονοτήτων (DH και άλλοι εναντίον της Τσεχικής Δημοκρατίας) ή τα οικονομικά, τα πολιτιστικά δικαιώματα και το δικαίωμα στην υγεία (Δ. κατά Ηνωμένου Βασιλείου).⁷⁹

Ο δρόμος του Δικαστηρίου προς το σημερινό ερμηνευτικό δόγμα και τις οικουμενικές αντιλήψεις του μπορεί να εντοπιστεί σε ορισμένες σημαντικές

---

⁷⁵ Wildhaber, L. (2002). A constitutional future for the European Court of Human Rights ?, Human Rights Law Journal 23 (2002) 161-165

⁷⁶ Mayoral, J. A., Jaremba, U., De Witte, B. (2016). National Courts and EU Law: New Issues, Theories and Methods. Judicial Review and Cooperation series. USA: Edward Elgar Publishing

⁷⁷ <https://www.news247.gr/kosmos/dikaiosi-gia-ton-otzalan-kai-eyrokatadiki-gia-tin-toyrkia-tha-toy-katavalloyn-apozimiosi-25-000-eyro.6259457.html>

⁷⁸ Freeman, M. (2002). *Human rights: an interdisciplinary approach*. Cambridge: Polity Press.

⁷⁹ Wildhaber, L. (2002). A constitutional future for the European Court of Human Rights ?, Human Rights Law Journal 23 (2002) 161-165

περιπτώσεις και προβλήματα που έχουν συζητηθεί ευρέως από την παγκόσμια κοινότητα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Είναι αρκετά λογικό ότι πολλά από τα ερωτήματα που τέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου έχουν ήδη συζητηθεί εκτεταμένα. Το Δικαστήριο δεν εργάζεται μεμονωμένα. Ένας από τους παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη πριν αναλυθεί η ανάπτυξη των δογμάτων είναι η συνεχιζόμενη συζήτηση για τα ανθρώπινα δικαιώματα που συμβαίνει σε εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο και η προστασία των κοινωνικών ομάδων που χαρακτηρίζονται από ένα διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό.⁸⁰

Η προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου πρέπει να είναι παραδεκτή και ένας από τους κεντρικούς όρους είναι η εξάντληση των εγχώριων ένδικων μέσων. Εάν η εσωτερική διαδικασία έχει γίνει σωστά, η ερώτηση ενώπιον του Δικαστηρίου έχει επανεξεταστεί διεξοδικά από το εγχώριο δικαστικό σύστημα. Για το λόγο αυτό, το Δικαστήριο συχνά ζητεί στήριξη από την εσωτερική διαδικασία και τα επιχειρήματα που παρουσιάστηκαν στο στάδιο αυτό. Η κατάσταση στην οποία δεν υπάρχει συναίνεση μεταξύ των εθνικών αρχών ή δεν έχει ληφθεί κανένα νομοθετικό μέτρο για τη διόρθωση της κατάστασης, δίνει στην ΕΣΔΑ και το ΕΔΑΔ περισσότερες επιλογές.⁸¹

Η ΕΣΔΑ μαζί με το ΕΔΑΔ προσπαθεί επίσης να καταστήσει την ερμηνεία σε μια περιφερειακή συνέχεια που διαμορφώνεται από τις υπάρχουσες ερμηνείες σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ένα ουσιαστικό μέρος της διαδικασίας είναι η σύγκριση μεταξύ των λύσεων που υιοθετούν τα διάφορα ευρωπαϊκά κράτη και η διαπίστωση αν υπάρχει συναίνεση ή όχι σχετικά με ορισμένα θέματα. Ταυτόχρονα, πρέπει να ληφθεί υπόψη μια διεθνής συνέχεια και μια αναζήτηση για τις διεθνείς τάσεις.⁸²

Η συνεκτικότητα και η συνέπεια του διεθνούς δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελούν απαραίτητα στοιχεία για την όποια ερμηνευτική εξίσωση απασχολεί το Δικαστήριο. Η συγκριτική προσέγγιση -και πέρα από το ευρωπαϊκό πλαίσιο αποτελεί μέρος της φυσικής διαδικασίας για την οικουμενοποίηση των αρχών του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁸³. Η δικανική σκηνή του Στρασβούργου είναι απίθανο να αποτελέσει το σημείο για την επίλυση ενός συγκεκριμένου

---

⁸⁰ Landman, T. (2006). *Studying Human Rights*. Oxford and London: Routledge

⁸¹ Landman, T. (2006). *Studying Human Rights*. Oxford and London: Routledge

⁸² Zysset, T. 'Searching for the Legitimacy of the European Court of Human Rights: The Neglected Role of Democratic Society', 5 *Global Constitutionalism* (2016), 16

⁸³ Mayoral, J. A., Jaremba, U., De Witte, B. (2016). *National Courts and EU Law: New Issues, Theories and Methods*. Judicial Review and Cooperation series. USA: Edward Elgar Publishing

προβλήματος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τα σύγχρονα ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν συζητούνται αποκλειστικά από τις ευρωπαϊκές χώρες, αλλά ούτε και από τις ευρωπαϊκούς δικαστικούς χώρους.⁸⁴

Ο λόγος πρέπει συχνά να περιγράφεται ως μη δικαστικός που αναφέρεται στα μη δικαστικά φόρουμ όπου λαμβάνει χώρα. Αυτή η διαδικασία σταδιακής ανάπτυξης ξεκινάει από συστάσεις και δηλώσεις και από άλλους τύπους εγγράφων.⁸⁵

Τέλος, οφείλεται να σημειωθεί ότι το ΕΔΑΔ έχει μεγάλη σημασία ως προς το δίκαιο της ΕΕ και τις αντιλήψεις του δικαιοδοτικού οργάνου της Ε.Ε. και ειδικότερα, το ζήτημα της αξίας και της σημαντικότητας αυτής, διακρίνεται από το ζήτημα της νομιμότητάς του, το οποίο έχει δημιουργήσει σημαντικό αριθμό οδηγιών και διατάξεων κατά τα τελευταία έτη.⁸⁶

Η αξία μιας απόφασης από το ΕΔΑΔ στο στόχο της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι πολύ διαφορετική. Για παράδειγμα, μια απόφαση του Δικαστηρίου υπέρ ενός κράτους και σε συμφωνία με τον εθνικό νομοθέτη του κράτους αυτού και το ανώτατο εθνικό δικαστήριο ενδέχεται να θεωρηθεί από πολλούς ως νόμιμη για όλους τους ανωτέρω λόγους. Μπορεί ακόμη να υποστηριχθεί ότι η απόφαση δεν έχει πράγματι καμία επίδραση σε τέτοιες περιπτώσεις.⁸⁷

Παρόλο που μία απόφαση του ΕΔΑΔ μπορεί να μην έχει προωθήσει τελικά το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε εθνικό επίπεδο, *μπορεί όμως να έχει συνέπειες για τις μελλοντικές πράξεις άλλων συμβαλλομένων κρατών, ιδίως αν είχε εμπλακεί το περιθώριο εκτίμησης*. Και η επιβεβαίωση από διεθνές δικαστήριο ότι το εθνικό δίκαιο είναι σύμφωνο με την ΕΣΔΑ, έχει από μόνη της ιδιαίτερη μοναδική αξία.⁸⁸

---

⁸⁴ Landman, T. (2006). *Studying Human Rights*. Oxford and London: Routledge

⁸⁵ Gommien D., Harris D., Zwaak L., (2001). *Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του ανθρώπου και ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης: δίκαιο και πρακτική*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

⁸⁶ Zysset, T. 'Searching for the Legitimacy of the European Court of Human Rights: The Neglected Role of Democratic Society', *5 Global Constitutionalism* (2016), 16

⁸⁷ Ηλιοπούλου-Στράγγα Τ. (1998). *Η εκτέλεση των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

⁸⁸ Σατλάνης Χρ. (2013). *Εισαγωγή στο δίκαιο της διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (απάνθισμα κανόνων δικαίου της διεθνούς έννομης τάξης για τα θεμελιώδη ή ανθρώπινα δικαιώματα-συγκριτική θεώρηση της ελληνικής έννομης τάξης)*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή

2.2 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΠΑΡΑΓΩΓΟ ΔΙΚΑΙΟ ΕΕ

Στην παρούσα ενότητα σημειώνονται οι βασικότεροι κανονισμοί και οδηγίες που αφορούν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο του παράγωγου δικαίου της Ε.Ε. Στο σημείο αυτό, οφείλεται να διευκρινιστεί το γεγονός ότι ως παράγωγο δίκαιο ορίζεται το σύνολο των κανόνων δικαίου, που εκδίδουν τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και περιέχονται κατά βάση σε Κανονισμούς, Οδηγίες και Αποφάσεις. Οι κανόνες αυτοί αποτελούν πράξεις που λαμβάνονται και εκδίδονται κατά περίπτωση από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο ή την Επιτροπή, οι οποίες όμως διαφέρουν μεταξύ τους σημαντικά δημιουργώντας έτσι διαφορετικές έννοιες συνέπειες.⁸⁹

Αναλυτικότερα, οι **κανονισμοί** συνιστούν πράξη γενικής ισχύος, δεσμευτική ως προς όλα τα μέρη της και άμεσης ισχύος. Τα πρόσωπα στα οποία εφαρμόζεται πρέπει να συμμορφώνονται πλήρως με αυτούς, ενώ παράλληλα είναι εφαρμοστέοι σε όλα τα κράτη μέλη αμέσως μετά την έναρξη ισχύος του εκάστοτε κανονισμού (την ημέρα που συμφωνείται ή, εάν αυτό δεν είναι δυνατόν, την εικοστή ημέρα μετά από τη δημοσίευσή του στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Οι κανονισμοί αποσκοπούν στη διασφάλιση της ενιαίας εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης σε όλα τα κράτη μέλη και υπερισχύουν εθνικών νόμων ασύμβατων με τις ουσιαστικές διατάξεις τους⁹⁰.

Αντίστοιχα, η **οδηγία** είναι δεσμευτική για κάθε κράτος μέλος στο οποίο απευθύνεται, όσον αφορά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αλλά στην περίπτωσή της η επιλογή του τύπου και των μέσων επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των εθνικών αρχών. Απαιτείται πράξη μεταφοράς της στο εθνικό δίκαιο (αποκαλούμενη επίσης «εθνικό εκτελεστικό μέτρο») από τον εθνικό νομοθέτη, με την οποία η εθνική νομοθεσία προσαρμόζεται στους στόχους που θέτει η οδηγία. Στην ουσία, η οδηγία δεν

---

⁸⁹ Παραράς Π. (2011). Συνταγματικός πολιτισμός και δικαιώματα του ανθρώπου, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή

⁹⁰<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/6/%CF%80%CE%B7%CE%B3%CE%B5%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%80%CE%B5%CE%B4%CE%B9%CE%BF-%CE%B5%CF%86%CE%B1%CF%81%CE%BC%CE%BF%CE%B3%CE%B7%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CF%85-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82>

ισχύει άμεσα. Ωστόσο, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποφάνθηκε ότι ορισμένες διατάξεις μιας οδηγίας μπορούν, κατ' εξαίρεση, να έχουν άμεσα αποτελέσματα σε ένα κράτος μέλος, ακόμη και αν το κράτος αυτό δεν έχει ακόμη εγκρίνει πράξη μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο σε περιπτώσεις στις οποίες: (α) η οδηγία δεν έχει μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο ή έχει μεταφερθεί με εσφαλμένο τρόπο· (β) οι διατάξεις της οδηγίας έχουν επιτακτικό χαρακτήρα και είναι επαρκώς σαφείς και ακριβείς· και (γ) οι διατάξεις της οδηγίας αναγνωρίζουν δικαιώματα σε μεμονωμένα άτομα.

2.2.1 Κανονισμοί

Αναφορικά με την προάσπιση, μέριμνα και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο του παράγωγου δικαίου της Ε.Ε., οι βασικότεροι κανονισμοί, είναι οι εξής⁹¹:

- 1) **Κανονισμός 1612/68:** Ο κανονισμός αυτός αναφέρεται στο δικαίωμα των εργαζομένων να κυκλοφορούν ελεύθερα, καθώς, σύμφωνα με το προοίμιο του κανονισμού αυτού, η κινητικότητα του εργατικού δυναμικού στην Κοινότητα πρέπει να αποτελεί για τον εργαζόμενο ένα από τα μέσα που του εξασφαλίζουν τη δυνατότητα να βελτιώσει τους όρους διαβίωσης και εργασίας του και να διευκολύνει την κοινωνική του προαγωγή. Ο ίδιος κανονισμός υπάγεται στην αρχή της ισότητας στη μεταχείριση.⁹²
- 2) **Κανονισμός 4/2009:** Ο κανονισμός αυτός, ο οποίος βρίσκει απήχηση και εφαρμογή και στον Χάρτη των Θεμελιωδών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ιδίως στο άρθρο 24, αναφορικά με τα δικαιώματα του παιδιού, αναφέρεται στις υποχρεώσεις για τη διατροφή και στο δικαίωμα για τη γονική μέριμνα.⁹³
- 3) **Κανονισμός Βρυξελλών I I a , 2201/2003:** Ο κανονισμός αυτός αναφέρεται στα ανθρώπινα δικαιώματα του παιδιού, όπως αυτά υπάγονται και στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και απαγορεύουν την απαγωγή του παιδιού από τον ένα χωρισμένο γονέα, κυρίως ο οποίος δεν έχει δικαίωμα επιμέλειας, επαφής ή επικοινωνίας⁹⁴.

---

⁹¹ Mayoral, J. A., Jaremba, U., De Witte, B. (2016). National Courts and EU Law: New Issues, Theories and Methods. Judicial Review and Cooperation series. USA: Edward Elgar Publishing

⁹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31968R1612>

⁹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32009R0004>

⁹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32003R2201>

- 4) **Κανονισμός 168/2008:** Ο συγκεκριμένος κανονισμός παρέχει στα συναφή θεσμικά όργανα, φορείς, υπηρεσίες και οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της, όταν εφαρμόζουν το ευρωπαϊκό δίκαιο, συνδρομή και συμβουλές εμπειρογνομόνων σχετικά με τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, ώστε να τα βοηθήσει να σέβονται πλήρως τα δικαιώματα κατά τη λήψη μέτρων ή τον καθορισμό δράσεων στους αντίστοιχους τομείς αρμοδιότητάς τους.⁹⁵
- 5) **Κανονισμός για σεβασμό προσωπικών δεδομένων.**

2.2.2. Οδηγίες

Τέλος, αναφορικά με την προάσπιση, μέριμνα και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο του παράγωγου δικαίου της Ε.Ε., οι βασικότερες οδηγίες, είναι οι εξής:

- 1) **Οδηγία του 1995:** Η οδηγία αυτή, αναφέρεται στην προστασία των φυσικών προσώπων, αναφορικά με την επεξεργασία και την ελευθερία για την κυκλοφορία των προσωπικών δεδομένων. Βέβαια, η οδηγία αυτή, δε συνοδεύεται από νομική βάση, οπότε, ενσωματώθηκε ως άρθρο (άρθρο 95) στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.⁹⁶
- 2) **Οδηγία του 96/71/ΕΚ:** Μια ακόμα οδηγία, είναι αυτή της 16^{ης} Δεκεμβρίου 1996, η οποία αφορά τη δυνατότητα των εργαζομένων να ωφελούνται από μια δέσμη ελάχιστων υποχρεωτικών κανόνων, σε περίπτωση που αποσπαστούν σε άλλο κράτος- μέλος⁹⁷, μεριμνώντας, έτσι, για τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα των εργαζομένων.⁹⁸
- 3) **Οδηγία του 2004/38/ΕΚ:** Η οδηγία αυτή, ιδίως στο άρθρο 2 της παραγράφου 2, στοιχείο γ), αναφέρεται στα δικαιώματα του παιδιού και ειδικότερα, το παιδί αναγνωρίζεται ως κάτοχος δικαιωμάτων, τα οποία υπάγονται στη Σύμβαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τη Δράση ενάντια στην εμπορία των ανθρώπων. Η ίδια οδηγία ξεκαθαρίζει στο άρθρο 4, στοιχείο δ) ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα ισχύουν και για τα

⁹⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:52016PC0118>

⁹⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A52013DC0271>

⁹⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52017PC0797>

⁹⁸Steiner, J. & Alston, P. (1996). *International Human Rights in Context: Law, Politics, Morals*. Oxford: Clarendon Press.

παιδιά, απαγορεύοντας τη γενετήσια εκμετάλλευση και κακοποίηση αυτών.⁹⁹ Σημειώνεται ότι με βάση την ίδια οδηγία, *οι υπήκοοι των κρατών μελών έχουν το δικαίωμα διαμονής υπό τον όρο ότι διαθέτουν για τους ίδιους και για τα μέλη της οικογένειάς τους ασφάλεια που να καλύπτει τον κίνδυνο ασθενείας στο κράτος υποδοχής. Η οδηγία διευκολύνει σημαντικά την άσκηση του δικαιώματος κυκλοφορίας και διαμονής των μελών της οικογένειας των πολιτών της Ένωσης, περιλαμβανομένων των καταχωρημένων συντρόφων εάν η νομοθεσία του κράτους μέλους υποδοχής, αναγνωρίζει τη σχέση καταχωρημένης συμβίωσης ως ισοδύναμη προς τον γάμο. Επιπλέον, στα εξαρτώμενα μέλη της οικογένειας παρέχεται αυξημένη νομική προστασία, κυρίως, σε περίπτωση θανάτου του πολίτη της Ένωσης, ή λύσης του γάμου, υπό ορισμένες προϋποθέσεις.*¹⁰⁰

- 4) **Οδηγία του 94/33/ΕΚ:** Η οδηγία αυτή αναφέρεται στην προστασία των νέων προσώπων στην εργασία, οδηγία η οποία αναθεωρήθηκε στο άρθρο 7, διευκρινίζοντας ότι τα νεαρά πρόσωπα έχουν το δικαίωμα στην εργασία υπό προστατευτικές συνθήκες. Στην ίδια οδηγία, *η οποία ρυθμίζει την πρόσβαση των παιδιών στην τυπική απασχόληση και τις συνθήκες της τυπικής απασχόλησης στα κράτη μέλη της ΕΕ, γίνεται διάκριση μεταξύ των «νέων» (γενικός όρος για όλα τα πρόσωπα κάτω των 18 ετών), των «εφήβων» (κάθε νέος ηλικίας τουλάχιστον 15 ετών και κάτω των 18 ετών, ο οποίος έχει παύσει να υπόκειται στην υποχρέωση της σχολικής υποχρέωσης πλήρους χρόνου) και των «παιδιών» (κάθε νέος ο οποίος δεν έχει φθάσει το 15ο έτος της ηλικίας – και που στην πλειονότητα των περιπτώσεων δεν επιτρέπεται να αναλαμβάνει τυπική απασχόληση).*¹⁰¹
- 5) **Οδηγία του 2000/43/ΕΚ:** Η συγκεκριμένη οδηγία αφορά τη φυλετική ισότητα και απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω φυλής ή εθνοτικής προέλευσης.¹⁰² Η συγκεκριμένη οδηγία έχει εφαρμοστεί αρκετές φορές και έχει μεριμνήσει για την τοποθέτηση των παιδιών Ρομά σε σχολεία ειδικού χαρακτήρα (π.χ. D.H. κατά Τσεχικής Δημοκρατίας, αριθμός 57325/00, 2007), καθώς και για την τοποθέτηση παιδιών από μειονότητες

⁹⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A02004L0038-20110616>

¹⁰⁰ Landman, T. (2006). *Studying Human Rights*. Oxford and London: Routledge

¹⁰¹ Παραράς Π. (2011). Συνταγματικός πολιτισμός και δικαιώματα του ανθρώπου, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή

¹⁰² Landman, T. (2006). *Studying Human Rights*. Oxford and London: Routledge

σε σχολεία του πρωτοβάθμιου εκπαιδευτικού συστήματος (π.χ. Oršuš κ.λπ. κατά Κροατίας, Αριθ. 15766/03, 2010).¹⁰³

- 6) **Οδηγία του 2000/78/ΕΚ:** Η συγκεκριμένη οδηγία απαγορεύει τις διακρίσεις εξαιτίας της ηλικίας, ιδίως στο άρθρο 14, αριθμός πρωτοκόλλου 12. Η ίδια οδηγία βρίσκει μεγάλη απήχηση στις αξίες και στις αρχές της ΕΣΔΑ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ιδίως στο άρθρο της ΕΣΔΑ που μεριμνεί και τονίζει ότι οι διακρίσεις για λόγους ηλικίας δε γίνονται αποδεκτές.¹⁰⁴
- 7) **Οδηγία του 2002/8/ΕΚ:** Η συγκεκριμένη οδηγία αναφέρεται στο δικαίωμα του ανθρώπου για πρόσβαση στη δικαιοσύνη, στα πλαίσια των διασυνοριακών διαφορών σε περίπτωση χωρισμού των γονέων. Η συγκεκριμένη οδηγία αναγνωρίζει το δικαίωμα της επαφής του παιδιού με ένα μη νομίμως αναγνωρισμένο πατέρα (Schneider κατά Γερμανίας, Αριθ. 17080/07, 2011)¹⁰⁵, την επαφή του πατέρα με την κόρη σε περίπτωση διαζυγίου εάν το επιθυμεί το ίδιο το παιδί, παρά την απαγόρευση της μητέρας (Mustafa και Armağan Akin κατά Τουρκίας, Αριθ. 4694/03, 2010)¹⁰⁶ κ.α.
- 8) **Οδηγία του 2011/93/ΕΚ:** Η συγκεκριμένη οδηγία αναφέρεται στην καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και της παιδικής σεξουαλικής εκμετάλλευσης και παιδικής πορνογραφίας, ενώ, διευκρινίζει τα δικαιώματα του παιδιού, απαγορεύοντας τη βία εντός των οικογενειακών, σχολικών και λοιπών πλαισίων.¹⁰⁷
- 9) **Οδηγία του 2011/95/ΕΕ:** Η συγκεκριμένη οδηγία αναγνωρίζει τη δυνατότητα και το δικαίωμα όλων των ανθρώπων στην εκπαίδευση και την υγεία, ιδίως των παιδιών.¹⁰⁸

---

¹⁰³ Παραράς Π. (2011). Συνταγματικός πολιτισμός και δικαιώματα του ανθρώπου, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή

¹⁰⁴ Landman, T. (2006). *Studying Human Rights*. Oxford and London: Routledge

¹⁰⁵ Παραράς Π. (2011). Συνταγματικός πολιτισμός και δικαιώματα του ανθρώπου, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή

¹⁰⁶ Mayoral, J. A., Jaremba, U., De Witte, B. (2016). *National Courts and EU Law: New Issues, Theories and Methods*. Judicial Review and Cooperation series. USA: Edward Elgar Publishing

¹⁰⁷ Mayoral, J. A., Jaremba, U., De Witte, B. (2016). *National Courts and EU Law: New Issues, Theories and Methods*. Judicial Review and Cooperation series. USA: Edward Elgar Publishing

¹⁰⁸ Beiter, KD (2006) *The Protection of the Right to Education by International Law*. Leiden, The Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers

- 10) **Οδηγία του 2013/33/ΕΕ:** Η συγκεκριμένη οδηγία διευκρινίζει ότι ο κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα στο να έχει ασφαλείς και ακίνδυνες συνθήκες υποδοχής σε κάθε κράτος μέλος της ΕΕ που επισκέπτεται, με στόχο τη μέριμνα και προστασία της προσωπικής ασφάλειας των ατόμων.¹⁰⁹
- 11) **Οδηγία του 2008/115/ΕΚ:** Η συγκεκριμένη οδηγία αναγνωρίζει ότι ο κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα στο να επιστρέψει με ασφαλή και ακίνδυνο τρόπο στην πατρίδα του, με στόχο τη μέριμνα και προστασία της προσωπικής ασφάλειας των ατόμων.¹¹⁰
- 12) **Οδηγία του 2013/32/ΕΕ:** Η συγκεκριμένη οδηγία αναγνωρίζει ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν δικαίωμα στο να ζητήσουν άσυλο, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα τις διαδικασίες που απαιτούνται για αυτό το γεγονός.¹¹¹

---

¹⁰⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0033>

¹¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0115>

¹¹¹ Mayoral, J. A., Jaremba, U., De Witte, B. (2016). National Courts and EU Law: New Issues, Theories and Methods. Judicial Review and Cooperation series. USA: Edward Elgar Publishing

ΚΕΦ. 3 Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ (ΔΕΕ)

3.1 ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΕΕ

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συνιστά ένα από τα θεμελιώδη όργανα της Ε.Ε, το οποίο ιδρύθηκε το 1952 και εδρεύει τη σημερινή εποχή στο Λουξεμβούργο. Το ίδιο δικαστήριο στοχεύει στο να ερμηνεύσει και να εφαρμόσει ομοιόμορφα το δίκαιο της Ε.Ε. σε όλα τα κράτη- μέλη της, εξασφαλίζοντας ότι όλα αυτά τα κράτη- μέλη, αλλά και τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. έρχονται σε πλήρη συμφωνία με τις αντίστοιχες αρχές και νόμους του δικαίου της Ε.Ε.¹¹²

Προτού αναλυθεί εκτενώς το βιβλιογραφικό πλαίσιο που αφορά την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη νομολογία του ΔΕΕ, οφείλεται να σημειωθεί ότι το ΔΕΕ αποτελείται από ένα δικαστή από κάθε κράτος- μέλος της Ε.Ε, ο οποίος συνοδεύεται από έντεκα εισαγγελείς γενικού χαρακτήρα (δικαστήριο). Επιπρόσθετα, αποτελείται και από σαράντα επτά γενικούς δικαστές.¹¹³

Σε γενικότερες γραμμές, το ΔΕΕ ασχολείται με την έκδοση αποφάσεων για υποθέσεις που αφορούν προδικαστικές αποφάσεις, παραβατικές διαδικασίες, προσφυγές ακυρώσεως, προσφυγές λόγω παραλείψεως και αγωγές για αποζημίωση. Βεβαίως, πέρα από αυτά, το ΔΕΕ ασχολείται και σε μεγάλο βαθμό με την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, ιδίως μέσω των νομολογιών του.¹¹⁴

Πιο συγκεκριμένα, το ΔΕΕ εκδίδει αποφάσεις σχετικά με υποθέσεις που υποβάλλονται ενώπιόν του. Οι πιο συνηθισμένοι τύποι περιπτώσεων είναι οι παρακάτω¹¹⁵:

- Ερμηνεία του νόμου (προδικαστικές αποφάσεις) - τα εθνικά δικαστήρια των χωρών της ΕΕ υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ορθή εφαρμογή της νομοθεσίας της ΕΕ, αλλά τα δικαστήρια διαφορετικών χωρών θα μπορούσαν να τα ερμηνεύσουν διαφορετικά. Εάν ένα εθνικό δικαστήριο αμφιβάλλει για

¹¹² Rainer, S. (2008): “Fundamental Rights in the European Union” in ŠIŠKOVÁ (ed.), *The Process of Constitutionalisation of the EU and Related Issues*, Groningen, Europa Law Publishing, p. 27-38

¹¹³ Mowbry, A. (2009): “An Examination of the European Court of Human Rights Approach to Overruling its Previous Case Law”, 9, *Human Rights Law Review*, p. 179-201

¹¹⁴ Σαρμάς, Ι.Δ. (2003). *Ελευθερία με υπεροχή του δικαίου: η νομολογία του ευρωπαϊκού δικαστηρίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*. Αθήνα: Σάκκουλα

¹¹⁵ https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_en

την ερμηνεία ή την εγκυρότητα ενός νόμου της ΕΕ, μπορεί να ζητήσει διευκρινίσεις από το Δικαστήριο. Ο ίδιος μηχανισμός μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να καθοριστεί εάν ένας εθνικός νόμος ή πρακτική είναι συμβατός με το δίκαιο της ΕΕ.

- Επιβολή της νομοθεσίας (διαδικασία επί παραβάσει) - αυτό το είδος της υπόθεσης γίνεται εναντίον μιας εθνικής κυβέρνησης για μη συμμόρφωση με το δίκαιο της ΕΕ. Μπορεί να ξεκινήσει από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ή άλλη χώρα της ΕΕ.
- Παραβίαση Συνθήκης ή του Χάρτη της ΕΕ - εάν μια πράξη της ΕΕ θεωρείται ότι παραβιάζει τις συνθήκες ή τα θεμελιώδη δικαιώματα της ΕΕ, τότε το Δικαστήριο μπορεί να κληθεί να την ακυρώσει. Οι ιδιώτες μπορούν επίσης να ζητήσουν από το Δικαστήριο να ακυρώσει μια πράξη της ΕΕ που τις αφορά άμεσα.
- Προσφυγές κατά παραλείψεων - το Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Επιτροπή πρέπει να λάβουν ορισμένες αποφάσεις υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Εάν δεν το κάνουν, οι κυβερνήσεις της ΕΕ, άλλα θεσμικά όργανα της ΕΕ ή (υπό ορισμένες προϋποθέσεις) άτομα ή εταιρείες μπορούν να υποβάλουν καταγγελία στο Δικαστήριο.
- Αγωγές αποζημίωσης - κάθε πρόσωπο των οποίων τα συμφέροντά έχουν υποστεί ζημία ως αποτέλεσμα της ενέργειας ή της αδράνειας της ΕΕ ή του προσωπικού της μπορεί να αναλάβει δράση εναντίον τους μέσω του Δικαστηρίου.

3.2 ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΔΕΕ

Μέσα από τις αποφάσεις του ΔΕΕ, τα ανθρώπινα δικαιώματα βρίσκονται στην πρώτη γραμμή της ατζέντας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά την ανάλυση της νομολογίας του ΔΕΕ, παρατηρείται ότι η σημασία που έχει δοθεί στα ανθρώπινα δικαιώματα από το ίδιο το δικαστήριο, είχε ουσιαστικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε όλη την υφήλιο, γεγονός που θα μπορούσε να οφείλεται στη διαδικαστική οδό μέσω της οποίας επιτεύχθηκε.¹¹⁶

Κατά το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, η υπόσχεση της δημιουργίας μιας ολοκληρωμένης Ευρώπης που καταστράφηκε οικονομικά και φυσικά από τον πόλεμο, ήταν το κύριο μέλημα. Η άμεση εστίαση ήταν στην οικονομική ολοκλήρωση και τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς που θα οδηγούσε σε υψηλότερο βιοτικό επίπεδο για όλους. Έτσι, όταν εγκρίθηκε η Συνθήκη του Παρισιού (στο), η οποία δημιούργησε την Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα και τη Συνθήκη της Ρώμης («Συνθήκη ΕΟΚ»), η οποία δημιούργησε την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα («ΕΟΚ»), δόθηκε ελάχιστη προσοχή την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.¹¹⁷

Τα ανθρώπινα δικαιώματα αντιμετωπιζόνταν σε άλλα φόρουμ και ήταν ένα από τα βασικότερα θέματα συζητήσεως του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ένας από τους σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και του ΔΕΕ, ήταν η προώθηση και ενθάρρυνση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών για όλους χωρίς διακρίσεις ως προς τη φυλή, το φύλο, τη γλώσσα ή τη θρησκεία¹¹⁸. Προς ενθάρρυνση αυτού του σκοπού, ένα από τα πρώτα ψηφίσματα που ενέκρινε η Γενική Συνέλευση ήταν η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων το 1948.¹¹⁹

Η Σύμβαση Γενοκτονίας (ΣΓ) υιοθετήθηκε επίσης το 1948 και οι μεγάλες διακηρύξεις των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα αναπτύχθηκαν στη

---

¹¹⁶ Napel, T. (2009). “The European Court of Human Rights and Political Rights: The Need for More Guidance”, 5 *European Constitutional Law Review*, p. 464-480

¹¹⁷ Peers, P. (2003). “The European Court of Justice and the European Court of Human Rights: Comparative Approaches” in Özücü (ed.), *Judicial Comparativism in Human Rights Cases*. Glasgow: UKNCCL.

¹¹⁸ Χρυσανθάκης, Χ.Γ. (2007). *Μεταξύ ζωής & θανάτου. Το δικαίωμα στη ζωή υπό το φως της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*. Αθήνα: Σάκκουλας.

¹¹⁹ Wasensteiner, B.A. (2004). “Common Tradition of all Member States: The Courts Method of Defining the EU Human Rights Standards” in GRIES & ALLEWELDT, *Human Rights within the European Union*, Berlin, Berliner Wissenschafts-Verlag

συνέχεια. Επιπλέον, υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («ΕΣΔΑ») υπεγράφη το 1950 και επικυρώθηκε στη συνέχεια από καθένα από τα αρχικά μέλη της ΕΟΚ.¹²⁰

Καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας του, το Δικαστήριο της ΕΕ ασχολήθηκε με πολλές υποθέσεις που αφορούν τα ανθρώπινα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως η μη διακριτική μεταχείριση, η ελευθερία θρησκευματος και η ελεύθερη έκφραση.¹²¹

Αν και η Συνθήκη ΕΟΚ περιέχει ένα Κοινωνικό Κεφάλαιο το οποίο περιορίζεται στην αναφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα και την προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων, η πρωταρχική της εστίαση είναι η βελτίωση των συνθηκών εργασίας σε εναρμονισμένη βάση σε όλη την Κοινότητα. Τα ειδικά ατομικά δικαιώματα που προστατεύει η Συνθήκη ΕΟΚ περιλαμβάνουν την ελεύθερη κυκλοφορία και την ισότητα των φύλων όσον αφορά την ίση αμοιβή των εργαζομένων ανδρών και γυναικών.¹²²

Πέρα όμως από την αναφορά αυτών των αρχών, η Συνθήκη ΕΟΚ προσφέρει ελάχιστη ή και καθόλου προστασία σε άλλους τομείς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ούτε περιέχει ειδικές διατάξεις για την επιβολή αυτών των δικαιωμάτων. Αυτή η εκπληκτική παράλειψη μπορεί να αποδοθεί καλύτερα στο όραμα των συντακτών για τη φύση του ιδρύματος που δημιουργείται, δηλαδή της περιορισμένης αρμοδιότητας, η οποία αφορά πρωτίστως τα οικονομικά θέματα, γεγονός που δε θίγει αδικαιολόγητα τα δικαιώματα των κρατών μελών.¹²³

Με βάση τα τελευταία γεγονότα, το ΔΕΕ, εκμεταλλευόμενο την επιρροή του Ελεγκτικού Συνεδρίου στην ουσιαστική ανάπτυξη του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προχώρησε στη θεμελιώδη προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως μέσω της νομολογίας του και στην επίλυση δικαστικών αποφάσεων που αφορούσαν καταπατήσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε επόμενες περιπτώσεις, το

---

¹²⁰ Garlicki, T.F. (2009). "Judicial Deliberations: The Strasbourg Perspective" in HULS, ADAMS & BOMHOFF (ed.), *The Legitimacy of Highest Courts' Rulings*, The Hague, T.M.C. Asser Press, p. 389-397

¹²¹ Reirch, R. (2005). *Understanding EU Law: Objectives, Principles and Methods of Community Law* (2nd ed.), Antwerp, Intersentia, p. 39-65

¹²² Ηλιοπούλου- Στράγγα, Σ. (1996). *Η εκτέλεση των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*. Αθήνα: Σάκκουλα, σελ. 24

¹²³ Douglas, S. (2004). "The Charter of Fundamental Rights as a Constitutional Document", 1 *European Human Rights Law Review*, p. 37-50

ΔΕΕ επέκτεινε την αρχή της ισότητας σε ένα γενικό δικαίωμα ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, το οποίο βρίσκεται στο επίκεντρο του κοινοτικού δικαίου, και αποτέλεσε τη βάση για τους περιεκτικούς κανονισμούς και οδηγίες στον τομέα της φυλετικής διαφθοράς.¹²⁴

---

¹²⁴ Mowbry, A. (2009): “An Examination of the European Court of Human Rights Approach to Overruling its Previous Case Law”, 9, *Human Rights Law Review*, p. 179-201

3.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ

Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) αναπτύσσεται σταθερά. Η ΕΕ έχει δικό της κατάλογο θεμελιωδών δικαιωμάτων, τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Τα ανθρώπινα δικαιώματα στην ΕΕ εξασφαλίζονται από το δίκαιο της ΕΕ και το Δικαστήριο της ΕΕ (ΔΕΕ). Τώρα απαιτείται συνοχή μεταξύ των εσωτερικών και εξωτερικών σχέσεων όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η Συνθήκη της Λισαβόνας (ΣτΛ) παρέχει ένα μηχανισμό για την επίτευξη αυτής της συνοχής.¹²⁵

Δηλαδή, η Συνθήκη της Λισαβόνας δίνει τη δυνατότητα στην ΕΕ να ενσωματώσει τα ανθρώπινα δικαιώματα στις εξωτερικές σχέσεις της ΕΕ. Αφενός, η Συνθήκη της Λισαβόνας παρέχει τις αξίες της ΕΕ στο άρθρο 2 ΣΕΕ και τις πολιτικές της αρχές στο άρθρο 21 της ΣΕΕ και στο άρθρο 3 ΣΕΕ. Από την άλλη πλευρά, η Συνθήκη της Λισαβόνας παρέχει νέες αρμοδιότητες στην ΕΕ. Επιπλέον, ο συνδυασμός των πρώτων και των τελευταίων επιτρέπει στην Ένωση να συνάπτει όχι μόνο διεθνείς συμφωνίες, συμπεριλαμβανομένων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά και διεθνείς συμφωνίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα.¹²⁶

Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) έχει αναπτυχθεί μέσω του ρόλου του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), ιδίως μετά τη δεκαετία του 1970. Το ΔΕΕ βασίστηκε σε κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών της ΕΕ και της ΕΣΔΑ, ιδίως προκειμένου να διασφαλιστούν τα θεμελιώδη δικαιώματα στην ΕΕ.¹²⁷

Η Συνθήκη της Λισαβόνας άλλαξε την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ. Η Συνθήκη κατέστη νομικά δεσμευτική τη Χάρτα των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ μετά την επίσημη διακήρυξη του Χάρτη από τα διάφορα όργανα της ΕΕ το 2000. Τώρα, η ΕΕ διαθέτει δικό της κατάλογο θεμελιωδών δικαιωμάτων, τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Το ΔΕΕ εγγυάται τα θεμελιώδη δικαιώματα στην Ένωση, βασιζόμενα σε αυτό το μέσο, μολονότι

---

¹²⁵ Fabbrini, F. (2016). The past, present & future of relationship between the European court of justice and the European court of human rights. *Yearbook of European Law*, Volume 35, Issue 1, 1 December 2016, Pages 145–179

¹²⁶ Reirch, R. (2005). *Understanding EU Law: Objectives, Principles and Methods of Community Law* (2nd ed.), Antwerp, Intersentia, p. 39-65

¹²⁷ McWilliams, M. (2010). 'Human Rights Act Underpins Devolution', in Chakrabarti, S., Kennedy, H., Klug, F., McWilliams, M. and Miller, A. (eds.) (2010) *Common Sense: Reflections on the Human Rights Act*. London: Liberty, p. 99-139

επηρεάζεται από εθνικά (συνταγματικά) δικαστήρια όπως το Γερμανικό ομοσπονδιακό συνταγματικό δικαστήριο (ΓΟΣΔ) και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΑ).¹²⁸

Από την άλλη πλευρά, το ΔΕΕ δεν έχει παίξει και δεν μπορεί να διαδραματίσει έναν συνεχόμενο σημαντικό ρόλο όσον αφορά την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις εξωτερικές σχέσεις της ΕΕ λόγω έλλειψης δικαιοδοσίας έναντι τρίτων χωρών. Στην πραγματικότητα, υπάρχουν λίγες περιπτώσεις σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα στις εξωτερικές σχέσεις της ΕΕ. Αντιθέτως, τα νομοθετικά και εκτελεστικά όργανα (η Επιτροπή, το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (ΕΚ)), δραστηριοποιούνται περισσότερο στον τομέα αυτό.¹²⁹

Για παράδειγμα, το Συμβούλιο διαθέτει εξειδικευμένο όργανο, την Ομάδα για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΟΑΔ), η οποία επικεντρώνεται σε διεθνείς υποθέσεις που συνδέονται άμεσα με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Στο παρόν σημείο αναφέρεται ότι οι μελετητές εξηγούν ότι η περιοριστική προσέγγιση του ΔΕΕ μπορεί να γίνει κατανοητή εν μέρει από την επιθυμία προστασίας της ακεραιότητας και της αυτονομίας της έννομης τάξης της ΕΕ, ενώ ένα μεγάλο μέρος της διαφάνειας του νομοθέτη μπορεί να γίνει κατανοητό υπό το πρίσμα της επιθυμίας των πολιτικών οργάνων της ΕΕ να παρουσιάσει την ΕΕ ως έναν υπεύθυνο διεθνή παράγοντα που διαμορφώνει τις εξελίξεις σε διεθνές επίπεδο.¹³⁰

Ο Ύπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσαν ένα κοινό σχέδιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία (2015-2019) με τίτλο «Η διατήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο επίκεντρο της ατζέντας της ΕΕ» και στις 20 Ιουλίου 2015 το Συμβούλιο ενέκρινε ένα νέο «Σχέδιο δράσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία» για την περίοδο 2015-2019.¹³¹

---

¹²⁸ Peers, P. (2003). “The European Court of Justice and the European Court of Human Rights: Comparative Approaches” in Örücü (ed.), *Judicial Comparativism in Human Rights Cases*, Glasgow, UKNCCL, p. 107-129

¹²⁹ Masterman, R. (2007) ‘Aspiration or Foundation? The Status of the Strasbourg Jurisprudence and “the Convention Rights” in Domestic Law’, in H. Fenwick, G. Phillipson and R. Masterman (eds.), *Judicial Reasoning under the UK Human Rights Act*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 55-72

¹³⁰ Mowbry, A. (2009): “An Examination of the European Court of Human Rights Approach to Overruling its Previous Case Law”, 9, *Human Rights Law Review*, p. 179-201

¹³¹ Garlicki, T.F. (2009). “Judicial Deliberations: The Strasbourg Perspective” in HULS, ADAMS & BOMHOFF (ed.), *The Legitimacy of Highest Courts’ Rulings*, The Hague, T.M.C. Asser Press, p. 389-397

Το σχέδιο δράσης αναφέρει ότι το ΔΕΕ θα διασφαλίσει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για την πρόληψη και αντιμετώπιση των συγκρούσεων και των κρίσεων και θα ενσωματώσει περαιτέρω τα ανθρώπινα δικαιώματα στις εξωτερικές πτυχές των πολιτικών της ΕΕ, προκειμένου να διασφαλιστεί καλύτερη συνοχή των πολιτικών ζητημάτων.¹³²

Η προαναφερθείσα κοινή ανακοίνωση προσδιορίζει τους στρατηγικούς τομείς δράσης. Ένας από αυτούς συμβάλλει στην ενίσχυση της συνοχής και της συνέπειας. Το εν λόγω έγγραφο αναφέρει ότι είναι απαραίτητο να ενσωματωθούν οι προβληματισμοί σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα στις εξωτερικές πτυχές των πολιτικών της ΕΕ, ιδίως όσον αφορά τις εμπορικές / επενδυτικές, μεταναστευτικές και αναπτυξιακές πολιτικές, καθώς και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.¹³³

Το ΔΕΕ έχει μια υποεπιτροπή για τα ανθρώπινα δικαιώματα ως μία από τις κοινοβουλευτικές επιτροπές. Επιπλέον, το ΔΕΕ δημοσίευσε ψήφισμα σχετικά με την ετήσια έκθεση για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο και την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί του θέματος. Τα νομοθετικά και εκτελεστικά όργανα της ΕΕ, όπως αυτά διαμορφώθηκαν από τη Συνθήκη της Λισαβόνας, συμπληρώνουν και ενισχύουν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις εξωτερικές σχέσεις της ΕΕ και συνεισφέρουν στη βελτίωση της συνοχής μεταξύ των εσωτερικών δράσεων της ΕΕ και των εξωτερικών δράσεων όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα.¹³⁴

---

¹³² Reirch, R. (2005). *Understanding EU Law: Objectives, Principles and Methods of Community Law* (2nd ed.), Antwerp, Intersentia, p. 39-65

¹³³ Fabbrini, F. (2016). The past, present & future of relationship between the European court of justice and the European court of human rights. *Yearbook of European Law*, Volume 35, Issue 1, 1 December 2016, Pages 145–179

¹³⁴ McWilliams, M. (2010) 'Human Rights Act Underpins Devolution', in Chakrabarti, S., Kennedy, H., Klug, F., McWilliams, M. and Miller, A. (eds.) (2010) *Common Sense: Reflections on the Human Rights Act*. London: Liberty, p. 99-139

3.4 Η ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΕΕ

Η ιστορία σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο τα θεμελιώδη δικαιώματα βρήκαν τη θέση τους στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδίως στη νομοθεσία του ΔΕΕ έχει ειπωθεί πολλές φορές ήδη από τις σχετικές βιβλιογραφικές αναφορές. Ωστόσο, αξίζει να υπενθυμιστούν συνοπτικά τα διάφορα στάδια της ανάπτυξης των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πλαίσιο της ΕΕ, με επίκεντρο τα στοιχεία που είναι ενδιαφέροντα για την ερμηνεία των θεμελιωδών δικαιωμάτων από τη νομοθεσία του ΔΕΕ.¹³⁵

Η συζήτηση θα επικεντρωθεί επίσης στις πρόσφατες εξελίξεις στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων ως αποτέλεσμα της έναρξης ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας. Οι ιδρυτικές συνθήκες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων δεν περιελάμβαναν αναφορές στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων εν γένει, διότι θεωρήθηκε ότι οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες αποτελούσαν κυρίως οικονομική οντότητα που δεν είχε επιπτώσεις στα θεμελιώδη δικαιώματα. Ωστόσο, οι συνθήκες περιελάμβαναν μερικές διατάξεις σχετικά με το δικαίωμα της μη διάκρισης λόγω ιθαγένειας και του δικαιώματος ίσης αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών.¹³⁶

Η κατανομή των αρμοδιοτήτων ήταν σαφής υπό την έννοια ότι σκοπός της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ήταν η προστασία από τις θεμελιώδεις παραβιάσεις των δικαιωμάτων και ο στόχος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ήταν να προωθηθεί η οικονομική ολοκλήρωση. Το γεγονός ότι τα θέματα αυτά θα μπορούσε να επικαλυφθούν εν μέρει σε κάποιο σημείο στο μέλλον δεν είχε προβλεφθεί εκείνη τη στιγμή. Ήδη πολύ σύντομα, όμως, οι αλλαγές σε αυτή τη στάση έγιναν ορατές.¹³⁷

Λίγο καιρό αργότερα το ΔΕΕ είχε επιβεβαιώσει την υπεροχή του στην τότε κοινοτική έννομη τάξη, οπότε και άρχισε να αλλάζει τη στάση του απέναντι στην αναγνώριση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πλαίσιο της κοινοτικής έννομης τάξης. Στην γνωστή υπόθεση Stauder, το ΔΕΕ αναγνώρισε για πρώτη φορά ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν μέρος των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου. Αυτή η θέση

---

¹³⁵ Masterman, R. (2007) ‘Aspiration or Foundation? The Status of the Strasbourg Jurisprudence and “the Convention Rights” in Domestic Law’, in H. Fenwick, G. Phillipson and R. Masterman (eds.), *Judicial Reasoning under the UK Human Rights Act*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 55-72

¹³⁶ Peers, P. (2003). “The European Court of Justice and the European Court of Human Rights: Comparative Approaches” in Özüdücü (ed.), *Judicial Comparativism in Human Rights Cases*, Glasgow, UKNCCL, p. 107-129

¹³⁷ Fabbrini, F. (2016). The past, present & future of relationship between the European court of justice and the European court of human rights. *Yearbook of European Law*, 35 (1): 145–179.

στη συνέχεια στηρίχθηκε σταθερά στην Internationale Handelsgesellschaft και έχει επανειλημμένως επαναληφθεί σε επόμενες υποθέσεις.¹³⁸

Αυτό που είναι ενδιαφέρον στο πλαίσιο της παρούσας βιβλιογραφικής επισκόπησης είναι ότι η πολυεπίπεδη φύση της κοινοτικής έννομης τάξης διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο σε αυτό το στάδιο της αναγνώρισης των θεμελιωδών δικαιωμάτων από το ΔΕΕ και τη δημιουργία της σχετικής νομοθεσίας. Οι αποφάσεις με τις οποίες το ΔΕΕ ανακοίνωσε την υπεροχή του κοινοτικού δικαίου σε συνδυασμό με το χαμηλό επίπεδο προσοχής στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Κοινότητας προκάλεσαν κρίσιμες αντιδράσεις από τα εθνικά συνταγματικά δικαστήρια.¹³⁹

Τα εθνικά συνταγματικά δικαστήρια εξέφρασαν ανησυχίες για την ανεπαρκή προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ενώ η προστασία αυτή παρέχεται επαρκώς σε εθνικό επίπεδο. Κατά συνέπεια, η αποδοχή της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου θα σήμαινε, στα μάτια αυτών των εθνικών συνταγματικών δικαστηρίων, αποδοχή ενός χαμηλότερου επιπέδου προστασίας των ατόμων στο πλαίσιο αυτού του κοινοτικού καθεστώτος. Ως εκ τούτου, αυτά τα συνταγματικά δικαστήρια με τις αποφάσεις τους ήταν απρόθυμα να δεχτούν την υπεροχή του ΔΕΕ, εφόσον η προστασία στο επίπεδο της ΕΕ δεν ικανοποιούσε την έγκρισή τους.¹⁴⁰

Για να διασφαλιστεί η υπεροχή του κοινοτικού δικαίου, το ΔΕΕ έπρεπε επομένως να ενισχύσει την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων προκειμένου να υποστηριχθεί σε εθνικό επίπεδο. Ενώ, αρχικά, εθνικές και ακαδημαϊκές ανησυχίες επικεντρώθηκαν στην ανεπαρκή προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ως αποτέλεσμα της ανάπτυξης της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων από το ΔΕΕ, οι ανησυχίες αυτές σε πιο πρόσφατους καιρούς άλλαξαν μερικές φορές ακόμη και προς την αντίθετη κατεύθυνση.¹⁴¹

---

¹³⁸ Keller, H., Forowicz, M. and Engi, L. (2010) *Friendly Settlements before the European Court of Human Rights - Theory and Practice*. Oxford: Oxford University Press, p. 63-71

¹³⁹ Keller, H., Forowicz, M. and Engi, L. (2010) *Friendly Settlements before the European Court of Human Rights - Theory and Practice*. Oxford: Oxford University Press, p. 63-71

¹⁴⁰ Fabbri, F. (2016). The past, present & future of relationship between the European court of justice and the European court of human rights. *Yearbook of European Law*, Volume 35, Issue 1, 1 December 2016, Pages 145–179

¹⁴¹ Douglas, S. (2004). “The Charter of Fundamental Rights as a Constitutional Document”, 1 *European Human Rights Law Review*, p. 37-50

Σύμφωνα με ορισμένους μελετητές, αυτές οι ανησυχίες συνίστανται στο φόβο ότι ο νόμος του ΔΕΕ για τα θεμελιώδη δικαιώματα «θα μπορούσε να γίνει αρκετά ευρύς ώστε να περιορίσει τις κατά τα άλλα συνταγματικά επιτρεπόμενες επιλογές των κρατών μελών και συνεπώς να παρεμποδίσει αδικαιολόγητα την αυτονομία και την κυριαρχία τους».¹⁴²

Εκτός από το γεγονός ότι η ανάπτυξη του δόγματος των θεμελιωδών δικαιωμάτων έχει δημιουργήσει την προαναφερθείσα ένταση, η ανάπτυξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ είναι σημαντική και από άλλη άποψη. Εξάλλου, η εξέλιξη μπορεί επίσης να οδηγήσει σε αλλαγές στη νομολογία, τη νομοθεσία και τη νομική πρακτική σε εθνικό επίπεδο. Τα κράτη μέλη μπορούν ακόμη και να αναγκαστούν να παρέχουν προστασία σε περιοχές όπου τα εθνικά τους συντάγματα δεν προσφέρουν προστασία.¹⁴³

Κατά τα επόμενα έτη το ΔΕΕ επέκτεινε το πεδίο των θεμελιωδών δικαιωμάτων και όχι μόνο όσον αφορά τις ενέργειες των ευρωπαϊκών οργάνων. Το ΔΕΕ έκρινε ότι τα κράτη μέλη δεσμεύονται επίσης από τα θεμελιώδη δικαιώματα της ΕΕ όταν ενεργούν «εντός του πεδίου εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου». Αυτό σημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα της ΕΕ κατά την εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας.¹⁴⁴

Επίσης, όταν τα κράτη μέλη παρεκκλίνουν από το δίκαιο της ΕΕ, υποχρεούνται να σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως ορίζεται στη νομολογία του ΔΕΕ. Είναι σημαντικό το γεγονός ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα ισχύουν και για τις σχετικές ενέργειες της ΕΕ και από τα κράτη μέλη για την ερμηνευτική διαδικασία: η ερμηνεία πρέπει να είναι διαφορετική όταν πρόκειται για την ερμηνεία ενός θεμελιώδους δικαιώματος που εφαρμόζεται από ένα κράτος μέλος ή ένα από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ.¹⁴⁵

---

¹⁴² Peers, P. (2003). “The European Court of Justice and the European Court of Human Rights: Comparative Approaches” in Örüçü (ed.), *Judicial Comparativism in Human Rights Cases*, Glasgow, UKNCCL, p. 107-129

¹⁴³ Masterman, R. (2007) ‘Aspiration or Foundation? The Status of the Strasbourg Jurisprudence and “the Convention Rights” in Domestic Law’, in H. Fenwick, G. Phillipson and R. Masterman (eds.), *Judicial Reasoning under the UK Human Rights Act*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 55-72

¹⁴⁴ Fabbrini, F. (2016). The past, present & future of relationship between the European court of justice and the European court of human rights. *Yearbook of European Law*, Volume 35, Issue 1, 1 December 2016, Pages 145–179

¹⁴⁵ Mutua, M. (2004). ‘The Complexity of Universalism in Human Rights’, in Sajó, A. (ed) *Human Rights with Modesty: The Problem of Universalism*, Dordrecht: Springer.

Ακόμη και όταν αφορά τις ενέργειες των κρατών μελών, το ΔΕΕ ερμηνεύει τα θεμελιώδη δικαιώματα της ΕΕ και η σημασία αυτών των θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι η ίδια για ολόκληρη την ΕΕ. Η εφαρμογή αυτών των δικαιωμάτων, όπως διακρίνεται από τη νομολογία του ΔΕΕ, μπορεί να εξαρτηθεί από το ειδικό πλαίσιο εντός του οποίου εφαρμόζονται τα δικαιώματα.¹⁴⁶

Δεδομένου ότι δεν είχαν γίνει αναφορές στα θεμελιώδη δικαιώματα στις αρχικές συνθήκες, το ΔΕΕ έπρεπε να βρει διαφορετική βάση για την εισαγωγή των σχετικών νομολογικών διατάξεων των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πλαίσιο της υφιστάμενης κατάστασης. Οι γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου παρείχαν τη δυνατότητα στο ΔΕΕ να μεταφέρει τα θεμελιώδη δικαιώματα στην τότε κοινοτική έννομη τάξη. Οι εθνικές συνταγματικές παραδόσεις, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και άλλα διεθνή και νομικά μέσα των κρατών μελών, αποτέλεσαν πηγές έμπνευσης για την καθιέρωση αυτών των καταρχήν άγραφων αρχών, καθιστώντας το ΔΕΕ και τη νομολογία αυτού, σημαντικό μέσο της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην ευρωπαϊκή εν γένει έννομη τάξη.¹⁴⁷

---

¹⁴⁶ Fabbrini, F. (2016). The past, present & future of relationship between the European court of justice and the European court of human rights. *Yearbook of European Law*, Volume 35, Issue 1, 1 December 2016, Pages 145–179

¹⁴⁷ Shelton, D. (ed) (2011). *International law and domestic legal systems: incorporation, transformation and persuasion*, New York: Oxford University Press.

**ΚΕΦ. 4 ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΕ :
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ (FRA)**

4.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΣΑΦΗΝΙΣΗ FRA

Εν συνεχεία της παρούσης εργασίας, παρουσιάζονται στο κεφάλαιο αυτό οι σχετικές βιβλιογραφικές αναφορές που σχετίζονται με το θεσμικό περιβάλλον για τη διαχείριση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην ΕΕ, όσον αφορά τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (ΟΘΔ), γνωστός και ως FRA στην αγγλική βιβλιογραφία.

Αναλυτικότερα, ο FRA συνιστά έναν οργανισμό που στοχεύει στο να παρέχει τεκμηριωμένες συμβουλές αναφορικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα. Ο οργανισμός αυτός ιδρύθηκε το 2007 και εδρεύει στη Βιέννη της Αυστρίας, ενώ, σύμφωνα με τη σχετική διαδικτυακή πηγή, ο ίδιος οργανισμός *παρέχει ανεξάρτητες, τεκμηριωμένες συμβουλές σε φορείς λήψης αποφάσεων της ΕΕ και των κρατών μελών, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στην καλύτερη τεκμηρίωση και στόχευση του διαλόγου, των πολιτικών και της νομοθεσίας για τα θεμελιώδη δικαιώματα.*¹⁴⁸

---

¹⁴⁸ https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/fra_el

4.2 ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ & ΣΤΟΧΟΙ FRA ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Ο FRA έχει ορισμένες αρμοδιότητες και στόχους όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα. Πρώτον, έχει ως στόχο τη δημιουργία ενός άτυπου δικτύου για τους υπεύθυνους επικοινωνίας για τα ανθρώπινα δικαιώματα: Οι συμμετέχοντες καλωσορίζουν την προσπάθεια για ένα νέο, ανεπίσημο δίκτυο για τους υπεύθυνους επικοινωνίας για τα ανθρώπινα δικαιώματα, προκειμένου να συνεχιστεί η σημερινή διεργασία διεθνούς και περιφερειακής συζήτησης και συνεργασίας.¹⁴⁹

Η δεύτερη αρμοδιότητα είναι η ανάπτυξη της λίστας ελέγχου ή της ομάδας εργαλείων επικοινωνίας: οι συμμετέχοντες υποστηρίζουν την έννοια μιας «λίστας ελέγχου» ή μιας «εργαλειοθήκης» για την ενσωμάτωση αποτελεσματικών στοιχείων της προσέγγισης της δημόσιας επικοινωνίας που συζητείται προηγουμένως. Ο FRA συμφώνησε να αναλάβει ηγετικό ρόλο στη σύνταξη και τον σχεδιασμό μιας τέτοιας λίστας ελέγχου / εργαλειοθήκης, αλλά έκανε έκκληση για περαιτέρω προτάσεις και σχόλια, ώστε να είναι χρήσιμη σε όσο το δυνατόν περισσότερους οργανισμούς.¹⁵⁰

Η τρίτη αρμοδιότητα- στόχος είναι η Χρήση του Φόρουμ Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του 2018 για την επικοινωνία και τη δέσμευση του κοινού: οι συμμετέχοντες εκτιμούν το προσεχές Φόρουμ Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του FRA του 2018 ως ευκαιρία να γνωστοποιήσουν σε πολλά εθνικά ακροατήρια τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις υποκείμενες αξίες τους. Το φόρουμ θα πρέπει να ασχολείται άμεσα με τους φόβους του κοινού σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και να είναι όσο το δυνατόν περισσότερο γεωγραφικά και δημογραφικά ποικίλο.¹⁵¹

Επόμενος στόχος και αρμοδιότητα είναι η επικοινωνία με το κοινό, αναφορικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, ώστε να γίνουν γνωστά στο κοινό. Η δημόσια στήριξη των διεθνών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεσμών που τα προστατεύουν έχει μειωθεί για αρκετές δεκαετίες και πιο δραματικά τα τελευταία χρόνια. Σήμερα υπάρχει ένα πολύτιμο παράθυρο ευκαιρίας στο οποίο η διεθνής κοινότητα μπορεί και πρέπει να αντιμετωπίσει τις αιτίες αυτού του γεγονότος. Αυτό συνεπάγεται την

¹⁴⁹http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/fra-2014-handbook-data-protection-law_en.pdf

¹⁵⁰http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/fra-2014-handbook-data-protection-law_en.pdf

¹⁵¹Klamberg, M. (2010). FRA and the European Convention on Human Rights. University of Stockholm.

αποτελεσματικότερη επικοινωνία σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι συναφή και απαραίτητα για όλους.¹⁵²

Επιπρόσθετη αρμοδιότητα είναι η προώθηση της εμπιστοσύνης του κοινού στο σύστημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων: οι ηγέτες διακυβερνητικών και συναφών οργανώσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν πρέπει μόνο να σέβονται και να προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα οπουδήποτε παραβιάζονται ή διατρέχουν κίνδυνο παραβίασης. Πρέπει επίσης να προωθούν ενεργά και χωρίς αμφιβολία την εμπιστοσύνη του κοινού στο όλο σύστημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτό θα πρέπει να δώσει μεγαλύτερη έμφαση στη συμπληρωματικότητα στην Ευρώπη των τριών σημαντικών μέσων για τα ανθρώπινα δικαιώματα: την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.¹⁵³

Τελευταίος αλλά όχι ασήμαντος στόχος είναι η ενθάρρυνση μιας κουλτούρας ανοχής, σεβασμού και ισότητας: τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να επενδύσουν γενναιόδωρα στην αγωγή του πολίτη για να αναδείξουν τα εκάστοτε καθολικά δικαιώματα και ευθύνες. Η επένδυση αυτή πρέπει να ξεκινήσει από τα πρώτα χρόνια της εκπαίδευσης και να συνεχίσει σε όλη τη διάρκεια της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η εκπαίδευση αυτή πρέπει να περιλαμβάνει «ενεργό μάθηση» όπου είναι δυνατόν και να διασφαλίζει ότι το δικαίωμα της ελευθερίας του λόγου είναι το ίδιο σεβαστό στις συζητήσεις στην τάξη. Αυτό απορρέει από το καθήκον των κρατών μελών να προωθούν και να προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και εμπίπτει στο πλαίσιο του στρατηγικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2020.¹⁵⁴

---

¹⁵²http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/fra-2014-handbook-data-protection-law_en.pdf

¹⁵³Klamborg, M. (2010). FRA and the European Convention on Human Rights. University of Stockholm, σελ. 23-41

¹⁵⁴http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/fra-2014-handbook-data-protection-law_en.pdf

4.3 Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΥΠΟ ΤΟΝ FRA

Υπογραμμίζεται ότι ο FRA έχει επιτύχει μια θετική πορεία, όσον αφορά την προστασία και διαχείριση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ε.Ε., κυρίως χάρις στους θετικούς και προσεγγίσιμους στόχους- αρμοδιότητες που έχει υιοθετήσει και που αναφέρθηκαν στην αμέσως προηγούμενη υποενότητα του παρόντος κεφαλαίου.

Η θετική εξελικτική πορεία του οργανισμού διαφαίνεται μέσα από ορισμένα γεγονότα και ενασχολήσεις που έχουν κυρίως ερευνητικό χαρακτήρα. Μάλιστα, από την ίδρυσή του, ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ διεξήγαγε έρευνες και δημοσίευσε εκθέσεις που είναι διαθέσιμες στο διαδίκτυο. Για παράδειγμα, το Μάρτιο του 2014, ο FRA δημοσίευσε μια σημαντική έρευνα σχετικά με τη βία κατά των γυναικών, με βάση προσωπικές συνεντεύξεις με περισσότερες από 42.000 γυναίκες από τα 28 κράτη μέλη της ΕΕ.¹⁵⁵

Η έρευνα περιλάμβανε ερωτήσεις που αφορούν τις εμπειρίες των γυναικών από σωματική, σεξουαλική και ψυχολογική βία, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων στενής βίας («ενδοοικογενειακή βία»). Επίσης, τέθηκαν ερωτήσεις σχετικά με περιστατικά καταδίωξης, σεξουαλικής παρενόχλησης και διαδικτυακής παρενόχλησης, καθώς και την εμπειρία τους από τη βία κατά την παιδική ηλικία.¹⁵⁶

Σύμφωνα με τις απαντήσεις της έκθεσης, ορισμένα από τα βασικά πορίσματα έδειξαν ότι το 33% των γυναικών είχαν βιώσει σωματική και / ή σεξουαλική βία από την ηλικία των 15 ετών, το 22% είχε βιώσει σωματική και / ή σεξουαλική βία από έναν σύντροφο, το 5% είχε βιαστεί και το 33% είχε παιδικές εμπειρίες σωματικής ή σεξουαλικής βίας στα χέρια ενός ενήλικα.¹⁵⁷

Το 2009, το FRA δημοσίευσε μια έρευνα σχετικά με τις εμπειρίες των διακρίσεων, του ρατσιστικού εγκλήματος και της αστυνόμευσης των μειονοτικών ομάδων και των ομάδων μετανάστευσης στην ΕΕ. Η έρευνα βασίστηκε στις απαντήσεις 23.000 ατόμων από επιλεγμένες ομάδες εθνικών μειονοτήτων και μεταναστών και, επιπλέον, 5.000 άτομα από τον πληθυσμό της πλειοψηφίας που ζουν στους ίδιους τομείς με τις μειονότητες σε 10 κράτη μέλη.¹⁵⁸

---

¹⁵⁵ <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/05/violence-against-women-eu>

¹⁵⁶ <https://www.bbc.com/news/world-26444655>

¹⁵⁷ <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>

¹⁵⁸ <http://fra.europa.eu/en/project/2015/eu-midis-ii-second-european-union-minorities-and-discrimination-survey>

Βασικά συμπεράσματα της έρευνας περιλαμβάνουν τα εξής: το 55% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι οι διακρίσεις λόγω εθνοτικής καταγωγής είναι ευρέως διαδεδομένες στη χώρα τους, ενώ το 37% δηλώνει ότι διέπραξαν διακρίσεις τους τελευταίους 12 μήνες. Το 12% δήλωσε ότι είχε υποστεί προσωπικά ρατσιστικό έγκλημα τους τελευταίους 12 μήνες, ωστόσο το 80% δεν ανέφερε το περιστατικό στην αστυνομία. Οι Ρομά ανέφεραν τα υψηλότερα επίπεδα διακρίσεων.¹⁵⁹

Επίσης, το 2013, ο FRA διεξήγαγε μια ηλεκτρονική έρευνα για τον προσδιορισμό του τρόπου με τον οποίο οι λεσβίες, ομοφυλόφιλοι, αμφιφυλόφιλοι και αμφισεξουαλικοί (LGBT) που ζουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση βιώνουν την εκπλήρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους. Αυτό ακολούθησε μια έκθεση του 2009 για την ομοφοβία και τις διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου, η οποία εντόπισε την ανάγκη συγκριτικών δεδομένων για το θέμα αυτό.¹⁶⁰

Τα αποτελέσματα αντανακλούν τις εμπειρίες περισσότερων από 93.000 ατόμων που ολοκλήρωσαν την ηλεκτρονική έρευνα σε όλη την Ευρώπη. Στόχος ήταν να υποστηριχθεί η ανάπτυξη αποτελεσματικότερων νόμων και πολιτικών για την καταπολέμηση των διακρίσεων, της βίας και της παρενόχλησης, τη βελτίωση της ίσης μεταχείρισης σε ολόκληρη την κοινωνία.¹⁶¹

Από τα ευρήματα διαπιστώθηκε ότι 2 από τους 3 ερωτώμενους της LGBT κοινότητας δεν αποκαλύπτουν τη σεξουαλική τους ταυτότητα έως ότου φτάσουν την ηλικία των 18 ετών, ενώ το 19% των ερωτηθέντων αισθάνθηκε ότι υφίσταται διάκριση κατά την εργασία ή κατά την αναζήτηση εργασίας, παρά την έννομη προστασία βάσει της νομοθεσίας της ΕΕ. Περισσότεροι από το 1/4 των LGBT ατόμων που απάντησαν στην έρευνα απειλήθηκαν με βία τα τελευταία πέντε χρόνια, ενώ περισσότεροι από τους μισούς δεν ανέφεραν το περιστατικό.¹⁶²

Τα δεδομένα αυτά οδήγησαν τους διάφορους οργανισμούς εντός και εκτός των πλαισίων της ΕΕ που ασχολούνται με τα ανθρώπινα δικαιώματα να προχωρήσουν σε λύσεις των περιστατικών αυτών, να διενεργήσουν μελέτες, συνέδρια και συγκεντρώσεις με στόχο την ενημέρωση των πολιτών, ενώ, η πλειοψηφία των ερευνών που διεξάγονται από τον FRA αποτελεί την κύρια αφορμή για τους διάφορους

¹⁵⁹ <https://www.minoritycentre.org/403.shtml>

¹⁶⁰ https://www.huffingtonpost.com/2013/05/17/lgbt-discrimination-europe-afraid-hold-hands_n_3292933.html

¹⁶¹ <https://www.rte.ie/news/2013/0517/450822-lgbt-survey/>

¹⁶² <http://fra.europa.eu/en/survey/2012/eu-lgbt-survey>

οργανισμούς να ενημερωθούν για τα προβλήματα που μαστίζουν την κοινωνία και να λάβουν άμεση δράση.¹⁶³

Μέσω της εκτέλεσης ερευνών και της ανάλυσης των αποτελεσμάτων αυτών, ο FRA συμβάλλει σημαντικά στη διαχείριση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός των πλαισίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ, το γεγονός ότι δημοσιεύει στο διαδίκτυο τις έρευνες και τα πορίσματα αυτών, καθιστά τον FRA ένα σημαντικό μέσο ενημέρωσης των πολιτών γενικότερα.¹⁶⁴

---

¹⁶³ http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/fra-2014-handbook-data-protection-law_en.pdf

¹⁶⁴ Klamberg, M. (2010). FRA and the European Convention on Human Rights. University of Stockholm, σελ. 23-41

ΚΕΦ. 5 ΣΥΝΗΘΕΙΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΝ

ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΕ

5.1 ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ/ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Παρά το γεγονός ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν καταστεί ως αναφαίρετα, θεμελιώδη και απαραβίαστα, πολλές φορές καταπατώνται, από τα θεσμικά ή μη, όργανα. Ένα από τα πιο πρόσφατα γεγονότα παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι αυτά της προσφυγικής και μεταναστευτικής κρίσεως.¹⁶⁵

Αναλυτικότερα, η ΕΕ έλαβε πριν λίγο καιρό το βραβείο Νόμπελ Ειρήνης για τη συμβολή της για πάνω από έξι δεκαετίες στην προώθηση της ειρήνης και της συμφιλίωσης, της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ευρώπη. Η πρόοδος που σημειώθηκε ήταν εξαιρετική, αλλά πρέπει να γίνουν περισσότερα - ιδίως όσον αφορά την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον τομέα της μεταναστευτικής πολιτικής.¹⁶⁶

Σε αυτόν τον τομέα πολιτικής, σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών - όπως το δικαίωμα στην οικογενειακή επανένωση, το δικαίωμα ασύλου, η απαγόρευση βασανιστηρίων και απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης και η προστασία από κράτηση ή απομάκρυνση. Σε ορισμένα κράτη- μέλη της ΕΕ, μέτρα για τον τερματισμό των παραβιάσεων αυτών δεν λαμβάνονται πάντοτε.¹⁶⁷

Κατά συνέπεια, οι άνδρες, οι γυναίκες και τα παιδιά στερούνται των πλεονεκτημάτων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ευρώπη. Από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης του Άμστερνταμ (ΣτΑ) τον Μάιο του 1999, οι πολιτικές και οι κανόνες που σχετίζονται με τη μετανάστευση αντιμετωπίστηκαν σε επίπεδο ΕΕ. Ο εξευρωπαϊσμός αυτών των ζητημάτων δεν μπορεί να αποσυνδεθεί από το καθήκον σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εφόσον η μετακίνηση προσώπων εντός και

---

¹⁶⁵ Carver, R. (2017). Refugees and National Human Rights Institutions: A Growing Engagement. *Journal of Human Rights Practice*, 9 (2): 216–222.

¹⁶⁶ McConnahie, K. (2017). Refugee Protection and the Art of the Deal. *Journal of Human Rights Practice*, 9 (2): 190–196.

¹⁶⁷ Sven, K. (2011). *From Grey to Silver: Managing the Demographic Change Successfully*. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag, σελ. 55-59

πέρα από τα σύνορα των κρατών μελών θέτει υπό αμφισβήτηση την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των λαών.¹⁶⁸

Η έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας τον Δεκέμβριο του 2009 ενίσχυσε την υποχρέωση σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον τομέα της νομοθεσίας της ΕΕ. Παράλληλα με την κλασική πρόταση που υπενθυμίζει ότι η Ένωση βασίζεται στις αξίες του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (άρθρο 2 ΣΕΕ), η μεγάλη αλλαγή προέρχεται από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεσμευτικός. Το άρθρο 51 του Χάρτη ορίζει ότι τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα κράτη μέλη σέβονται τα δικαιώματα, τηρούν τις αρχές και προωθούν την εφαρμογή των διατάξεων του Χάρτη.¹⁶⁹

Ως εκ τούτου, η συμμόρφωση με τις απαιτήσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να διασφαλίζεται από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ κατά την έγκριση των κανόνων της ΕΕ και από τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή των κανόνων της ΕΕ. Αυτό σημαίνει ότι η εξέταση θεμάτων ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν αποτελεί πλέον αποκλειστική αρμοδιότητα του Συμβουλίου της Ευρώπης, μέσω της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Δικαστηρίου του Στρασβούργου.¹⁷⁰

Οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μεταναστών, οι οποίες αναφέρονται σε ορισμένες χώρες της ΕΕ, είναι απαράδεκτες στο πλαίσιο της κοινοτικής νομοθεσίας. Ωστόσο, οι υφιστάμενοι μηχανισμοί που θεσπίστηκαν για την πρόληψη των καταχρήσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μεταναστών δεν λειτουργούν σωστά. Αυτό προκαλεί νομικές και πολιτικές ανησυχίες. Επιπλέον, είναι δύσκολο για την ΕΕ να ζητήσει από τους εξωτερικούς της εταίρους να σέβονται τις αρχές της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όταν δεν είναι σε θέση να επιλύσει τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα κράτη μέλη της.¹⁷¹

---

¹⁶⁸ Card, D., Preston, I., & Dustmann, C. (2012). Immigration, Wages, and Compositional Amenities. *Journal of the European Economic Association*, 10 (1): 78-119.

¹⁶⁹ Λαζαρίδη, Γ. (2001). Νομικές και κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα. Αθήνα: Παπαζήση, σελ. 9-14

¹⁷⁰ David, A., & Senne, J. (2016). *A descriptive analysis of immigration to and emigration from the EU: Where does the EU stand within OECD?* OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 184. OECD Publishing, Paris, σελ. 44-87

¹⁷¹ Πουλοπούλου, Η. (2007). Η μεταναστευτική πρόκληση. Αθήνα: Παπαζήση, σελ. 35

Μέχρι τα μέσα Νοεμβρίου του 2016, μόλις 150.000 άνθρωποι έφτασαν στην Ευρώπη δια θαλάσσης, λιγότερο από το ήμισυ των αφίξεων για την ίδια περίοδο το 2016, με σημαντική μείωση στις αφίξεις στα ελληνικά νησιά και σε αναχωρήσεις από τη Λιβύη. Υπήρξε μεγάλη αύξηση στη μετανάστευση των σκαφών στη δυτική Μεσόγειο, από το Μαρόκο στην Ισπανία, αν και οι συνολικοί αριθμοί παρέμειναν χαμηλοί. Η διαδρομή των Δυτικών Βαλκανίων παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό κλειστή, βοηθούμενη από το καταχρηστικό καθεστώς των συνόρων στην Ουγγαρία και τις μετακινήσεις των μεταναστών από την Κροατία.¹⁷²

Η Μεσόγειος παρέμεινε θανατηφόρα, με σχεδόν 3.000 νεκρούς ή αγνοούμενους στα μέσα Νοεμβρίου του 2017. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) πραγματοποίησαν περίπου το 40% όλων των διασώσεων στην κεντρική Μεσόγειο κατά το πρώτο εξάμηνο του 2017, αλλά μέχρι το Σεπτέμβριο αρκετές ΜΚΟ είχαν αναστείλει δραστηριότητες, διότι υπήρχαν ανησυχίες για την ασφάλεια και αυξημένες παρεμβάσεις, μερικές φορές απερίσκεπτες και συνοδευόμενες από κατάχρηση, από δυνάμεις της ακτοφυλακής της Λιβύης.¹⁷³

Παρά τις προσκλήσεις για διευρυμένες ασφαλείς και νόμιμες διαδρομές, συμπεριλαμβανομένης της οικογενειακής επανένωσης και των ανθρωπιστικών θεωρήσεων, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα κράτη μέλη προώθησαν μόνο την επανεγκατάσταση των αναγνωρισμένων προσφύγων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε το Σεπτέμβριο ότι τα κράτη μέλη είχαν εγκαταστήσει 22.518 πρόσφυγες τα τελευταία δύο χρόνια και πρότεινε ένα σχέδιο για την επανεγκατάσταση 50.000 προσφύγων στην Ευρώπη κατά τα επόμενα δύο χρόνια. Τα κράτη μέλη απάντησαν αργά στην προηγούμενη πρόσκληση της Επιτροπής για δεσμεύσεις επανεγκατάστασης.¹⁷⁴

Τα κράτη μέλη που επηρεάζονται λιγότερο από τις άμεσες αφίξεις παρέμειναν απρόθυμα να μοιράζονται την ευθύνη για τους αιτούντες άσυλο. Το διετές σχέδιο δέσμευσης για τη μετεγκατάσταση σχεδόν 100.000 αιτούντων άσυλο από την Ελλάδα και την Ιταλία έληξε επισήμως τον Σεπτέμβριο, ενώ μόνο 29.401 άνθρωποι πράγματι

---

¹⁷² Costello, K. (2016). *The Human Rights of Migrants and Refugees in European Law*, Oxford: Oxford University Press.

¹⁷³ Carver, R. (2017). Refugees and National Human Rights Institutions: A Growing Engagement. *Journal of Human Rights Practice*, Volume 9, Issue 2, 1 July 2017, pages 216–222

¹⁷⁴ Carver, R. (2017), ό.π.

μεταφέρθηκαν, λιγότερο από το ένα τρίτο του τελικού στόχου. Τον Ιούνιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κίνησε διαδικασίες παράβασης κατά της Ουγγαρίας, της Πολωνίας και της Τσεχικής Δημοκρατίας για μη συμμόρφωση με το σχέδιο. Τον Σεπτέμβριο του 2017, το Δικαστήριο της ΕΕ (ΔΕΕ) απέρριψε την υπόθεση κατά του σχεδίου μετεγκατάστασης που υπέβαλε η Ουγγαρία και η Σλοβακία στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-643/15 και C-647/15 Σλοβακία και Ουγγαρία κατά Συμβουλίου.¹⁷⁵

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ) έκρινε ότι η Ουγγαρία παραβίασε τις υποχρεώσεις της όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα για τον τρόπο με τον οποίο κρατούσε τους αιτούντες άσυλο και τους επέστρεψε στη Σερβία με το επιχείρημα της «ασφαλούς τρίτης χώρας» και τον Απρίλιο, ο Ύπατος Αρμοστής για τους Πρόσφυγες (ΥΑΠ) ζήτησε την αναστολή των επιστροφών στην Ουγγαρία σύμφωνα με τους κανόνες του Δουβλίνου. Η Γερμανία ανέστειλε επισήμως τέτοιες επιστροφές στα τέλη Αυγούστου και αρκετές άλλες χώρες της ΕΕ υιοθέτησαν παρόμοια προσέγγιση.¹⁷⁶

Έγινε συνεπώς, μια πολύ μικρή πρόοδος όσον αφορά τη μεταρρύθμιση των νόμων της ΕΕ για το άσυλο. Οι προβληματικές προτάσεις θα καθιστούσαν ευκολότερη την απόλυτη απόρριψη αξιώσεων, την αποστολή ατόμων σε χώρες εκτός της ΕΕ με βάση την έννοια της «ασφαλούς τρίτης χώρας» και την ανάκληση του καθεστώτος του πρόσφυγα. Εν τω μεταξύ, οι αιτούντες άσυλο συνεχίζουν ακόμα και σήμερα να βιώνουν τεράστια προβλήματα και να έρχονται αντιμέτωποι με την καταπάτηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους, εντός της ΕΕ.¹⁷⁷

---

¹⁷⁵ McConnahie, K. (2017). Refugee Protection and the Art of the Deal. *Journal of Human Rights Practice*, Volume 9, Issue 2, 1 July 2017, Pages 190–196

¹⁷⁶ McConnahie, K. (2017). Refugee Protection and the Art of the Deal. *Journal of Human Rights Practice*, Volume 9, Issue 2, 1 July 2017, Pages 190–196

¹⁷⁷ David, A., & Senne, J. (2016). *A descriptive analysis of immigration to and emigration from the EU: Where does the EU stand within OECD?* OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 184. OECD Publishing, Paris, σελ. 44-87

5.2 ΚΑΚΟΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Πέραν της καταπάτησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων των προσφύγων και των μεταναστών –μια από τις πιο συνηθισμένες πρακτικές παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μια ακόμα συνήθης πρακτική, είναι αυτή της κακομεταχείρισης των κρατουμένων. Τούτο το γεγονός συμβαίνει σε καθημερινό βαθμό στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, αλλά και στην Ελλάδα, σύμφωνα με μια πρόσφατη έρευνα.¹⁷⁸

Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τις σχετικές πηγές, η καταπάτηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των κρατουμένων συνιστά μια από τις πιο γνωστές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τους αστυνομικούς φορείς. Στις παραβιάσεις αυτές συγκαταλέγεται η απαγόρευση από τους αρμόδιους φορείς να έχουν επισκέψεις οι κρατούμενοι, να έχουν δικηγόρο, ακόμα και να σιτιστούν. Αρκετές μελέτες επιβεβαιώνουν ότι στην καταπάτηση δικαιωμάτων των κρατουμένων συγκαταλέγεται και η αμέτρητη χρήση βίας, η οδήγηση του κρατουμένου στην απομόνωση δίχως προφανή λόγο, ακόμα και η καθημερινή ψυχολογική κακοποίηση των κρατουμένων.¹⁷⁹

Με την παρουσίαση της έκθεσης της Διεθνούς Αμνηστίας και του *International Helsinki Federation for Human Rights* (Διεθνής Ομοσπονδία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Ελσίνκι) σχετικά με την κακομεταχείριση των κρατουμένων και την υπερβολική χρήση βίας στην Ελλάδα, η Διεθνής Αμνηστία απευθύνει επείγουσα έκκληση στην Ευρωπαϊκή Ένωση να ενεργήσει πιο αποφασιστικά για τις καταχρήσεις των δικαιωμάτων εντός των συνόρων του.¹⁸⁰

Η συγκεκριμένη έκθεση με τίτλο «Η Ελλάδα: Στη σκιά της ατιμωρησίας, η κακομεταχείριση και η κακή χρήση των πυροβόλων όπλων» που ξεκίνησε στην Αθήνα το 2008, τεκμηριώνει εξήντα έξι περιπτώσεις υποτιθέμενων παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η κακομεταχείριση των κρατουμένων κατά τη σύλληψη και την αστυνομική κράτηση στην Ελλάδα είναι σχετικά συνηθισμένη και είναι κατά καιρούς τόσο σοβαρή ώστε να ισοδυναμεί με βασανιστήρια. Διευκρινίζει επίσης περιπτώσεις που δημιουργούν σοβαρές αμφιβολίες

---

¹⁷⁸ Γαλανού, Α. Μ. (2011). *Σοφρονιστική μεταχείριση και δικαιώματα των τελούντων υπό κράτηση προσώπων*. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ. 18

¹⁷⁹ Briggs, D. (2011) Tales from prison: Reflections on a decade of offender research. *Safer Communities* 10(4): 31-35.

¹⁸⁰ Coyle, A. (2009). *Human Rights Approach to Prison Management* (2nd edn). London: International Centre for Prison Studies, σελ. 19-32

ως προς το αν η χρήση πυροβόλων όπλων από την ελληνική αστυνομία είναι σύμφωνη με τα διεθνή πρότυπα.¹⁸¹

Η έκθεση αυτή, αντανακλά τα ευρήματα μιας άλλης έκθεσης της Διεθνούς Αμνηστίας για την Ισπανία που δημοσιεύθηκε τον Απρίλιο του τρέχοντος έτους, σχετικά με τα βασανιστήρια και την κακομεταχείριση των μειονοτήτων και των μεταναστών στη χώρα αυτή. Σε αυτές τις αναφορές για συνεχιζόμενες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι καταχρήσεις από τους κρατικούς πράκτορες, όπως τα βασανιστήρια, η κακομεταχείριση και η υπερβολική χρήση βίας, συχνά απευθύνονται σε μειονότητες και σε τριτοκοσμικές χώρες.¹⁸²

Η Διεθνής Αμνηστία πιστεύει ότι οι σοβαρές παραβιάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε ένα κράτος μέλος της ΕΕ δεν είναι μόνο η ευθύνη αυτής της χώρας, αλλά πρέπει επίσης να αποτελούν τη δέουσα μέριμνα της ΕΕ στο σύνολό της. Η Διεθνής Αμνηστία υπενθυμίζει ότι η ΕΕ υπερηφανεύεται ότι είναι μια Ένωση που βασίζεται στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της θεμελιώδους ελευθερίας και του κράτους δικαίου (άρθρο 6 ΣΕΕ).¹⁸³

Όμως, τα πραγματικά προβλήματα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που παραμένουν εντός των ευρωπαϊκών συνόρων παρουσιάζουν στην ΕΕ μια κριτική δοκιμασία της αξιοπιστίας της στην εφαρμογή αυστηρών προτύπων σε άλλους. Εάν η ΕΕ ως θεσμικό σύστημα δεν θεωρεί ως προτεραιότητά της την αντιμετώπιση των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο εσωτερικό της, πώς μπορεί λοιπόν να περιμένει οι χώρες που επιθυμούν να ενταχθούν στην Ένωση, να λάβουν σοβαρά υπόψη τους τα μοντέλα της για την ουσιαστική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων;¹⁸⁴

Η Διεθνής Αμνηστία κάλεσε το 2008 την Προεδρία της ΕΕ να αναλάβει τα κατάλληλα μέτρα σε σχέση με την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην

---

¹⁸¹ Coyle, A. (2012). *Η διοίκηση των φυλακών. Μια θεώρηση υπό το πρίσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, μεταφρ. Βαρβατάκος Ν. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας, σελ. 37

¹⁸² Liebling, A. (2014). Prison quality, moral performance and outcomes. Paper delivered to the 19th Council of Europe Conference of the Directors of Prison and Probation Services, 17-18 June. Helsinki, Finland, σελ. 3-5

¹⁸³ Naylor B, Debeljak J and Mackay A. (2014). Human Rights in Closed Environments. Special issue, *Law in Context* Sydney: Federation Press, σελ. 34

¹⁸⁴ Owers, A. (2014). Comparative experiences of implementing human rights in closed environments: Monitoring for rights protection. *Law in Context* 31: 209-227

Ελλάδα και να ξεκινήσει τη διαδικασία ανάπτυξης ενός συστήματος πραγματικής λογοδοσίας σε επίπεδο ΕΕ για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός των συνόρων της ΕΕ. Δεδομένου ότι η ΕΕ έχει καταστήσει την κατάργηση των βασανιστηρίων μια προτεραιότητα για τα ανθρώπινα δικαιώματα στις σχέσεις της με τρίτες χώρες (όπως αποδεικνύεται από τις κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για τα βασανιστήρια που υιοθετήθηκαν πέρυσι), η Διεθνής Αμνηστία καλεί την ΕΕ να εφαρμόσει τα ίδια αυτά πρότυπα στις χώρες της ΕΕ.¹⁸⁵

---

¹⁸⁵ Rynne, J., Cassematis, P. (2015). Assessing the prison experience for Australian First Peoples: A prospective research approach. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy* 4(1): 96-112

5.3 ΚΑΤΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Συνεχίζοντας, σύμφωνα με τα σχετικά δεδομένα, η καταναγκαστική εργασία εντός των κρατών- μελών της ΕΕ συνιστά μια ακόμα συνηθισμένη πρακτική παραβιάσεων θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο επίπεδο της Ε.Ε. Ειδικότερα, οι άνθρωποι σε όλο τον κόσμο απολαμβάνουν τα επιτεύγματα του κινήματος της Ημέρας Εργατών. Ωστόσο, άλλοι εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν εκμετάλλευση, διακρίσεις, τραυματισμούς και ακόμη και θάνατο.¹⁸⁶

Η καταναγκαστική εργασία είναι μια από τις πιο έκδηλες καταχρήσεις που εκτείνονται στην Ευρώπη και την Κεντρική Ασία. Πρόσφατες περιπτώσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο περιλαμβάνουν μετανάστες από τη Λιθουανία που εργάζονται σε αγρόκτημα, υπό τις απειλές βίας και εκφοβισμού και ηλικιωμένοι Πολωνοί άνδρες που προσλαμβάνονται σε εργοστάσιο συσκευασίας κρέατος, υποβάλλονται σε ξυλοδαρμούς, μακρά ωράρια εργασίας και παρακράτηση μισθών. Στο Ουζμπεκιστάν, ένα κρατικό σύστημα καταναγκαστικής εργασίας στη συγκομιδή βαμβακιού συνεχίζεται παρά τις προσκλήσεις για εξάλειψη της πρακτικής.¹⁸⁷ Οι μετανάστες και οι κοινωνικές μειονότητες υφίστανται τακτική εκμετάλλευση και διακρίσεις, όπως για παράδειγμα οι Ρομά αντιμετωπίζουν ανησυχητικές διακρίσεις λόγω εργασίας στην ανατολική Ευρώπη.¹⁸⁸

Στην Ελλάδα, χαρακτηριστική είναι η πρόσφατη υπόθεση Chowdury και λοιποί κατά Ελλάδος (υπ' αριθμ. 21884/15), προσφυγή που κοινοποιήθηκε στην ελληνική Κυβέρνηση στις 9 Σεπτεμβρίου 2015. Οι προσφεύγοντες είναι 42 υπήκοοι Μπαγκλαντές, οι οποίοι προσλήφθηκαν στην Αθήνα και σε άλλα σημεία της Ελλάδας μεταξύ Οκτωβρίου 2012 και Φεβρουαρίου 2013, χωρίς να διαθέτουν ελληνική άδεια εργασίας, προκειμένου να εργαστούν στη βασική καλλιέργεια φράουλας στη Μανωλάδα. Υποστήριξαν ότι η εργασία που εκτέλεσαν στις καλλιέργειες φράουλας συνιστούσε αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία και η Ελλάδα απέτυχε να εκπληρώσει τη θετική της υποχρέωση να αποτρέψει την έκθεσή τους σε εμπορία

---

¹⁸⁶ Clark, A. M. (2001). *Diplomacy of Conscience: Amnesty International and Changing Human Rights Norms*. Princeton, NJ: Princeton University Press, σελ. 22-28

¹⁸⁷ Allain, J. (2017). "Contemporary Slavery and its Definition in Law." In *Contemporary Slavery: Popular Rhetoric and Political Practice*, by Annie Bunting and Joel Quirk. Vancouver: University of British Columbia.

¹⁸⁸ Delgado, Gr. (2012). Border Control and Sexual Policing: White Slavery and Prostitution along the US-Mexico Borderlands, 1903–1910." *Western Historical Quarterly* 43 (2): 157-178.

ανθρώπων, να λάβει προληπτικά μέτρα προς αυτή την κατεύθυνση και να τιμωρήσει τους εργοδότες τους¹⁸⁹.

Μετά από την εξέταση της προσφυγής, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο Στρασβούργο καταδίκασε την Ελλάδα για trafficking και καταναγκαστική εργασία, καθώς έκρινε ότι οι ελληνικές Αρχές, ενώ ήταν ενήμερες για τις συνθήκες εργασίας στα εν λόγω κτήματα, αφού σχετικές καταγγελίες είχαν δημοσιευτεί στον Τύπο και είχαν προκαλέσει παρεμβάσεις στο ελληνικό Κοινοβούλιο, παρόλα αυτά απέτυχαν να παράσχουν προστασία στα θύματα. Η χώρα μας καλείται τώρα να αποζημιώσει τους προσφεύγοντες και να τους καταβάλει τη δικαστική τους δαπάνη¹⁹⁰. Το ΕΔΔΑ επισήμανε επίσης, ότι τα ελληνικά δικαστήρια ερμήνευσαν και εφάρμοσαν την έννοια της εμπορίας ανθρώπων με πολύ περιοριστικό τρόπο. Τα επίμαχα πραγματικά περιστατικά και ιδιαίτερα οι συνθήκες εργασίας των προσφευγόντων, έδειξαν σαφώς ότι αυτοί περιήλθαν σε κατάσταση εμπορίας ανθρώπων και υποβλήθηκαν σε καταναγκαστική εργασία. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η κατάσταση των προσφευγόντων εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4§2 της ΕΣΔΑ¹⁹¹.

Μια έκθεση της Human Rights Watch κατέγραψε εικαζόμενες καταχρήσεις εναντίον μεταναστών εργαζομένων που εμπλέκονται στην κατασκευή των κερκίδων των Ολυμπιακών Αγώνων του Σότσι στη Ρωσία το Φεβρουάριο, συμπεριλαμβανομένης της μη πληρωμής των μισθών, της παρακράτησης των εγγράφων ταυτότητας και των υπερβολικών ωρών εργασίας. Σε μια προσπάθεια να αποτραπεί η περαιτέρω εκμετάλλευση των μεταναστών εργαζομένων στο πλαίσιο της προετοιμασίας για το Παγκόσμιο Κύπελλο του 2018 στη Ρωσία, η Διεθνής Συνομοσπονδία Συνδικάτων (ΔΣΣ) και οι ρωσικές θυγατρικές της ανέλαβαν τον αγώνα αυτό, εγείροντας ανησυχίες για την έλλειψη προστασίας των εργαζομένων σε ευρωπαϊκό επίπεδο.¹⁹²

Επίσης, οι επιχειρήσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην προστασία της ιδιωτικής ζωής των πολιτών και στην ελευθερία έκφρασης. Οι επιχειρήσεις των εταιρειών τεχνολογίας διαδικτύου και επικοινωνίας στη μαζική επιτήρηση από τις

---

¹⁸⁹ https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Trafficking_ELL.pdf

¹⁹⁰ <https://www.ddikastes.gr/node/1671>

¹⁹¹ <http://www.justina.gr>

¹⁹² <https://www.hrw.org/news/2018/07/13/russias-bloody-world-cup>

κυβερνήσεις έχουν εκφράσει ανησυχίες σχετικά με την κατάχρηση των δικαιωμάτων απορρήτου. Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών στο Βέλγιο, τη Γαλλία και τη Γερμανία υπέβαλαν καταγγελίες για παραβίαση της ιδιωτικής ζωής.¹⁹³

Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις πρέπει να πάρουν μέρος στην ευθύνη για αυτή τη συνεχιζόμενη κατάχρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως των δικαιωμάτων των εργαζομένων. Η κλίμακα εφησυχασμού φαίνεται καλύτερα από το γεγονός ότι μόνο τρεις κυβερνήσεις, το Ηνωμένο Βασίλειο, οι Κάτω Χώρες και η Δανία, παρέδωσαν την υπόσχεση ενός εθνικού σχεδίου δράσης για τις κατευθυντήριες αρχές των Ηνωμένων Εθνών για τις επιχειρήσεις και τα ανθρώπινα δικαιώματα, σχεδόν τρία χρόνια μετά που εγκρίθηκε από το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ.¹⁹⁴

Δυστυχώς, η Ρωσία, ένας από τους υποστηρικτές του ψηφίσματος του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ που εγκρίνει τις κατευθυντήριες αρχές, φαίνεται να έχει λάβει λίγα μέτρα για την εφαρμογή των αρχών. Η αδράνεια των κυβερνήσεων αντιστοιχεί στις περισσότερες ευρωπαϊκές εταιρείες. Η BP, η H & M, η Kuoni, η Nestlé και η Unilever συγκαταλέγονται μεταξύ των λίγων στην Ευρώπη που έχουν λάβει συγκεκριμένα βήματα υλοποίησης και έχουν δημοσιοποιήσει τις πληροφορίες αυτές.¹⁹⁵

---

¹⁹³ Lamey, A. (2011). *Frontier Justice: The Global Refugee Crisis and What to Do About It*. Doubleday Canada. pp. 141–144.

¹⁹⁴ Χορτάτος, Κ.Π. (2007). *Ατομική ποινική ευθύνη για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η εφαρμογή των παγκόσμιας δικαιοδοσίας για την δίωξη αυτών*. Αθήνα: Σάκκουλα, σελ. 98-104

¹⁹⁵ Brass, T. (2011). *Labour Regime Change in the Twenty-First Century: Unfreedom, Capitalism and Primitive Accumulation*. Leiden: Brill, σελ. 55-62

5.4 ΜΗ ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Επιπρόσθετα, σημειώνεται ότι μια ακόμα συνηθισμένη πρακτική παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ε.Ε., είναι η καταπάτηση των δικαιωμάτων του παιδιού. Αυτό το φαινόμενο παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων παρατηρήθηκε στην Γαλλία, μέσω της παιδικής πορνείας, στη Γερμανία μέσω της παιδικής εργασίας, ενώ τα ποσοστά της πώλησης ανηλίκων παιδιών σε παράνομα πορνεία στην Ολλανδία αυξήθηκαν δραματικά την τελευταία δεκαετία.¹⁹⁶

Αναλυτικότερα, όσον αφορά την Ολλανδία, οι βιβλιογραφικές αναφορές για την καταπάτηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του παιδιού, είναι αναρίθμητες. Στις Κάτω Χώρες, τα δικαιώματα των παιδιών παραβιάζονται επίσης και μέσα στα πλαίσια των ορφανοτροφείων και των ασύλων, καθώς υφίστανται καθημερινή σωματική και ψυχολογική κακοποίηση, ενώ, ένας ακόμα μεγάλος αριθμός παιδιών έγιναν θύματα εμπορίας και εκμετάλλευσης.¹⁹⁷

Ταυτόχρονα, τα στοιχεία αναφέρουν ότι σε τέσσερις μεγάλες ολλανδικές πόλεις (Άμστερνταμ, Ρότερνταμ, Αϊντχόφεν και Χάγη) εξακολουθεί να υπάρχει υπερβολική οικογενειακή βία στις μισές οικογένειες που είναι γνωστό ότι έχουν διαπράξει σωματική κακοποίηση παιδιών. Πέρυσι, ο αριθμός των αναφορών για σεξουαλική κακοποίηση ανηλίκων εντός των οικογενειακών πλαισίων αυξήθηκε δραματικά, ενώ, ένας ακόμα μεγαλύτερος αριθμός στοιχείων αναφέρει ότι το 1/3 των παιδιών την τελευταία δεκαετία εξωθείται στην πορνεία και την πώληση παράνομων ουσιών.¹⁹⁸

Περνώντας σε πιο πρόσφατα δεδομένα, καταπατήσεις και παραβιάσεις των παιδικών δικαιωμάτων συμβαίνουν και μέσα στα πλαίσια του προσφυγικού και μεταναστευτικού ζητήματος που έχει πλήξει τη σημερινή Ευρώπη. Ειδικότερα, στα καταλύματα των προσφύγων στην Ελλάδα και την Ιταλία, τουλάχιστον 23.000 ανήλικοι πρόσφυγες ζουν υπό άθλιες και επισφαλείς συνθήκες, ενώ, τα ίδια τα κέντρα συγκράτησης που δημιουργούνται στα σημεία άφιξης των μεταναστών, μαστίζονται

---

¹⁹⁶ Franklin, B. (2011). *The new handbook of children's rights: comparative policy and practice*. Routledge.

¹⁹⁷ Young-Bruehl, E. (2012). *Childism: Confronting Prejudice Against Children*. New Haven, Connecticut: Yale University Press. p. 10.

¹⁹⁸ Andersson N, Parades-Solis S, Milne D, Ormer K, Marokoane N, Laetsang D, Cockcroft A. (2012). Prevalence and risk factors for forced or coerced sex among school-going youth: national cross-sectional studies in 10 southern African countries in 2003 and 2007. *BMJ Open*, 2 (2):1-9.

από έλλειψη εγγυήσεων ασφάλειας, νερού, αξιοπρεπούς φαγητού, κουβέρτες και ιατρικών εγκαταστάσεων.¹⁹⁹

Έρευνες που εκτελέστηκαν στα καταλύματα και τα κέντρα αυτά, σημείωσαν ότι αρκετοί ανήλικοι πρόσφυγες στην Ιταλία και την Ελλάδα έχουν υποστεί σεξουαλική, σωματική και ψυχολογική κακοποίηση. Τα πορίσματα αυτών των ερευνών έρχονται σε συμφωνία με τα αποτελέσματα περαιτέρω ερευνών που διεξήχθησαν σε περαιτέρω χώρες της Ε.Ε., στις οποίες, ανήλικοι μετανάστες και πρόσφυγες εξωθούνται σε καταναγκαστική εργασία για ένα ευρώ τη μέρα.²⁰⁰

Φυσικά, τα παιδιά χρειάζονται δικαιώματα για να τα προστατεύσουν από την παραμέληση και την κακομεταχείριση ενώ είναι μικρά, επειδή δεν μπορούν να αντισταθούν ή να διεκδικήσουν προστασία έναντι τέτοιων ενεργειών με τρόπο που οι ενήλικες μπορούν. Είναι σημαντικό όμως να σημειωθεί ότι τα δικαιώματα των παιδιών, τα προστατεύουν όχι μόνο από την ευάλωτη θέση τους ενώ είναι ανήλικοι, αλλά και από την αδυναμία τους να προβλέπουν τις μελλοντικές τους ανάγκες και ιδίως να διεκδικούν αυτό που χρειάζεται τώρα να γίνει για να τα εξασφαλίσουν ως μελλοντικοί ενήλικες. Ωστόσο, τα παιδιά θα πρέπει επίσης να εκπαιδεύονται, ειδικά εν αναμονή της μελλοντικής τους ευπάθειας ως ενηλίκων²⁰¹.

---

¹⁹⁹ Forbes, B., D. Lau, E. Oswald, Tutnejevic, T. (2011). *A systems approach to child protection: A World Vision discussion paper*. Monrovia, CA: World Vision International.

²⁰⁰ Laaksonen T, Sariola H, Johansson A, Jern P, Varjonen M, von der Pahlen B, Sandnabba NK, Santtila P. (2011). Changes in the prevalence of child sexual abuse, its risk factors and the associations as a function of age cohort in a Finnish population sample. *Child Abuse Negl*, 35:480-90

²⁰¹ Beitz, C. (2003). What human rights mean. *Daedalus*, 132(1): 36–46

5.5 ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ/ ΦΥΛΕΤΙΚΟΣ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ

Τέλος, ένα ακόμα συχνό φαινόμενο παραβίασεως ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι η παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων της γυναίκας, δηλαδή, η έξαρση των φαινομένων φυλετικού και σεξιστικού ρατσισμού. Παρά το γεγονός ότι έχει γίνει ευδιάκριτο και νομοθετικώς τεκμηριωμένο το γεγονός ότι τα δυο φύλα είναι ισάξια, συνεχίζονται μέσα στο πλαίσιο της Ε.Ε. φαινόμενα σεξισμού που υποβιβάζουν το γυναικείο φύλο, αποκλείοντάς το από τα πολιτικά και κοινωνικά δρώμενα και ακολουθώντας τις οπισθοδρομικές αντιλήψεις ότι η θέση της γυναίκας είναι εντός της οικίας.²⁰²

Ωστόσο, το γεγονός ότι οι γυναίκες αποκλείονται από επαγγέλματα που θεωρούνται ανδρικά από ήδη αρχαίες εποχές ή το γεγονός ότι οι γυναίκες θεωρούνται ανάξιες να αναλάβουν πολιτικά καθήκοντα δεν είναι τα μοναδικά γεγονότα που συνιστούν παραβίαση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε πολλές χώρες της Ε.Ε., γυναίκες κρίνονται καθημερινά για την επιλογή τους στην έκτρωση, μια διαδικασία αμφιλεγόμενη, η οποία έχει τόσο υποστηρικτές, όσο και ένθερμους εχθρούς.²⁰³

Το δικαίωμα μιας γυναίκας στην έκτρωση έχει νομιμοποιηθεί από ορισμένες χώρες της Ε.Ε., ενώ σε άλλες συνιστά ένα απαγορευμένο γεγονός, το οποίο δε συζητιέται καθόλου στο δημόσιο χώρο. Επιπλέον, τόσο η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών (ΕΑΔΗΕ) όσο και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο διαπίστωσαν ότι η άρνηση πρόσβασης σε άμβλωση, όταν είναι απαραίτητο, για την εξασφάλιση άλλων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως η ζωή και η ευημερία της μητέρας, ενδέχεται να παραβιάζουν τις υποχρεώσεις των κρατών όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα.²⁰⁴

Παρά την αναφορά αυτή του ΕΑΔΗΕ, πολλά κράτη της Ε.Ε. που έχουν νομιμοποιήσει, κιάλας, την άμβλωση –μάλλον για πολιτικούς σκοπούς, δεν επιτρέπουν σε γυναίκες να προχωρήσουν σε άμβλωση, ενώ, πολλές αναγκάζονται να

---

²⁰² Κοτζάμπαση, Α.Π. (2011). *Ισότητα των φύλων & ιδιωτική αυτονομία στις οικογενειακές σχέσεις*. Αθήνα: Σάκκουλας, σελ. 28-32

²⁰³ Gerhard, U. (2011). *Debating women's equality: toward a feminist theory of law from a European perspective*. Rutgers University Press. pp. 32–35

²⁰⁴ Knudsen, L. (2016). *Reproductive Rights in a Global Context*. Vanderbilt University Press. pp. 5–6

εγκυμονήσουν και να γεννήσουν τα παιδιά τους, από τα οποία μετέπειτα απομακρύνονται, καθώς θεωρούνται παραλίγο δολοφόνοι και ακατάλληλες μητέρες.²⁰⁵

---

²⁰⁵ Manninen, B.A. (2017). Rethinking Roe v. Wade: Defending the abortion right in the face of contemporary opposition. *The American Journal of Bioethics*, 9: 33-46.

ΚΕΦ. 6 ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΙΣ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕ

6.1 ΣΤΗΡΙΞΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Το 2014, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο εξέδωσαν τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 235/2014 για τη θέσπιση χρηματοδοτικού μέσου για τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα παγκοσμίως για την περίοδο 2014-2020, αντικαθιστώντας και αξιοποιώντας την Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία για τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΕΠΔΑΔ).²⁰⁶

Το Ευρωπαϊκό Μέσο για τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΕΜΔΑΔ) είναι ένα θεματικό χρηματοδοτικό μέσο για την εξωτερική δράση της ΕΕ με στόχο την υποστήριξη σχεδίων στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των θεμελιωδών ελευθεριών και της δημοκρατίας στις τρίτες χώρες. Το μέσο αυτό έχει ως στόχο να υποστηρίξει την κοινωνία των πολιτών ώστε να αποτελέσει αποτελεσματική δύναμη για την πολιτική μεταρρύθμιση και την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.²⁰⁷

Η ΕΠΔΑΔ θεωρείται ως μοναδικό εργαλείο λόγω των ειδικών χαρακτηριστικών της και αποτελεί βασική προστιθέμενη αξία για την πολιτική εργαλείων της ΕΕ, συμπληρωματική προς άλλα μέσα εξωτερικής βοήθειας της ΕΕ. Η ίδια, προσφέρει ανεξαρτησία δράσης, καθώς συνεργάζεται άμεσα με τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις τοπικές οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών χωρίς την ανάγκη έγκρισης των εθνικών αρχών. Έχει την ικανότητα να αντιμετωπίσει ευαίσθητα πολιτικά ζητήματα (όπως η θανατική ποινή, τα βασανιστήρια, η ελευθερία έκφρασης σε περιοριστικά πλαίσια, οι διακρίσεις σε βάρος εύάλωτων ομάδων) και μπορεί να ανταποκριθεί σε αναδυόμενες και περίπλοκες προκλήσεις, λόγω της μεγάλης ευελιξίας της ως προς τις λεπτομέρειες εφαρμογής.²⁰⁸

Η ΕΠΔΑΔ- γνωστή και ως Στήριξη για τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΣΔΑΔ), έχει παγκόσμιο πεδίο εφαρμογής και μπορεί να παρεμβαίνει οπουδήποτε εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που δραστηριοποιείται παγκοσμίως σε

²⁰⁶ https://ec.europa.eu/europeaid/how/finance/eidhr_en.htm_en

²⁰⁷ <https://www.ohchr.org/en/Issues/RuleOfLaw/Pages/Democracy.aspx>

²⁰⁸ Lankford, S.M. (2017). Human Rights and Development: a Comment on Challenges and Opportunities from a Legal Perspective. *Journal of Human Rights Practice*, 1 (1): 51–82.

εθνικό, περιφερειακό ή και διεθνές επίπεδο, τόσο στις αναπτυσσόμενες όσο και στις μη αναπτυσσόμενες χώρες.²⁰⁹

Οι συγκεκριμένοι στόχοι και οι προτεραιότητες της ΣΔΑΔ για την περίοδο 2014-2020 είναι οι εξής:

Στόχος 1 - Στήριξη των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των υπερασπιστών της δημοκρατίας σε καταστάσεις στις οποίες διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο.

Στόχος 2 - Στήριξη άλλων προτεραιοτήτων της Ένωσης στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στόχος 3 - Στήριξη της δημοκρατίας.

Στόχος 4 - Αποστολές παρακολούθησης εκλογών της ΕΕ .

Στόχος 5 - Στήριξη στοχοθετημένων βασικών φορέων και διαδικασιών, συμπεριλαμβανομένων των διεθνών και περιφερειακών μέσων και μηχανισμών για τα ανθρώπινα δικαιώματα.²¹⁰

---

²⁰⁹ Lankford, S.M. (2017). Human Rights and Development: a Comment on Challenges and Opportunities from a Legal Perspective. *Journal of Human Rights Practice*, Volume 1, Issue 1, 1 March 2009, Pages 51–82

²¹⁰ <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/challenges-facing-civil-society-orgs-human-rights-eu>

6.2 ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας για τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΕΠΔΑΔ) ή της Στήριξης για τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΣΔΑΔ), υπάρχουν αρκετές προκλήσεις τη σημερινή εποχή, όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις εξωτερικές σχέσεις της Ε.Ε. Στην παρούσα υποενότητα σημειώνονται οι μεγαλύτερες και βασικότερες που έχουν λάβει διεθνή αναγνώριση, αλλά και την αμέριστη προσοχή των ασχολούμενων στην ΕΠΔΑΔ. Η πρώτη πρόκληση αφορά τα άτομα της ΛΟΑΤΚΙ κοινότητας.

Αναλυτικότερα, τα τελευταία χρόνια έχουν εισαχθεί αρκετές μεταρρυθμίσεις προκειμένου να εξασφαλισθούν ίσα δικαιώματα για τα ΛΟΑΤ άτομα. Υπήρξε επίσης μια θετική κοινωνική εξέλιξη σε σχέση με αυτά τα ζητήματα που συνέβαλε στη διασφάλιση καλύτερης κατάστασης για τα άτομα ΛΟΑΤ στη Σουηδία. Ωστόσο, τα άτομα ΛΟΑΤ, εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στη Σουηδία. Συνεπώς, η κυβέρνηση λαμβάνει περαιτέρω μέτρα για τα ίσα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων, σε συνεργασία με την Στήριξη για τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.²¹¹

Άλλη μια σύγχρονη πρόκληση αφορά τις απειλές και τις εκδηλώσεις μίσους ως προς τα πολιτικά πρόσωπα διαφόρων χωρών εκτός της Ε.Ε. Οι διάφορες κυβερνήσεις έχουν ξεκινήσει μια πιο συστηματική προσπάθεια να διασφαλίσουν κατ'αυτόν τον τρόπο την ενίσχυση του δημοκρατικού λόγου εναντίον απειλών και μίσους. Το έργο των δικαστικών αρχών είναι σημαντικό, αλλά όχι αρκετό για την προστασία του δημοκρατικού λόγου.²¹² Συνεπώς, οι διάφορες κυβερνήσεις σε συνεργασία με τη ΣΔΑΔ έχουν εκπονήσει ένα σχέδιο δράσης, που εκδόθηκε από τη σουηδική κυβέρνηση για πρώτη φορά, σχέδιο που αποσκοπεί συγκεκριμένα στη διασφάλιση πολιτικά εκλεγμένων αντιπροσώπων, δημοσιογράφων και καλλιτεχνών ως μέρος της υποδομής του δημοκρατικού λόγου. Αυτοί οι παράγοντες είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένοι λόγω των λειτουργιών που έχουν στην κοινωνία.²¹³

Φυσικά, δεν παραλείπεται να σημειωθεί η σύγχρονη πρόκληση του μεταναστευτικού ρεύματος. Τούτη η πρόκληση είναι ίσως και η σημαντικότερη που καλείται να αντιμετωπίσει ο FRA, καθώς συνοδεύεται από περαιτέρω προβλήματα και

²¹¹ <https://www.government.se/4a282d/contentassets/9c7f3cde281a4fed992bd3a8e00362a1/equal-rights-and-opportunities-for-lgbt-persons-in-sweden.pdf>

²¹² Snacken, S. (2016). *Principles of European Prison Law and Policy: Penology and Human Rights*. Oxford University Press, σελ. 17

²¹³ <https://www.government.se/information-material/2018/05/action-plan-defending-free-speech/>

προκλήσεις. Η πρόσβαση στην επικράτεια των κρατών μελών της ΕΕ έγινε πιο δύσκολη στα σχεδόν μισά από τα κράτη μέλη της ΕΕ που καλύπτονται. Παρά τη σημαντική μείωση των νεοαφιχθέντων αιτούντων άσυλο, στα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ, η διαχείριση των εξωτερικών και των εσωτερικών συνόρων παρέμεινε σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης ή έγινε πιο αυστηρή. Πολλά κράτη μέλη της ΕΕ επανεισήγαγαν τους συνοριακούς ελέγχους και τα κράτησαν μέχρι το 2017.²¹⁴

Το τελευταίο γεγονός, ωστόσο, οδήγησε σε προστριβές: ορισμένα άτομα που επιθυμούν να υποβάλουν αίτηση ασύλου είχαν άρνηση εισόδου στην ΕΕ ή / και επέστρεψαν χωρίς την ευκαιρία να ζητήσουν προστασία. Άλλοι συλλογικώς πείστηκαν να γυρίσουν πίσω στα χερσαία ή θαλάσσια σύνορα.²¹⁵

Ο αριθμός των αιτούντων άσυλο που λαμβάνει μια χώρα δεν συνδέεται κατ'ανάγκη με την ποιότητα των συνθηκών υποδοχής. Παρά το σχετικά χαμηλό αριθμό, οι συνθήκες υποδοχής σε πολλά κράτη μέλη της ΕΕ δε βελτιώθηκαν. Σε χώρες όπου ο αριθμός των νέων αφίξεων παρέμεινε υψηλός, η ικανότητα και οι κακές συνθήκες διαβίωσης προκάλεσαν ανησυχίες.²¹⁶

Οι ανεπαρκείς συνθήκες υποδοχής προκάλεσαν πολλές διαμαρτυρίες και άλλα περιστατικά. Παρόλο που αναφέρθηκαν κάποιες θετικές εξελίξεις όσον αφορά την προστασία των ευάλωτων αιτούντων άσυλο, αυτές αντισταθμίστηκαν από τις προκλήσεις όσον αφορά τον εντοπισμό, τη στέγαση και την παροχή ειδικής φροντίδας και υποστήριξης.²¹⁷

Η σεξουαλική και η φυλετική βία στα κέντρα υποδοχής εξακολουθεί να αποτελεί ζήτημα σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ. Στο μεγαλύτερο μέρος των κρατών μελών της ΕΕ παρατηρήθηκε βελτίωση της μεταχείρισης των ΛΟΑΤΚΙ αιτούντων άσυλο.²¹⁸

Προκλήσεις όσον αφορά τις διαδικασίες αναγνώρισης και καταχώρισης εξακολουθούν να υφίστανται σε ορισμένα κράτη μέλη εκτός της Ε.Ε., κάτι το οποίο

---

²¹⁴ Katjia, A.S. & Gundhus, K.F. (2015). POLICING HUMANITARIAN BORDERLANDS: FRONTEx, HUMAN RIGHTS AND THE PRECARIOUSNESS OF LIFE. *BRIT. J. CRIMINOL.*, 55: 1–18.

²¹⁵ Lankford, S.M. (2017). Human Rights and Development: a Comment on Challenges and Opportunities from a Legal Perspective. *Journal of Human Rights Practice*, Volume 1, Issue 1, 1 March 2009, Pages 51–82

²¹⁶ Lankford, S.M. (2017), ό.π.

²¹⁷ Katjia, A.S. & Gundhus, K.F. (2015), ό.π.

²¹⁸ Council of Europe, PACE, Committee on Migration, Refugees and Displaced Persons. (2017). *Frontex: Human Rights Responsibilities*, Doc. 13161

επιρεάζει με αρνητικό τρόπο τη διαχείριση των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε κράτη εκτός της Ε.Ε και τις εξωτερικές σχέσεις της Ε.Ε. με τα κράτη αυτά.²¹⁹

Ορισμένα κράτη αποφάσισαν τις αιτήσεις διεθνούς προστασίας στις μεθοριακές ή τις ζώνες διέλευσης, με αποτέλεσμα μεγάλες περιόδους αναμονής σε ανεπαρκείς συνθήκες, συμπεριλαμβανομένων των ευάλωτων ατόμων, προκαλώντας προβλήματα στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων. Τα ζητήματα σχετικά με τις μακρές διαδικασίες ασύλου, τον πολύ λίγο χρόνο για τη λήψη αποφάσεων, τις βραχύτερες προθεσμίες για τις προσφυγές και την ανεπαρκή αιτιολόγηση των αποφάσεων προσφυγής αναφέρθηκαν σε πολλά κράτη, επιβαρύνοντας το ήδη δύσκολο έργο του FRA.²²⁰

Τα παιδιά συνέχισαν να αντιμετωπίζουν νομικά και πρακτικά εμπόδια στην πρόσβαση σε διαδικασίες ασύλου σε πολλά κράτη, ενώ, οι νομικοί και πρακτικοί φραγμοί στην οικογενειακή επανένωση για τους δικαιούχους επικουρικής προστασίας αποτελούσαν μεγάλη ανησυχία για τα ασυνόδευτα παιδιά σε πολλά κράτη, προκαλώντας περαιτέρω προβλήματα και προκλήσεις τόσο στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των εξωτερικών σχέσεων, όσο και στην Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία για τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.²²¹

---

²¹⁹ Lankford, S.M. (2017). Human Rights and Development: a Comment on Challenges and Opportunities from a Legal Perspective. *Journal of Human Rights Practice*, Volume 1, Issue 1, 1 March 2009, Pages 51–82

²²⁰ Lankford, S.M. (2017), ό.π.

²²¹ Katjia, A.S. & Gundhus, K.F. (2015). POLICING HUMANITARIAN BORDERLANDS: FRONTEX, HUMAN RIGHTS AND THE PRECARIOUSNESS OF LIFE. *BRIT. J. CRIMINOL.* (2015) 55, 1–18

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοψίζοντας τα όσα αναφέρθηκαν στην παρούσα εργασία, γίνεται κατανοητό ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα και η νομοθετική θεμελίωση και προστασία αυτών, αποτελεί μια από τις σημαντικότερες εκφάνσεις της δημοκρατίας και του ανθρωπισμού. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και συναφείς οργανισμοί στην ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου κατάφεραν να προστατέψουν ως ένα βαθμό και ως μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο τα θεμελιώδη δικαιώματα του ατόμου, παρέχοντάς του ασφάλεια και την πεποίθηση ότι εάν νιώσει ότι παραβιάζονται τα δικαιώματά του, μπορεί να βρει καταφύγιο και προστασία, έτσι ώστε να υπερασπιστεί την οντότητά του.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία φαίνεται να υπάγονται και σε διάφορους τομείς της Νομικής Επιστήμης –όπως είναι το διεθνές δίκαιο, συχνά παραβιάζονται, ακόμα και παρά το γεγονός ότι προστατεύονται και προάγονται στο πρωτογενές και το παράγωγο δίκαιο και παρά τις ρητές διατάξεις και αναφορές της Συνθήκης της Ε.Ε., του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Μέσα από τη βιβλιογραφική επισκόπηση που αφορά την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός των παγκόσμιων στρατηγικών της Ε.Ε., φαίνεται ότι ακόμα και η επήρεια και σημαντικότητα του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν προτρέπει, ούτε αντιμετωπίζει στον κατάλληλο και επαρκή βαθμό τους παραβάτες των ανθρωπίνων και θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Επιπλέον, αν και θα περίμενε κανείς, οι εξέχουσες, μεγάλες και έγκυρες έρευνες του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αποτελούν μια ακόμα αφορμή για την περαιτέρω προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, φαίνεται ότι οι περισσότερες πρακτικές και στρατηγικές για την Ε.Ε. μένουν μόνο στο γραφειοκρατικό κομμάτι και δεν κινούνται άμεσα για την πρόληψη και αντιμετώπιση των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το γεγονός της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εκδηλωθεί τα τελευταία έτη σε όλες τις μορφές και διακυμάνσεις: το μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα που έπληξε τις χώρες του Ευρωπαϊκού νότου οδήγησε στην παραβίαση πολλών θεμελιωδών δικαιωμάτων των μεταναστών και των

ανθρώπων γενικότερα, στην ανέγερση ρατσιστικών και φυλετικών προκαταλήψεων, καθώς και στον υποβιβασμό της αξιοπρέπειας του ανθρώπου.

Η κακομεταχείριση των κρατουμένων και έγκλειστων ατόμων –ένα από τα αναρίθμητα αρνητικά αποτελέσματα του συγκεντρωτισμού εξουσιών, συνεχίζεται να υφίσταται ακόμα και σήμερα, παρά τις αναρίθμητες υιοθετούμενες πρακτικές για την αντιμετώπιση του φαινομένου από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ταυτόχρονα, η αναγκαστική εργασία, η εξώθηση στην πορνεία και την πώληση ναρκωτικών, η σωματική και σεξουαλική κακοποίηση ανηλίκων και η παραβίαση των δικαιωμάτων των γυναικών αποτελούν επιπρόσθετα φαινόμενα που αποδεικνύουν ότι οι παγκόσμιες στρατηγικές της Ε.Ε. δεν επαρκούν για να προστατευτούν πλήρως τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου μόνο στο γραφειοκρατικό κομμάτι και οι ελάχιστες δράσεις των οργανισμών στα πεδία όπου παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα συνιστούν δυο από τις βασικότερες αιτίες για να θεωρηθούν οι πρακτικές της Ε.Ε. ανεπαρκείς. Συστήνεται, λοιπόν, η αναθεώρηση ορισμένων εννοιών, η μέριμνα για την υιοθέτηση καταλληλότερων στρατηγικών, η συνεργασία των αρμόδιων οργάνων της Ε.Ε. με ντόπιους οργανισμούς, ο παραδειγματικός σωφρονισμός των παραβατών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η έγκαιρη πρόληψη και παρέμβαση σε οποιαδήποτε μορφή παραβίασης των δικαιωμάτων αυτών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γαλανού, Α. Μ. (2011). *Σωφρονιστική μεταχείριση και δικαιώματα των τελούντων υπό κράτηση προσώπων*. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.
2. Coyle, A. (2012). *Η διοίκηση των φυλακών. Μια θεώρηση υπό το πρίσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, μεταφρ. Βαρβατάκος Ν. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
3. Ηλιοπούλου-Στράγγα Τ. (1998). *Η εκτέλεση των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*. Αθήνα-Κομοτηνή: εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα
4. Gommien D., Harris D., Zwaak L., (2001). *Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του ανθρώπου και ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης: δίκαιο και πρακτική*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.
5. Ishay, M. R. (2008). *Η ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου: Από την αρχαιότητα έως την εποχή της παγκοσμιοποίησης* · μετάφραση Αθηνά Σίμογλου. Αθήνα: Σαββάλας.
6. Κοτζάμπαση, Α.Π. (2011). *Ισότητα των φύλων & ιδιωτική αυτονομία στις οικογενειακές σχέσεις*. Αθήνα: Σάκκουλας.
7. Λαζαρίδη, Γ. (2001). *Νομικές και κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα*. Αθήνα: Παπαζήσης.
8. Μαρούδα, Μ. Ν. (2015). *Διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο: Νόμοι και έθιμα πολέμου, Κατοχή, Αντιμετώπιση παραβιάσεων*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης.
9. Μπάλιας, Σ. (2004). *Τα ανθρώπινα δικαιώματα στην εποχή της δημοκρατίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
10. Παραράς Π. (2011). *Συνταγματικός πολιτισμός και δικαιώματα του ανθρώπου*. Αθήνα-Κομοτηνή: εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
11. Πουλοπούλου, Η. (2007). *Η μεταναστευτική πρόκληση*. Αθήνα: Παπαζήσης.
12. Ρούκουνας, Ε. (1995). *Διεθνής Προστασία Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*. Αθήνα: Εστία.
13. Σαρμάς, Ι.Δ. (2003). *Ελευθερία με υπεροχή του δικαίου: η νομολογία του ευρωπαϊκού δικαστηρίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*. Αθήνα: Σάκκουλας.
14. Σατλάνης Χρ. (2013). *Εισαγωγή στο δίκαιο της διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (απάνθισμα κανόνων δικαίου της διεθνούς έννομης*

- τάξης για τα θεμελιώδη ή ανθρώπινα δικαιώματα-συγκριτική θεώρηση της ελληνικής έννομης τάξης). Αθήνα-Κομοτηνή: εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα
15. Χατζόπουλος, Β. (2011). *Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων ύστερα από τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβόνας*. Στο: Το Δημόσιο Δίκαιο σε Εξέλιξη, Σύμμεικτα προς τιμήν του Καθηγητού Πέτρου Ι Παραρά, 1137-1116.
16. Χορτάτος, Κ.Π. (2007). *Ατομική ποινική ευθύνη για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η εφαρμογή των παγκόσμιας δικαιοδοσίας για την δίωξη αυτών*. Αθήνα: Σάκκουλας.
17. Χρυσανθάκης, Χ.Γ. (2007). *Μεταξύ ζωής & θανάτου. Το δικαίωμα στη ζωή υπό το φως της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*. Αθήνα: Σάκκουλας.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

18. Aiken, N. (2009). The (Re)Construction of a Culture of Human Rights: Transnational Justice and Human Security. *Human Security Journal*, 8: 10-18.
19. Allain, J. (2017). "Contemporary Slavery and its Definition in Law." In *Contemporary Slavery: Popular Rhetoric and Political Practice*, by Annie Bunting and Joel Quirk. Vancouver: University of British Columbia.
20. Alston, P. (1982). A Third Generation of Solidarity Rights: Progressive Development or Obfuscation of International Human Rights Law? *Netherlands International Law Review*, 307.
21. Andersson N, Parades-Solis S, Milne D, Ormer K, Marokoane N, Laetsang D, Cockcroft A. (2012). Prevalence and risk factors for forced or coerced sex among school-going youth: national cross-sectional studies in 10 southern African countries in 2003 and 2007. *BMJ Open*, 2 (2):1-9.
22. Beiter, KD (2006) *The Protection of the Right to Education by International Law*. Leiden, The Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers.
23. Beitz, C. R. (2003). What human rights mean. *Daedalus*, 132(1): 36–46.
24. Beitz, C. R. (2009). *The idea of human rights*. Oxford: Oxford University Press.
25. Brass, T. (2011). *Labour Regime Change in the Twenty-First Century: Unfreedom, Capitalism and Primitive Accumulation*. Leiden: Brill.
26. Bratza, M. (2011). The Relationship between UK Courts and Strasbourg. *European Human Rights Law Review (EHRLR)*, 505: 505–506.

27. Briggs, D. (2011). Tales from prison: Reflections on a decade of offender research. *Safer Communities* 10(4): 31-35.
28. Card, D., Preston, I., & Dustmann, C. (2012). Immigration, Wages, and Compositional Amenities. *Journal of the European Economic Association*, 10 (1): 78-119
29. Carver, R. (2017). Refugees and National Human Rights Institutions: A Growing Engagement. *Journal of Human Rights Practice*, 9 (2): 216–222.
30. Chauhan, O.P. (2004). *Human Rights: Promotion and Protection*. Anmol Publications PVT. LTD.
31. Clark, A. M. (2001). *Diplomacy of Conscience: Amnesty International and Changing Human Rights Norms*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
32. Costello, K. (2016). *The Human Rights of Migrants and Refugees in European Law*. Oxford: Oxford University Press.
33. Council of Europe, PACE, Committee on Migration, Refugees and Displaced Persons. (2017). *Frontex: Human Rights Responsibilities*, Doc. 13161
34. Coyle, A. (2009). *Human Rights Approach to Prison Management* (2nd edn). London: International Centre for Prison Studies.
35. David, A., Senne, J. (2016). *A descriptive analysis of immigration to and emigration from the EU: Where does the EU stand within OECD?* OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 184. OECD Publishing, Paris.
36. Delgado, Gr. (2012). Border Control and Sexual Policing: White Slavery and Prostitution along the US-Mexico Borderlands, 1903–1910. *Western Historical Quarterly*, 43 (2): 157-178.
37. Donnelly, J. (2013). *A Brief History of Human Rights. Universal Human Rights in Theory and Practice*. LONDON: Cornell University Press.
38. Douglas, S. (2004). The Charter of Fundamental Rights as a Constitutional Document. *European Human Rights Law Review*, 1: 37-50
39. Easwaran, E. (2011). *Gandhi the Man: How One Man Changed Himself to Change the World*. Nilgiri Press.
40. Essays, UK. (November 2013). *History Evolution and Generations of Human Rights*. Ανακτήθηκε από: <https://www.ukessays.com/essays/history/history-evolution-and-generations-of-human-rights-history-essay.php?vref=1>

41. Fabbrini, F. (2016). The past, present & future of relationship between the European court of justice and the European court of human rights. *Yearbook of European Law*, 35 (1): 145–179.
42. Forbes, B., D. Lau, E. Oswald, Tutnejevic, T. (2011). *A systems approach to child protection: A World Vision discussion paper*. Monrovia, CA: World Vision International.
43. Forster, D. (2014). Mandela and the Methodists: Faith, Fallacy and Fact. *Studia Historiae Ecclesiasticae*. 40: 87–115.
44. Forsythe, F. P. (2009). *Encyclopedia of Human Rights*. New York: Oxford University Press.
45. Franklin, B. (2011). *The new handbook of children's rights: comparative policy and practice*. Routledge.
46. Fraser, M. (2012). *The European Convention of Human Rights*. Department of Taoiseach
47. Freeman, M. (2002). *Human rights: an interdisciplinary approach*. Cambridge: Polity Press.
48. Garlicki, T.F. (2009). “Judicial Deliberations: The Strasbourg Perspective” in HULS, ADAMS & BOMHOFF (ed.), *The Legitimacy of Highest Courts’ Rulings*, The Hague, T.M.C. Asser Press, p. 389-397.
49. Gerhard, U. (2011). *Debating women's equality: toward a feminist theory of law from a European perspective*. Rutgers University Press.
50. Hansen, D. (2005). *The Dream: Martin Luther King Jr. and the Speech that Inspired a Nation*. HarperCollins.
51. Herbst, J. (2003). "The Nature of South African Democracy: Political Dominance and Economic Inequality". In Theodore K. Rabb; Ezra N. Suleiman (eds.). *The Making and Unmaking of Democracy: Lessons from History and World Politics*. London: Routledge. pp. 206–224.
52. Katjia, A.S. & Gundhus, K.F. (2015). Policing humanitarian borderlands: Frontex, human rights and the precariousness of life. *BRIT. J. CRIMINOL.*, 55: 1–18.
53. Kellenberger, J. (2003). *International Humanitarian Law and Other Legal Regimes: Interplay in Situations of Violence*. International Institute of Humanitarian Law in co-operation with the International Committee of the Red Cross 27th Annual Round Table on Current Problems of International Humanitarian Law, 4 September 2003.

54. Keller, H., Forowicz, M. and Engi, L. (2010). *Friendly Settlements before the European Court of Human Rights - Theory and Practice*. Oxford: Oxford University Press.
55. Klamberg, M. (2010). *FRA and the European Convention on Human Rights*. University of Stockholm.
56. Knudsen, L. (2016). *Reproductive Rights in a Global Context*. Vanderbilt University Press.
57. Laaksonen T, Sariola H, Johansson A, Jern P, Varjonen M, von der Pahlen B, Sandnabba NK, Santtila P. (2011). Changes in the prevalence of child sexual abuse, its risk factors and the associations as a function of age cohort in a Finnish population sample. *Child Abuse Negl*, 35:480-90
58. Landman, T. (2006). *Studying Human Rights*. Oxford and London: Routledge.
59. Lankford, S.M. (2017). Human Rights and Development: a Comment on Challenges and Opportunities from a Legal Perspective. *Journal of Human Rights Practice*, 1 (1): 51–82.
60. Liebling, A, (2014). *Prison quality, moral performance and outcomes*. Paper delivered to the 19th Council of Europe Conference of the Directors of Prison and Probation Services, 17-18 June. Helsinki, Finland.
61. McConnahie, K. (2017). Refugee Protection and the Art of the Deal. *Journal of Human Rights Practice*, 9 (2): 190–196.
62. McWilliams, M. (2010). ‘Human Rights Act Underpins Devolution’, in Chakrabarti, S., Kennedy, H., Klug, F., McWilliams, M. and Miller, A. (eds.) (2010) *Common Sense: Reflections on the Human Rights Act*. London: Liberty, p. 99-139.
63. Macklem, P. (2015). Human Rights in International Law: Three Generations or One? *London Review of International Law*, 3 (1).
64. Manninen, B.A. (2017). Rethinking Roe v. Wade: Defending the abortion right in the face of contemporary opposition. *The American Journal of Bioethics*, 9: 33-46.
65. Masterman, R. (2007). ‘Aspiration or Foundation? The Status of the Strasbourg Jurisprudence and “the Convention Rights” in Domestic Law’, in H. Fenwick, G. Phillipson and R. Masterman (eds.), *Judicial Reasoning under the UK Human Rights Act*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 55-72.
66. Merrills, J.G. (1993). *The Development of International Law by the European Court of Human Rights* (2nd. ed.), Manchester.

67. Mole, N. & Meredith, C. (2010). *Asylum and the European Convention of Human Rights*. Brussels, Council of Europe.
68. Moyn, S. (2010). *The last utopia: human rights in history*. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press.
69. Mowbray, A. (2007). *Cases and Materials on the European Convention on Human Rights*. Oxford, UK: Oxford University Press.
70. Mutua, M. (2004). 'The Complexity of Universalism in Human Rights', in Sajó, A. (ed) *Human Rights with Modesty: The Problem of Universalism*, Dordrecht: Springer.
71. Napel, T. (2009). The European Court of Human Rights and Political Rights: The Need for More Guidance. *European Constitutional Law Review*, 5: 464-480.
72. Naylor B, Debeljak J and Mackay A. (2014). *Human Rights in Closed Environments*. Special issue, *Law in Context* Sydney: Federation Press.
73. Owers, A. (2014). Comparative experiences of implementing human rights in closed environments: Monitoring for rights protection. *Law in Context*, 31: 209-227.
74. Peers, P. (2003). "The European Court of Justice and the European Court of Human Rights: Comparative Approaches" in Örüçü (ed.), *Judicial Comparativism in Human Rights Cases*. Glasgow: UKNCCL.
75. Rainer, S. (2008). "Fundamental Rights in the European Union" in ŠIŠKOVÁ (ed.), *The Process of Constitutionalisation of the EU and Related Issues*, Groningen, Europa Law Publishing, p. 27-38.
76. Reirch, R. (2005). *Understanding EU Law: Objectives, Principles and Methods of Community Law* (2nd ed.). Antwer: Intersentia.
77. Robertson, A. H. & Graham, M.J. (1996). *Human Rights in the World: An Introduction to the Study of the International Protection of Human Rights*. Manchester University Press.
78. Rynne, J., Cassematis, P. (2015). Assessing the prison experience for Australian First Peoples: A prospective research approach. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 4(1): 96-112
79. Sarani, M.R., Sadeghi, S.H., Ravandeh, H. (2017). The Concept of "Right" and its Three Generations. *International Journal of Scientific Study*, 5 (4).

80. Seatzu, F. (2015). The Experience of the European Court of Human Rights with the European Convention on Human Rights and Biomedicine. *Utrecht Journal of International and European Law*. 31 (81): 5–16.
81. Shelton, D. (ed) (2011). *International law and domestic legal systems: incorporation, transformation and persuasion*. New York: Oxford University Press.
82. Shiman, D. (1993). *Teaching Human Rights*. Denver: Center for Teaching International Relations Publications.
83. Snacken, S. (2016). *Principles of European Prison Law and Policy: Penology and Human Rights*. Oxford University Press
84. Steiner, J. & Alston, P. (1996). *International Human Rights in Context: Law, Politics, Morals*. Oxford: Clarendon Press.
85. Sven, K. (2011). *From Grey to Silver: Managing the Demographic Change Successfully*. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag.
86. Vasak, K. (1977). A 30 Year Struggle. UNESCO Courier.
87. Wasensteiner, B.A. (2004). “Common Tradition of all Member States: The Courts Method of Defining the EU Human Rights Standards” in GRIES & ALLEWELDT, *Human Rights within the European Union*. Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag.
88. Weissbrodt, D., Fitzpatrick, J., Newman, F. (2001). *International Human Rights—Law, Policy, and Process*. Univ of Pennsylvania Press.
89. Wildhaber, L. (2002). A constitutional future for the European Court of Human Rights? *Human Rights Law Journal*, 23 (2002): 161-165.
90. Young-Bruehl, E. (2012). *Childism: Confronting Prejudice Against Children*. New Haven, Connecticut: Yale University Press.
91. Zerkina, N., Kostina, N., Pesina, S. 2015. Concept «Human Rights» and its Cognitive, Discursive, Contextual and Historical Characteristics. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 192: 475-480.
92. Zysset, T. ‘Searching for the Legitimacy of the European Court of Human Rights: The Neglected Role of Democratic Society’, 5 *Global Constitutionalism* (2016), 16

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

93. http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploads_04/ETHNI_KO_SXEDIO_MARCH%202014.pdf
94. <http://www.humanrights.com/what-are-human-rights/brief-history/the-united-nations.html>
95. <http://www.humanrights.com/what-are-human-rights/universal-declaration-of-human-rights/preamble.html>
96. <http://www.un.org/en/sections/universal-declaration/human-rights-law/index.html>.
97. <http://cmsny.org/publications/chiarelllo-human-rights-and-human-security/>
98. http://www.militaryjustice.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=38&Itemid=32#_ftnref10
99. [https://books.google.gr/books?id=0HdmDAAAQBAJ&pg=PA221&lpg=PA221&dq=11\)%09%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CE%AF%CE%B1+%CF%84%CE%BF%CF%85+2008/115/%CE%95%CE%9A:&source=bl&ots=PAc6fZRwoE&sig=4PXoMibSkSuji6UGZGSnjEjgMGQ&hl=el&sa=X&ved=0ahUKEwj95t6O2qXcAhUCG5oKHUFkBb8Q6AEIPjAD#v=onepage&q=11\)%09%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CE%AF%CE%B1%20%CF%84%CE%BF%CF%85%202008%2F115%2F%CE%95%CE%9A%3A&f=false](https://books.google.gr/books?id=0HdmDAAAQBAJ&pg=PA221&lpg=PA221&dq=11)%09%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CE%AF%CE%B1+%CF%84%CE%BF%CF%85+2008/115/%CE%95%CE%9A:&source=bl&ots=PAc6fZRwoE&sig=4PXoMibSkSuji6UGZGSnjEjgMGQ&hl=el&sa=X&ved=0ahUKEwj95t6O2qXcAhUCG5oKHUFkBb8Q6AEIPjAD#v=onepage&q=11)%09%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CE%AF%CE%B1%20%CF%84%CE%BF%CF%85%202008%2F115%2F%CE%95%CE%9A%3A&f=false)
100. <https://unchronicle.un.org/article/protection-human-rights-under-universal-international-law>
101. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0115>
102. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0033>
103. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A02004L0038-20110616>
104. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A52013DC0271>
105. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52017PC0797>
106. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31968R1612>
107. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32009R0004>
108. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32003R2201>

109. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:52016PC0118>
110. <https://rm.coe.int/16802f5eb7>
111. https://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/3._european_court_of_human_rights.pdf
112. http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf
113. <https://rm.coe.int/16802f5eb7>
114. https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/human_rights/1301.html?root=1301
115. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?qid=1531816937722&uri=LEGISSUM:dh0004>
116. <https://www.news247.gr/kosmos/dikaiosi-gia-ton-otzalan-kai-eyrokatadiki-gia-tin-toyrkia-tha-toy-katavalloyn-apozimiosi-25-000-eyro.6259457.html>
117. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10255-2016-INIT/el/pdf>
118. https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_en
119. https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/fra_el
120. http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/fra-2014-handbook-data-protection-law_en.pdf
121. <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/05/violence-against-women-eu>
122. <https://www.bbc.com/news/world-26444655>
123. <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>
124. <http://fra.europa.eu/en/project/2015/eu-midis-ii-second-european-union-minorities-and-discrimination-survey>
125. <https://www.minoritycentre.org/403.shtml>
126. https://www.huffingtonpost.com/2013/05/17/lgbt-discrimination-europe-afraid-to-stand-up_n_3292933.html
127. <https://www.rte.ie/news/2013/0517/450822-lgbt-survey/>
128. <http://fra.europa.eu/en/survey/2012/eu-lgbt-survey>
129. <https://www.hrw.org/news/2018/07/13/russias-bloody-world-cup>
130. https://ec.europa.eu/europeaid/how/finance/eidhr_en.htm_en
131. <https://www.ohchr.org/en/Issues/RuleOfLaw/Pages/Democracy.aspx>
132. <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/challenges-facing-civil-society-orgs-human-rights-eu>

133. <https://www.government.se/4a282d/contentassets/9c7f3cde281a4fed992bd3a8e00362a1/equal-rights-and-opportunities-for-lgbt-persons-in-sweden.pdf>
134. <https://www.government.se/information-material/2018/05/action-plan-defending-free-speech/>
135. https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Trafficking_ELL.pdf
136. <https://www.ddikastes.gr/node/1671>
137. <http://www.justina.gr>
138. <http://europedirect.acci.gr/%CE%B7-%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%AD%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82/%CF%84%CE%BF-%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CF%8C-%CE%B4%CE%AF%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BF/>
139. <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/146/%CE%BF-%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%B8%CE%B5%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CF%89%CE%B4%CF%89%CE%BD-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CF%89%CE%BD>
140. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A114530>

ΝΟΜΟΛΟΓΙΕΣ- ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ- ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ- ΟΔΗΓΙΕΣ

141. Απόφαση 451/2016 - ΦΕΚ 2474/Β/11-8-2016
142. App. No. 8978/80, X and Y v. The Netherlands 8 EHRR (1985), σελ. 235.
143. App. No. 34884/97, Emilio Bottazzi v. Italy, ECHR 1999-V; App. No. 13023/87, Salesi v. Italy, 26 EHRR (1998), σελ. 1871
144. App. No. 74552/01, Oya Ataman v. Turkey, ECHR 2006-XIII, at para. 35
145. Art.1 ECHR
146. Art. 53 ECHR.
147. Case C–36/02 Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH v. Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn [2004] ECR I–9609.
148. Case C–112/00 Eugen Schmidberger, Internationale Transporte und Planzüge v. Republik Österreich [2003] ECR I–05659.